

Platforma dobrovoľníckych centier a organizácií

CESTY K DOBROVOĽNÍCTVU

*Metodika výchovy a vzdelávania detí a mládeže
k dobrovoľníctvu prostredníctvom stratégie service learning*

Alžbeta Brozmanová Gregorová – Silvia Bohdanová – Iveta Harváneková –
Lukáš Horvatovič – Ľuboslava Kubišová – Melánia Kurpielová – Mária Milková –
Lívia Nemcová – Miloš Ondrášik – Robert Sabo – Jana Šolcová – Ľubica Tomková

2019

Alžbeta Brozmanová Gregorová – Silvia Bohdanová – Iveta Harváneková –
Lukáš Horvatovič – Ľuboslava Kubišová – Melánia Kurpielová – Mária Milková –
Lívia Nemcová – Miloš Ondrášik – Robert Sabo – Jana Šolcová – Ľubica Tomková

CESTY K DOBROVOLŇNÍCTVU

Metodika výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu

1. vyd. – Stupava : Platforma dobrovoľníckych centier a organizácií, 2019.

Editorka:

Alžbeta Brozmanová Gregorová

Recenzovali:

Alžbeta Frimmerová

Lenka Rovňanová

Návrh obálky a grafika:

Žaneta Murgašová

Jazyková korektúra:

Zuzana Bariaková

Martina Kubealaková

Publikácia vychádza v rámci projektu Služby mladým podporeného z dotácie
Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR „Programy pre mládež 2014 – 2020“,
ktorý administruje IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže.

ISBN 978-80-973034-3-3

OBSAH

ÚVOD.....	6
1. ČO JE TO DOBROVOLNÍCTVO.....	8
2. MODELÝ DOBROVOLNÍCTVA V ŠKOLSKOM PROSTREDÍ A O AKOM MODELÍ V METODIKE HOVORÍME.....	12
3. PRINCÍPY VÝCHOVY A VZDELÁVANIA DETÍ A MLÁDEŽE K DOBROVOLNÍCTVU.....	14
4. KOMUNIKÁCIA O DOBROVOLNÍCTVE S KLÚČOVÝMI HRÁČMI ALEBO ČO JE DÔLEŽITÉ PREDTÝM, NEŽ ZAČNETE.....	24
4.1. KOMUNIKÁCIA O DOBROVOLNÍCTVE S VEDENÍM ŠKOLY.....	25
4.2. KOMUNIKÁCIA S INÝMI UČITEĽMI A UČITEĽKAMI A PEDAGOGICKÝMI A ODBORNÝMI ZAMESTNANCAMI	26
4.3. KOMUNIKÁCIA S RODIČMI.....	27
4.4. KOMUNIKÁCIA SO ŽIAKMI A ŽIAČKAMI.....	28
4.5. SPOLUPRÁCA S PARTNERMI.....	33
4.6. ANALÝZA VAŠICH POSTOJOV A SKÚSENOSTÍ S DOBROVOLNÍCTVOM.....	36
5. VÝCHOVA A VZDELÁVANIE DETÍ A MLÁDEŽE K DOBROVOLNÍCTVU PROSTREDNÍCTVOM STRATÉGIE SERVICE LEARNING AKO PROCES.....	40
5.1. PRÍPRAVA NA IMPLEMENTÁCIU STRATÉGIE SERVICE LEARNING.....	41
5.2. PLÁNOVANIE SERVICE LEARNINGOVÉHO PROJEKTU.....	49
5.3. AKCIA – SLUŽBA V KOMUNITE.....	58
5.4. VYHODNOTENIE.....	60
5.5. OCENENIE A OSLAVA.....	61
5.6. REFLEXIA.....	62
5.7. KOMUNIKÁCIA A PROPAGÁCIA	66
5.8. MONITORING A TVORBA ZÁZNAMOV	66
6. RIZIKÁ REALIZÁCIE DOBROVOLNÍCKYCH PROJEKTOV.....	68
7. KDE HLADAŤ PODPORU.....	70
ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV.....	72
PRÍLOHA 1 EVALVAČNÝ FORMULÁR PRE PARTNEROV V KOMUNITE.....	74
PRÍLOHA 2 FORMULÁR NA HODNOTENIE SERVICE LEARNINGOVÉHO PROJEKTU PRE ŽIAKOV A ŽIAČKY.....	76
PRÍLOHA 3 FORMULÁR SPRÁVY O REALIZÁCII SERVICE LEARNINGOVÉHO PROJEKTU.....	78

ÚVOD

Mladí ľudia predstavujú podstatnú časť obyvateľstva Slovenska. Majú špecifické potreby, čelia osobitým výzvam a problémom, ale majú aj iné príležitosti na rozvoj a participáciu. Patria k najzraniteľnejším skupinám v spoločnosti a súčasne sú významným potenciálom jej rozvoja. Žijú tu a teraz, ale zároveň sú protagonistami budúcnosti. Dobrovoľníctvo má priamy vplyv na formovanie detí a mladých ľudí a ich hodnôt, na zvyšovanie ich záujmu o prostredie a spoločnosť, v ktorej žijú. Dobrovoľníctvo tiež podporuje aktívne občianstvo. Je cenným doplnkom pôsobenia školy a rodiny, je prostriedkom osobného rozvoja dieťaťa a mladého človeka a ich sociálnej participácie. Deťom a mladým ľuďom poskytuje priestor na sebarealizáciu a možnosť objaviť vlastný potenciál prostredníctvom konkrétnych nápadov a projektov, spojených s užitočnou spätnou väzbou a hodnotením ich aktivít. Dobrovoľníctvo je zážitková forma hľadania a objavovania samého seba, toho, čo ma naozaj baví a naplňa, čomu sa chcem venovať. Je nástrojom na získavanie a rozvíjanie zručností, čím prispieva k zvyšovaniu zamestnateľnosti mladých ľudí a k rozvíjaniu ich konkurencieschopnosti. Deti a mladí ľudia sa počas dobrovoľníctva učia novým zručnostiam, rozvíjajú svoje talenty, prípadne v sebe objavujú schopnosti, o ktorých doteraz nevedeli. Zároveň naplňa aktuálne potreby spoločnosti a prináša prospech všetkým zapojeným stranám.

Dobrovoľníctvo je jednou z ciest neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa, ktoré sa síce odohráva primárne mimo školského prostredia, ale je nevyhnutné prepojiť ho so systémom formálneho vzdelávania na všetkých stupňoch škôl, t. j. od materských a základných škôl cez stredné až po vysoké školy. Skúsenosti dobrovoľníckych organizácií poukazujú na to, že deti v predškolskom veku, ktoré sú vedené k aktivitám v prospech svojej komunity či v prospech iných, sú ako žiačky a žiaci základných škôl pripravení na ďalší rozmer aktivity, a to iniciatívnosť. Viaceré výskumy realizované v zahraničí (napr. napríklad Hall, Lasby, Ayer, Gibbons, 2009) dokazujú, že ak deti a mladí ľudia zažili dobrovoľnícku skúsenosť počas štúdia na základnej či strednej škole, zapájajú sa vo vyššej miere do dobrovoľníckych aktivít aj v neskoršom veku.

V roku 2018 bola na Slovensku ministerkou školstva, vedy, výskumu a športu schválená Koncepcia výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu. Zámerom uvedenej koncepcie je vytvoriť predpoklady na realizáciu výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu vo všetkých stupňoch vzdelávania v školách a školských výchovno-vzdelávacích zariadeniach, vymedziť ciele a princípy výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu a stanoviť opatrenia na ich realizáciu. Koncepcia a jej zavedenie do praxe má prispieť k tomu, aby dobrovoľníctvo bolo prirodzenou súčasťou životného štýlu ľudí a života komunit na Slovensku, čím sa škola prepojí s reálnym životom. Podľa koncepcie cieľom výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu je prostredníctvom reálnej dobrovoľníckej skúsenosti rozvíjať vedomosti, zručnosti a postoje, ktoré deťom a mladým ľuďom umožnia aktívne sa zapojiť do dobrovoľníctva počas celého ich života.

Jedným z opatrení zahrnutým v koncepcii je vypracovať metodiku realizácie výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu na jednotlivých stupňoch vzdelávania. Naplnením tohto opatrenia je spracovanie tejto publikácie.

Cieľom tejto publikácie je poskytnúť učiteľom a učiteľkám a ostatným pedagogickým a odborným pracovníkom a pracovníčkam v materských, základných a stredných školách a školských zariadeniach inšpirácie a návody na to, ako zaviesť výchovu a vzdelávanie k dobrovoľníctvu v praxi. V publikácii nájdete nielen rady a úlohy pre učiteľov a učiteľky, ale aj pracovné listy, ktoré môžete využiť pri práci s deťmi a mládežou. Rovnako je určená pre budúcich pedagógov a pedagogičky a môže byť využitá už v pregraduálnej príprave študentov a študentiek učiteľstva, vychovávateľstva či iných pedagogických odborov.

Metodika je založená na niekoľkoročných skúsenostiach z práce s mladými dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami v prostredí rôznych typoch a stupňoch škôl a organizácií. Je dielom autorského tímu, ktorého členovia a členky sa podieľali aj na tvorbe Koncepcie výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu.

Veríme, že tento materiál poskytne reálnu predstavu o tom, ako by výchova a vzdelávanie k dobrovoľníctvu v základných a stredných školách mohli vyzeráť a ako pri ich zavádzaní postupovať. Predloženú metodiku pritom neberieme ako jediný správny postup, pretože v praxi existuje viacero modelov závislých od charakteristík, možností a schopností všetkých zúčastnených strán – školy, jej vedenia, učiteľov a učiteliek, žiakov a žiačok, dobrovoľníckych organizácií aj samotnej komunity, v ktorej všetci pôsobia.

1. ČO JE TO DOBROVOLNÍCTVO

Skúsenosť s dobrovoľníctvom, ktorú sa chystáte sprostredkovať deťom a mladým ľuďom, je kľúčová pri vytvorení ich dlhodobého vzťahu k pomoci druhým, k verejnoprospešnému angažovaniu sa a rozvoju ich charakteru. Je dôležité zamyslieť sa, či ide o činnosť dostatočne rozvojovú, etickú a či vôbec ide o dobrovoľníctvo.

Dobrovoľníctvo

Dobrovoľníctvo je uvedomelá neplatená aktivita alebo práca vykonávaná na základe slobodnej vôle v prospech iných ľudí alebo spoločnosti, či životného prostredia mimo členov rodiny a domácnosti dobrovoľníka/dobrovoľníčky. Dobrovoľnícka činnosť môže byť vykonávaná v rámci rôznych typov organizácií alebo môže byť nimi sprostredkovaná, v tomto prípade hovoríme o formálnom dobrovoľníctve. Dobrovoľníctvo sa však odohráva aj mimo kontextu organizácií (ako susedská pomoc, práca v komunite a pod.). Tomuto typu dobrovoľníctva hovoríme neformálne dobrovoľníctvo. (Brozmanová Gregorová et al., 2012) Základný právny rámec pre oblasť formálneho dobrovoľníctva poskytuje zákon č. 406/2011 Z. z. o dobrovoľníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Dobrovoľník/dobrovoľníčka

Dobrovoľníkom podľa zákona č. 406/2011 Z. z. o dobrovoľníctve je fyzická osoba (staršia ako 15 rokov), ktorá na základe svojho slobodného rozhodnutia bez nároku na odmenu vykonáva pre inú osobu s jej súhlasom v jej prospech alebo vo verejný prospech dobrovoľnícku činnosť založenú na svojej schopnosti, zručnosti alebo vedomosti a spĺňa podmienky ustanovené týmto zákonom.

Na osoby, ktoré nedovърšili vek 15 rokov, sa zákon o dobrovoľníctve nevzťahuje, preto pri ich zapájaní do dobrovoľníckych aktivít hovoríme o výchove a vzdelávaní k dobrovoľníctvu. V bežnej komunikácii ich však za dobrovoľníkov a dobrovoľníčky označujeme.

Dobrovoľnícka činnosť

Dobrovoľnícka činnosť podľa zákona č. 406/2011 Z. z. o dobrovoľníctve je činnosť vykonávaná na základe slobodného rozhodnutia bez nároku na odmenu pre inú osobu s jej súhlasom v jej prospech alebo vo verejný prospech. Dobrovoľníckou činnosťou podľa tohto zákona nie je:

- činnosť vykonávaná medzi manželmi alebo medzi blízkymi osobami;
- činnosť vykonávaná v rámci podnikania alebo inej zárobkovej činnosti;
- činnosť vykonávaná v pracovnoprávnom vzťahu, v štátnozamestnaneckom pomere, služobnom pomere alebo činnosť vykonávaná v rámci študijných povinností;
- vzájomná občianska alebo susedská výpomoc;
- činnosť vykonávaná osobami, ktoré nedovърšili 15 rokov.

Pri rozhodovaní o tom, aké činnosti sú a nie sú vhodné, môžete využiť nasledujúci súbor overovacích kritérií, na základe ktorých zistíte, či aktivita je alebo nie je vhodnou dobrovoľníckou činnosťou.

Dobrovoľnícka činnosť mladých ľudí sa má vykonávať:

- **dobrovoľne, na základe slobodného rozhodnutia**, mladí ľudia sami rozhodujú, či sa aktivity chcú alebo nechcú zúčastniť;
- **bez nároku na finančnú odmenu**;

- **nie pre vlastnú rodinu** alebo blízkych;
- **v prospech iných ľudí, spoločnosti alebo prostredia**, to znamená, že činnosť by mala byť potrebná – na strane prijímateľa je evidentná potreba alebo problém, ktorý dobrovoľníckou činnosťou vyriešime;
- **nezištne**, nie ako protislužba za prejavenu láskavosť;
- **jej príjemca ju nevyužíva na tvorbu zisku**, preto činnosť nevykonávame pre živnostníka alebo firmu;
- **vo vhodných organizáciách**, napr. nie v takých, ktoré slúžia na získavanie mladých ľudí do politických skupín či skupín, ktoré potláčajú základné ľudské práva alebo šíria nenávisť voči rôznym iným skupinám.

Pre mladých ľudí by okrem toho malo byť dobrovoľníctvo:

- **zmysluplné**, t. j. mať svoj cieľ, napríklad pomoc niekomu;
- **rozvojové a poučné**, mladý človek sa niečo nové naučí, či už vedomosť, zručnosť, alebo niečo nové o sebe či o druhých;
- **zábavné**, inak povedané, bude ho to baviť a motivovať.

Pri dobrovoľníctve sa spomína ešte jedna charakteristika – malo by byť vykonávané vo voľnom čase, t. j. mimo pracovných, služobných alebo školských povinností. Keďže však v metodike hovoríme o výchove a vzdelávaní detí a mládeže k dobrovoľníctvu, ktorá, aby sme dosiahli jej ciele, má byť realizovaná ako súčasť formálneho vzdelávania, dobrovoľnícke činnosti je možné v tomto prípade vykonávať aj ako súčasť školského vyučovania.

POĎME SA POZRIEŤ NA RÔZNE PRÍKLADY Z PRAXE:

1. **Mladý človek chce pravidelne chodiť navštevovať a pomáhať svojim starým rodičom s úpravou ich záhrady a s nákupom potravín.**
 - ✓ dobrovoľne;
 - ✓ bez nároku na finančnú odmenu;
 - ✗ nie pre vlastnú rodinu/blízkych;
 - ? nezištne;
 - ✗ nie je nástrojom zisku druhej osoby;
 - ✓ v prospech iných ľudí, spoločnosti alebo prostredia;
 - ✓ organizácia je vhodná;
 - ✓ zmysluplné;
 - ? rozvojové a poučné;
 - ? zábavné.
2. **V rámci predmetu pracovná výchova žiaci a žiačky v škole upratujú školský areál od odpadkov a vytrhávajú burinu, pretože vedenie školy rozhodlo o tejto potrebe.**
 - ✓ dobrovoľne;
 - ✓ bez nároku na finančnú odmenu;

- ✗ nie pre vlastnú rodinu/blízkych;
- ? nezištne;
- ✗ nie je nástrojom zisku druhej osoby;
- ✓ v prospech iných ľudí, spoločnosti alebo prostredia;
- ✓ organizácia je vhodná;
- ✓ zmysluplné;
- ? rozvojové a poučné;
- ? zábavné.

3. Vašu školu kontaktuje organizácia „Spolu napred“ s ponukou poskytnutia dobrovoľníckej činnosti pre vašich žiakov a žiačky v podobe sadenia stromčekov v blízkom lese. Po sadení stromčekov žiačkam a žiakom ukážu, ako viazať rôzne typy uzlov, a spravia pre nich prednášku o slovenských národných buditeľoch. Žiaci a žiačky vo vašej triede súhlasia a nápad sa im páči. Po tom, ako si bližšie preštudujete ich webovú stránku, zistíte, že organizácia a zapojení ľudia majú blízko k organizáciám podporujúcim neznášanlivosť k viacerým národnostným menšinám.

- ✓ dobrovoľne;
- ✓ bez nároku na finančnú odmenu;
- ✓ nie pre vlastnú rodinu/blízkych;
- ✓ nezištne;
- ✓ nie je nástrojom zisku druhej osoby;
- ✓ v prospech iných ľudí, spoločnosti alebo prostredia;
- ✗ organizácia je vhodná;
- ✓ zmysluplné;
- ✓ rozvojové a poučné;
- ✓ zábavné.

4. Skupinka žiakov a žiačok za vami príde s tým, že si všimli, že u spolužiakov a spolužiačok chýba kritické myslenie. Chcú založiť, propagovať a pravidelne viesť debatný klub. Potrebujú vašu pomoc a rady.

- ✓ dobrovoľne;
- ✓ bez nároku na odmenu;
- ✓ vo voľnom čase;
- ✓ nie pre vlastnú rodinu/blízkych;
- ✓ nezištne;
- ✓ nie je nástrojom zisku druhej osoby;
- ✓ v prospech iných ľudí, spoločnosti alebo prostredia;
- ✓ organizácia je vhodná;
- ✓ zmysluplné;
- ✓ rozvojové a poučné;
- ✓ zábavné.

**DOBROVOLNÍCTVO
JE UVEDOMELÁ NEPLATENÁ
AKTIVITA ALEBO PRÁCA
VYKONÁVANÁ NA ZÁKLADE
SLOBODNEJ VÔLE
V PROSPECH INÝCH ĽUDÍ
ALEBO SPOLOČNOSTI,
ČI ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA
MIMO ČLENOV RODINY
A DOMÁCNOSTI
DOBROVOLNÍKA/
DOBROVOLNÍČKY.**

2. MODELÝ DOBROVOLNÍCTVA V ŠKOLSKOM PROSTREDÍ A O AKOM MODELÍ V METODIKE HOVORÍME

V praxi je možné identifikovať viacero modelov výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu. Modely sa líšia tým, akým podielom je do organizovania či koordinovania dobrovoľníckych aktivít žiakov a žiačok zapojená škola a jej učitelia a učiteľky a do akej miery je dobrovoľníctvo prepojené s výchovným a vzdelávacím procesom školy (Brozmanová Gregorová, Kurpielová, Bielešová, 2013).

Prvým modelom je individuálne dobrovoľníctvo. Ide o dobrovoľníctvo mladých ľudí rozvíjané nezávislými dobrovoľníckymi centrami alebo organizáciami. V tomto prípade nie je škola do organizácie dobrovoľníckych aktivít priamo zapojená, nie je tiež obvykle analyzovaná súvislosť medzi účasťou žiakov/žiačok na dobrovoľníckych aktivitách a procesom ich vzdelávania v prostredí školy. Dobrovoľníctvo je realizované na individuálnej báze. Žiaci a žiačky či študenti a študentky sú oslovení, aby sa zapojili do činnosti organizácií rôznymi cestami. Zapájajú sa do jednorazových, ale aj pravidelných dobrovoľníckych aktivít. Pomáhajú pri organizovaní podujatí, administratívnych prácach, ale aj priamej práci s klientmi a klientkami. Podľa charakteru činnosti je s dobrovoľníkmi a dobrovoľníkmi uzatváraná zmluva o dobrovoľníckej činnosti, realizovaná ich príprava na vykonávanie činnosti či poskytovaná podpora. Kvalita práce s mladými dobrovoľníkmi a dobrovoľníkmi v rámci organizácií môže byť veľmi rôzna. V ideálnom prípade má organizácia určeného koordinátora alebo koordinátorku dobrovoľníkov, naplánovaný systém práce s dobrovoľníkmi a dobrovoľníkmi, t. j. má určené, čo budú robiť, kedy, kde, akých dobrovoľníkov a dobrovoľníčky potrebuje, aký bude systém ich zaškolenia, motivácie a podpory.

Druhým modelom je oslovovanie žiakov a žiačok a ich následné zapájanie do dobrovoľníckych aktivít konkrétnych organizácií v spolupráci so zástupcami a zástupkyňami školy. Napríklad škola poskytne priestor na prezentáciu organizáciám a ich dobrovoľníckych ponúk (prostredníctvom nástienok, informačných materiálov, odkazov na internetových stránkach, diskusií, prednášok a pod.). Následne škola s organizáciou pri samotnej práci s dobrovoľníkmi a dobrovoľníkmi už nespolupracuje. Aj tento model dobrovoľníctva nachádza u nás v posledných rokoch uplatnenie. Žiaci a žiačky sú najčastejšie zapájaní do pomoci pri verejných zbierkach, ale aj do aktivít v priamej práci s rôznymi cieľovými skupinami. Aj naše skúsenosti svedčia o tom, že takejto spolupráci sú školy naklonené, ale dobrovoľnícka činnosť je aj v tomto prípade vnímaná skôr ako mimoškolská aktivita.

Tretí model predstavujú učitelia/učiteľky pôsobiaci na škole ako koordinátori/koordinátorky dobrovoľníctva alebo dokonca samostatné dobrovoľnícke centrá, ktoré pôsobia priamo na školách, pričom sa na ich manažmente môžu podieľať zamestnanci a zamestnankyne školy, externí pracovníci a pracovníčky, ale i samotní žiaci a žiačky či študenti a študentky. Ich cieľom je propagovať dobrovoľníctvo medzi študentmi a študentkami, sprostredkovať kontakt medzi nimi a organizáciami s potrebou dobrovoľníkov a dobrovoľníčok či rozvíjanie vlastných dobrovoľníckych programov a projektov, v ktorých sa angažujú žiaci a žiačky alebo sú aj ich tvorcami. V prípade, že sú do manažovania dobrovoľníckych aktivít zaangažovaní učitelia a učiteľky školy, tento model poskytuje priestor aj na reflexiu dobrovoľníckej skúsenosti vo vzťahu k vzdelávaniu, prípadne umožňuje vzájomnú spoluprácu s organizáciami, napríklad v oblasti prípravy výcvikov dobrovoľníkov a dobrovoľníčok alebo ich supervízií. Tento model dobrovoľníctva je na Slovensku v podmienkach jednotlivých stupňoch škôl v začiatkoch. Začínáme sa však stretávať s aktívnymi pedagógmi a pedagogičkami, ktorí vedú žiakov a žiačky k zapájaniu sa do dobrovoľníckych aktivít a aj organizujú túto činnosť.

Štvrtým modelom je model, v ktorom sú dobrovoľnícke aktivity žiakov a žiačok prepojené s cieľmi a obsahom výchovy a vzdelávania. Dobrovoľníctvo sa začleňuje do akademického kurikula ako forma zážitkového učenia. Pre tento model dobrovoľníctva je zaužívané označenie **service learning**. Dobrovoľnícka skúsenosť je v rámci tohto modelu začlenená do predmetov, ktoré môžu mať rôzne ciele (môže ísť o matematiku, geografiu, históriu či akýkoľvek iný predmet). Metodika výučby celého predmetu alebo jeho časti je založená na službe v prospech iných v komunite a jej reflexii vo vzťahu k cieľom vzdelávania.

Service learning je vyučovacia a učebná stratégia, ktorá spája zmysluplnú dobrovoľnícku službu v komunite so vzdelávaním a reflexiou.

Service learning je spôsob vzdelávania (sa), v rámci ktorého je teoretická príprava prepojená so získavaním praktických skúseností. Pridanou hodnotou service learningu je, že okrem vlastného rozvoja umožňuje pomôcť iným v ich prirodzenom prostredí prostredníctvom vytvorenej aktivity. Service learningovou aktivitou sa reaguje na potreby vzdelávania (školy), praxe (organizácie) a sebarozvoja (žiakov a žiačok). Service learning je v odbornej literatúre často definovaný aj spojením „community-based learning“ alebo pedagogický prístup, ktorý kombinuje ciele služby komunite so vzdelávacími príležitosťami ponúkanými zapojeným študentom a študentkám. Service learning je popísaný ako jeden zo spôsobov zážitkového učenia, ktorý obsahuje vyvážené zameranie na službu poskytovanú komunite a učenie, ktoré pri tejto službe prebieha (Furco, 2011).

Obrázok 1 Cyklus učenia sa a služby v service learningu

Aktivity a vzťahy budované v komunite produkujú nové vedomosti, majú vplyv na osobný rozvoj a motivujú k ďalšiemu učeniu sa.

Zdroj: Regina, Ferrara, 2017.

V súčasnosti je service learning definovaný prostredníctvom štyroch kľúčových charakteristík:

- **service learningové aktivity reagujú na autentické potreby komunity a sú realizované s komunitou, nie pre komunitu;**
- **študenti a študentky sú angažovaní do plánovania, prípravy aj hodnotenia samotnej service learningovej aktivity, sú lídrami a líderkami;**
- **service learning je začlenený do akademického kurikula, t. j. sú explicitne definované vyučovacie a učebné ciele, ktoré sú prepojené s cieľmi služby;**
- **súčasťou aplikácie je priebežná a záverečná reflexia skúsenosti.**

Tento model predstavuje ideálny koncept implementácie výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu v prostredí všetkých stupňov škôl a rôznych školských zariadení. Rešpektuje všetky princípy výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu zahrnuté v koncepcii výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu.

3. PRINCÍPY VÝCHOVY A VZDELÁVANIA DETÍ A MLÁDEŽE K DOBROVOLNÍCTVU

V Konceptii výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu sú zdôraznené princípy výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu. V tomto texte sa ich pokúsime priblížiť bližšie s uvedením príkladov z praxe.

Prierezovosť

K základným princípom dobrovoľníckych aktivít patrí rôznorodosť. Výchova a vzdelávanie detí a mládeže k dobrovoľníctvu sa preto môže prelínať vzdelávacími oblasťami ako prierezová téma. Výchovu a vzdelávanie detí a mládeže k dobrovoľníctvu je možné realizovať ako súčasť vzdelávacieho obsahu jednotlivých oblastí vzdelávania a vyučovacích predmetov s využitím medzipredmetových vzťahov alebo ako samostatný vyučovací predmet v rámci voliteľných hodín. Aj keď výučba vo formálnom systéme vzdelávania prebieha stále prioritne v rámci predmetov alebo konkrétnych disciplín, pri riešení konkrétnych problémov a výziev je potrebné hľadať a nachádzať medzipredmetové vzťahy a aplikovať to, čo sa žiaci a žiačky naučili na rôznych vyučovacích predmetoch. Ukážkou uplatnenia prierezovosti je každý service learningový projekt, dôležité je potenciál tejto rôznorodosti aj využiť. Takýto prístup sýti aj existujúce prierezové témy príslušného štátneho vzdelávacieho programu (napr. tvorba projektov a prezentačné zručnosti).

V service learningovom projekte realizovanom na Základnej škole Spojová „Učíme sa z histórie“ učiteľky spojili učivo dejepisu, slovenského jazyka, výtvarnej aj etickej výchovy. Žiaci a žiačky navštevovali pravidelne zariadenie pre seniorov a rozprávali sa s nimi o ich detstve a živote v minulosti (história). Z ich rozprávania spísali príbehy, ktoré prezentovali aj v ústnej forme pred publikom (slovenský jazyk), doplnili ich aj ilustráciami (výtvarná výchova). Naučili sa tiež, aký dôležitý je pre seniorov kontakt s inými ľuďmi mimo zariadenia a aký význam má ich pomoc (etická výchova).

Jasné prepojenie dobrovoľníckej skúsenosti na ciele a obsah vzdelávania

Dobrovoľnícka skúsenosť detí a mládeže musí byť explicitne prepojená s cieľmi a obsahom vzdelávania. Pri plánovaní aktivít je úlohou pedagóga/pedagogičky naplánovať, ktoré konkrétne vedomosti a zručnosti si môžu žiaci a žiačky prostredníctvom zapojenia sa do aktivít rozvinúť. Ciele by mali byť prepojené nielen na ciele výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu, ale aj na ciele výchovy a vzdelávania v akýchkoľvek iných témach alebo predmetoch. Výchova a vzdelávanie detí a mládeže k dobrovoľníctvu by mala naplňovať tieto čiastkové ciele:

- formovať vnímanie dobrovoľníctva ako aktivity vykonávanej na základe slobodného rozhodnutia, bezodplatne a v prospech iných ľudí a spoločnosti;
- podporovať vnímanie prínosov dobrovoľníctva a jeho hodnôt pre spoločnosť a pre dobrovoľníkov a dobrovoľníčky;
- rozvíjať vnímavosť a citlivosť detí a mládeže k daniu okolo seba a k potrebám a problémom užšieho či širšieho spoločenstva, v ktorom žijú;
- viesť deti a mládež k spoluzodpovednosti za dianie vo svojom okolí a rozvíjať ich sebadôveru ako nositeľov zmien v spoločnosti;
- podporovať vzájomné prepájanie dobrovoľníctva a získaných kompetencií s osobným a budúcim profesijným životom detí a mládeže.

V praxi sa často stretávame so zapájaním žiakov a žiačok do dobrovoľníckych aktivít zo strany škôl alebo školských zariadení. Ich výkon je však často braný skôr ako mimoškolská činnosť bez definovania konkrétnych cieľov. Ak však chceme hovoriť o výchove a vzdelávaní detí a mládeže k dobro-

voľníctvu, musí byť jasné, čo chceme dosiahnuť, t. j. čo chceme žiakov a žiačky naučiť. Ciele je potrebné stanoviť explicitne aj preto, lebo v súvislosti s nimi následne reflektujeme dobrovoľnícku skúsenosť. V realite môže totiž tá istá dobrovoľnícka skúsenosť smerovať k dosiahnutiu odlišných vzdelávacích cieľov.

Na projekte Po stopách Jozefa Murgaša pracovali študenti odboru multimédiá Strednej priemyselnej školy Jozefa Murgaša v Banskej Bystrici. Prostredníctvom projektu vzniklo prepojenie vzdelávacích cieľov slovenského jazyka a multimédií. Po návšteve pamätnej izby Jozefa Murgaša v obci Tajov si študenti urobili exkurziu po meste Banská Bystrica a navštívili miesta, na ktorých J. Murgaš pôsobil a v ktorých budovách sídlila ich škola. Z týchto aktivít vznikol film, ktorý natočili aj zostrihali študenti.

Učiteľka definovala v projekte tieto ciele vzdelávania:

- Editácia videí – vedieť upraviť a zostrihať videozáznam
- Fotografovanie – vedieť spracovať a upraviť fotografie
- Redaktorská práca – dokázať urobiť rozhovor s ľuďmi, vytvoriť a načítať komentár
- Propagačná grafika – vedieť vytvoriť a upraviť plagát
- Editácia audia – v štúdiu upraviť a zostrihať zvukový záznam
- Práca s grafickými programami (Premiere Pro, After effects, Photoshop, Audacity, Camtasia)
- Obsluha multimediálnej výbavy – vedieť pracovať s technikou v exteriéri
- Vedieť spolupracovať v tíme
- Rozvoj finančnej gramotnosti
- Uvedomenie si svojich silných a slabých stránok

Rovnováha prínosov

Každá dobrovoľnícka aktivita má prínos pre viaceré zúčastnené strany. Pri výchove a vzdelávaní detí a mládeže k dobrovoľníctvu je potrebné reflektovať, že prostredníctvom dobrovoľníckych aktivít deti a mladá ľudia ovplyvňujú spoločnosť, pomáhajú riešiť problémy či uspokojovať rôznorodé potreby a podporujú budovanie solidarity. Na druhej strane je potrebné rovnako poukazovať aj na prínosy vykonávania aktivít pre samotných mladých ľudí. Dobrovoľnícka činnosť umožňuje mladým ľuďom učiť sa prostredníctvom priamej skúsenosti a využívať prínosy z dobrovoľníctva pre svoj ďalší osobný a profesionálny rozvoj. Ak spájame dobrovoľníctvo aj s procesom výchovy a vzdelávania, napríklad v priestore univerzity, tak táto skúsenosť by mala viesť nielen k výkonu nejakých aktivít, ale aj hlbšie k vnímaniu sociálnych potrieb a problémov, k uvedomovaniu si zodpovednosti za ich riešenie a aktívnemu angažovaniu sa za zmenu. V krajinách, kde je silná tradícia dobrovoľníckej angažovanosti, sa síce na jednej strane stretávame s trendom sebeckého dobrovoľníka, na druhej strane aj so silnou mierou osobnej a sociálnej zodpovednosti a občianskej uvedomelosti a angažovanosti. Dobrovoľníctvo je teda súčasťou životného štýlu a určitého mindsetu ľudí. Cieľom teda nie je ľudí zapájať do dobrovoľníctva len pre zapojenie samotné, ale aj podporovať ich angažovanosť v širšom zmysle.

Vzor dospelého (alebo dospelých)

Dospelí by v procese výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu mali byť aktívnym vzorom; dobrovoľnícke aktivity majú realizovať spoločne s deťmi a mládežou. Ak nie je samotný pedagóg aktívny, nemôže vyžadovať vysokú mieru aktivity od svojich žiakov a žiačok. Nemá byť v úlohe „nadriadeného“, ale skôr „facilitátora/sprievodcu“ a svojim žiakom a žiačkam a študentom a študentkám pomáhať pri ich účasti na dobrovoľníctve. Jeho cieľom je vzbudiť záujem, ktorý je jedným z kľúčov k úspechu. Organizácia dobrovoľníckej aktivity musí byť čo najviac *neformálna*, musí vytvárať uvoľnené prostredie, v ktorom sa dobrovoľníci cítia vítaní, vážení a cenení. Potrebujú istú formu podpory a rady,

ale nepotrebujú „šéfa“. Ocenia človeka, ktorý im pomôže, ak to potrebujú, a posunie ich „ďalej“ (k zložitejšej práci), ak sú na to pripravení.

Na ilustráciu tohto princípu sme siahli po negatívnom príklade z praxe. Dve pani učiteľky prišli počas Týždňa dobrovoľníctva pomôcť so žiakmi zariadeniu s upratovaním vonkajších priestorov. Počas toho, ako deti zametali, zbierali odpadky a hrabali lístie, pani učiteľky stáli mimo nich, debatovali a občas si zapálili cigaretu.

„Prodobrovoľnícka“ atmosféra

Jedným zo základných predpokladov a princípov zavádzania výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu v prostredí školy alebo školského zariadenia je tzv. prodobrovoľnícka atmosféra. Dobrovoľníctvo by malo byť vedením školy, kolektívom pedagógov aj nepedagogických zamestnancov podporované a oceňované. Viac sa jej vytváraniu venujeme v ďalších častiach publikácie.

V manažmente dobrovoľníctva sú opísané tri základné fázy začlenenia dobrovoľníctva do prostredia organizácie:

1. Trpená návšteva
2. Vítaný hosť
3. Integrácia do tímu

Rovnakými fázami podľa našich skúseností prechádza aj začlenenie výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu v prostredí strednej školy. V prvej fáze budú vaše aktivity vnímané pravdepodobne ako niečo, čo robíte pre seba, ale nechajú vás to robiť, lebo to nemá negatívny vplyv na vašu prácu, školu či žiakov a žiačky. V druhej fáze budú vaše aktivity vítané, pretože škola zistí, že nielen „neškodíte“, ale vaše aktivity prinášajú pozitívny efekt. Kým sa dostanete do tretej fázy, bude to pravdepodobne určitú dobu trvať. Ukazovateľom toho, že ste v tejto fáze, môže byť to, že škola s aktivitami počíta, že koordinácia dobrovoľníckych aktivít je súčasťou vašej pracovnej náplne, že na stránke školy existuje sekcia o týchto aktivitách a že sú súčasťou výchovného a vzdelávacieho procesu, ale aj PR vašej školy. Ak sa vám to podarí, gratulujeme a budeme čakať na publikáciu o vašich skúsenostiach a aktivitách vašich žiakov a žiačok.

Učenie sa vlastnou skúsenosťou

Primárnu úlohu v procese učenia sa a vytvárania pozitívnych návykov zohráva aktivita, tzn. vlastná skúsenosť, až sekundárnou je teória, a to najmä v kontexte budovania dlhodobého a trvalého vzťahu k dobrovoľníctvu. Učenie sa vlastnou skúsenosťou zohráva v procese výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu nezameniteľnú úlohu. Vo vzdelávacom a výchovnom procese už dnes neplatí, že nás žiaci a žiačky budú ticho počúvať a že bude postačovať vysvetľovanie s použitím napr. tabule. Vlastná skúsenosť neumožňuje len kognitívny rozvoj, ale najmä psychomotorický a afektívny. Zážitkové metódy, metódy založené na spolupráci, participácii, problémové metódy umožňujú okrem iného aj rozvoj kritického myslenia a tímovej práce. Mladí ľudia oceňujú dobrovoľníctvo, ak im prináša konkrétnu skúsenosť, ktorú môžu využiť pre ďalší osobný a profesionálny rozvoj. Vyhľadávajú a oceňujú skúsenosti, ktoré im nie sú bežne dostupné alebo ktoré plne zodpovedajú ich potrebám ako umenie, móda, environmentálne aktivity, informačné a komunikačné technológie a pod.

Vlastná skúsenosť nemusí v praxi znamenať vždy len úspech v realizácii aktivity alebo projektu. Učíme sa aj z negatívnych zážitkov a skúseností a netreba sa teda báť, ak sa niečo nepodarí zrealizovať tak, ako sme si naplánovali. Je dôležité o tom so žiakmi a žiačkami otvorene hovoriť, analyzovať dôvody neúspechu a prijať také závery, aby sa rovnaký neúspech neopakoval.

V jednom service learningovom projekte na univerzite pracovala spoločne skupina študentov a študentiek, po dlhšej dobe zistili, že do aktivít sa členovia a členky skupiny nezapájajú rovnomerne a každý má okrem toho odlišné predstavy o tom, ako by aktivity mali byť realizované. Konflikt medzi študentmi a študentkami sa vyostřil natolko, že jedna z nich prestala s tímom úplne komunikovať. Keďže jedným zo vzdelávacích cieľov bolo naučiť sa pracovať v tíme, reflexia a spoločná komunikácia s učiteľkou boli zamerané na analýzu týchto konfliktov a predpokladov spolupráce. Nakoniec sa podarilo projekt dokončiť, aj keď spolupráca do konca nebola ideálna. V záverečnej reflexii však študenti a študentky pozitívne vnímali to, ako veľa sa naučili o tímovej práci, vedení tímu, rozdeľovaní úloh.

Reflexia skúsenosti

Reflexiu v procese výchovy k dobrovoľníctvu si môžeme predstaviť ako proces spracovania zážitku z konkrétnej činnosti a jeho prevedenie do skúsenosti uplatniteľnej v budúcnosti. Reflexia skúsenosti je v tomto kontexte nevyhnutnou podmienkou toho, aby sa deti a mladí ľudia cieľne rozvíjali a formovali svoje postoje. Reflexia slúži k spätnému pohľadu na dobrovoľnícku činnosť ako po stránke náplne práce, tak aj po stránke osobného prežívania. Dôležité je reflexiu spoločne s deťmi a mladými ľuďmi realizovať priebežne, v prípade jednorazových akcií po ich ukončení a nezabudnúť na ňu. Reflexii sa venujeme samostatne v 5.5.

Čo mladí ľudia napísali po absolvovaní reflexie predmetu s dobrovoľníckou skúsenosťou: „Poskytuje čas na zamyslenie sa nad získanými zručnosťami a skúsenosťami.“, „To, čo sme sa naučili na hodine, sme aplikovali do praxe a tým sa to lepšie zapamätalo.“, „Dozvedela som sa, aký typ roly v tíme zastávam, ktorá mi najviac vyhovuje a v rámci ktorej som pre skupinu najprínosnejšia. Mám problém hovoriť ľuďom nie a často na seba naberiem viac, ako som schopná zvládnuť. V prvom rade som sa naučila pracovať v tíme, byť zodpovedná nielen za seba, ale za celú skupinu. Vďaka predmetu som spoznala mnoho skvelých ľudí. Každý člen skupiny bol pre mňa obohatením.“

Flexibilita, rôznorodosť a možnosť voľby

Rôznorodosť a flexibilitu je potrebné zachovať pri type dobrovoľníckych aktivít, ale i v „hlbke“ záväzku, úrovni zodpovednosti, časovom rozsahu či preferencii individuálnej alebo skupinovej formy dobrovoľníctva. Deti a mladí ľudia by mali mať priestor, aby aj oni mohli prispievať svojimi nápadmi, a zároveň mať možnosť výberu a slobodnej voľby. Tento princíp považujeme za dôležitý najmä vtedy, ak sa rozhodnete realizovať dobrovoľnícke aktivity ako súčasť vyučovacieho procesu. Aby ostal zachovaný princíp dobrovoľnosti a slobodnej voľby, je nutné nechať žiakom a žiačkam priestor na rozhodovanie a výber. Mladým ľuďom môžete sprostredkovať rôzne skúsenosti, no konečné rozhodnutie, kde budú ďalej vykonávať dobrovoľnícku činnosť, je na nich. Keď budete plánovať sprostredkovanie prvého dobrovoľníckeho zážitku pre mladých ľudí, zvážte jeho mieru, aby ste ich v úvode neodradili. Napríklad stretnutiam s deťmi z detského domova, s ľuďmi s postihnutím či s ľuďmi bez domova by mali predchádzať diskusie o špecifickom prístupe k týmto ľuďom.

Do dobrovoľníctva sa rozhodla pani učiteľka zapojiť celú triedu. Žiaci a žiačky si však mohli zvoliť, akým aktivitám sa budú venovať, a na začiatku sa stanovili základné pravidlá, ktoré platili pre všetkých.

Zábava

Dobrovoľníctvo má prinášať pre zapojené deti a mladých ľudí radosť, naplnenie a uspokojenie. Ponúka priestor na riešenie zaujímavej úlohy, ktorá má individuálny význam a spoločenský dosah.

Energia vynaložená na výzvu, kde je dieťa či mladý človek schopný samostatne uplatňovať svoje schopnosti k prospechu iného jednotlivca či skupiny ľudí, prináša vnútorné naplnenie.

Uznanie

Ak je cieľom dobrovoľníctva dlhodobá pomoc druhým a komunite, potom je ocenenie najsilnejším zadostučinením a motiváciou na budúcu prácu a k spoločenskej angažovanosti. Získaná skúsenosť, ktorá je uznaná komunitou, sa odráža v budúcich činoch a vzťahoch. To pomáha budovať sebavedomie a sebadôveru. V neposlednom rade uznanie pomáha vychovávať z detí a mladých ľudí zapálených, iniciatívnych občanov a uvedomelé a tvorivé osobnosti.

Príkladom môže byť nominovanie na ocenenie Srdce na dlani, ktoré sa realizuje každoročne v jednotlivých krajoch. Uvádzame príklad oceneného projektu zo Srdca na dlani 2019 v Banskobystrickom kraji: „Keď k dobrovoľníctvu vychováva aj škola, má to význam nielen pre samotných žiakov, ktorí na vlastnej koži prežívajú pocit zmysluplne naplneného času, učia sa mať otvorené srdcia pre iných, učia sa nezištnej pomoci, postupne búrajú predsudky a bariéry, ale aj pre ľudí, ktorých sa počas svojej dobrovoľníckej aktivity dotknú a zanechajú v nich dobrý pocit. Slovaní jednej z nominujúcich: „Je príjemné pozorovať, ako aj žiaci so špeciálnymi potrebami (ADHD, Aspergerov syndróm) pracujú na sebe a prekonávajú samých seba, začínajú vnímať potrebu pomáhať iným, dokážu prijať dotyky, dokážu sa zasmiať a vyčariť zároveň úsmev na tvárach iným.“ Deti z 2. stupňa zo ZŠ Narnia v Banskej Bystrici sa pravidelne so svojimi učiteľmi a učiteľkami zúčastňujú na rôznych dobrovoľníckych aktivitách v meste, ako je napr. zbierka Biela pastelka, aktivity OZ SPOSA BB, Komunitného centra Fončorda či čítania kníh v detskom domove. V rámci projektu „Piškvorky z Narnie“ už 5. rok pravidelne prichádzajú do Domova dôchodcov a domova sociálnych služieb Senium. Ich úsilie neostalo nepovšimnuté, a preto získali nominácie na ocenenie „Srdce na dlani“ až v dvoch kategóriách.“

Prednosť potreby pred nápadom

Pred začatím plánovania a realizácie dobrovoľníckej aktivity zo strany pedagóga, žiakov a žiačok je potrebné kriticky zhodnotiť, či je daná aktivita momentálne vhodná, potrebná a užitočná z pohľadu potrieb spoločnosti, komunity alebo iných okolností, v rámci ktorých chcú aktivitu realizovať, a či je jej realizácia prioritou oproti iným nápadom alebo potenciálne potrebným aktivitám. Aktuálna potreba má jednoznačne prednosť pred nápadom, nech je tento akokoľvek dobrý. Nie je vhodné realizovať dobrovoľnícke aktivity bez predchádzajúceho zváženia ich vhodnosti len preto, aby nejaké zrealizované boli, ale naopak, je vhodné robiť tie, ktoré sú v danom kontexte reálne prínosné.

Žiakov a žiačky v škole napadlo, že by zrealizovali zbierku hračiek a oblečenia pre deti z detských domov. Po zrealizovaní zbierky zistili, že hračky ani oblečenie nemali komu dať, lebo o ne nebol záujem. Keď s pani učiteľkou navštívili detský domov, zistili, že deti majú úplne iné potreby, ako sú hračky alebo oblečenie.

Pracovať spolu s komunitou/ľuďmi, nie pre komunitu/ľudí

Pri plánovaní i realizácii dobrovoľníckych aktivít je potrebné stavať na horizontálnom modeli poskytovania pomoci, v rámci ktorého neučíme deti a mladých ľudí len poskytovať pomoc, ale aj rešpektovať skutočnosť, že obe strany v procese pomoci by mali byť aktívnymi nositeľmi zmien. Cieľové skupiny, ktorých sa dobrovoľnícke aktivity týkajú, by mali byť v rámci ich schopností a možností zapájané do plánovania a poskytovania pomoci v čo najväčšej miere.

Častou aktivitou, s ktorou sa v praxi stretávame, sú návštevy škôl v zariadeniach pre seniorov počas októbra – mesiaca úcty k starším. Žiaci a žiačky si pripraví v škole nejaké predstavenie a prídu s ním do zariadenia. Je to aktivita, ktorá jednorazovo spriemni ľuďom v zariadení ich čas, ale je otázne, nakoľko reálne reaguje na ich potreby. Čo sa žiaci a žiačky realizovaním tohto typu aktivít učia? Oni sú tí aktívni a prichádzajú za pasívnymi prijímateľmi pomoci. V zariadeniach sú však často aj ľudia, ktorí môžu naučiť niečo druhú stranu, a určite v ňom nájdeme omnoho viac potrieb, na ktorých by obe strany mohli spoločne pracovať, ako je spriemnenie jedného popoludnia.

Líderstvo detí a mladých ľudí

Deti a mladí ľudia by mali byť v čo najväčšej možnej miere zapojení do plánovania, realizácie a vyhodnocovania dobrovoľníckych aktivít. Mali by cítiť vlastníctvo dobrovoľníckeho projektu/aktivity a byť lídrami aktivít, nielen ich realizátormi. K tomu je potrebné vytvorenie priestoru a motivujúce vedenie pedagóga/pedagogičky rešpektujúce predstavy a zámery detí a mládeže. Pokiaľ budú žiaci a žiačky osobne zainteresovaní do deja, prípravy a pod., budú vnímať aj väčšiu zodpovednosť za plnenie úloh, pretože si ich sami navrhli.

V praxi sa ukazuje, že toto je opäť skôr výzvou pre učiteľov a učiteľky, ako pre samotné deti a mladých ľudí. Dôležité je totiž nielen deti vypočuť, ale ich aj nechať viesť. Inšpiráciu v tejto oblasti prináša aj tzv. rebrík participácie vypracovaný Rogerom Hartom (1992).

Obrázok 2 Rebrík participácie mládeže

Zdroj: Hart, 1992.

Typológia	Príklady zapájania detí a mládeže do dobrovoľníctva
Manipulácia	Žiaci a žiačky nerozumejú zmyslu dobrovoľníckych aktivít, do ktorých sú zapojení. Aktivity sú naplánované učiteľmi a učiteľkami, mladí ľudia sa na nich podieľajú bez toho, že by ich mohli ovplyvniť.
Symbolická účasť	Účasť žiakov a žiačok v dobrovoľníckych projektoch je len „dekoratívna“. Je využívaná napríklad na zviditeľnenie školy, tvorbu jej pozitívneho imidžu alebo len formálne splnenie určitých povinností. Zapojenie mládeže vytvára fiktívny obraz o jej participácii, ale žiaci a žiačky nerozumejú zmyslu účasti.
Informovaná participácia	Žiaci a žiačky nie sú zapojení do plánovania dobrovoľníckych aktivít, ale rozumejú im. Nie je však vytvorený priestor na to, aby žiaci a žiačky poskytovali svoje nápady či spätnú väzbu.
Konzultovanie	Nápady mladých ľudí sú konzultované, je vytvorený priestor pre možnosť voľby. Ich nápady sú brané do úvahy.
Participácia v projektoch iniciovaných dospelými, ale v ktorých sa na rozhodnutiach podieľajú aj žiaci a žiačky	Žiaci a žiačky sú zapojení do rozhodovania o dobrovoľníckych projektoch, ktoré sú navrhované dospelými. Mladí ľudia nielen konzultujú a sú informovaní, čo sa s ich odporúčaniami deje, ale zároveň majú vplyv aj na formuláciu ďalších návrhov v rozhodovacom procese.
Participácia v projektoch iniciovaných a riadených žiakmi a žiačkami	Žiaci a žiačky iniciujú a vedú dobrovoľnícke projekty, v ktorých sú učelia a učiteľky v role facilitátorov procesu.
Participácia v projektoch iniciovaných žiakmi a žiačkami, v ktorých je rozhodovanie delené s dospelými	Žiaci a žiačky rozhodujú o zapojení dospelých do spoločného rozhodovania. Mladým ľuďom nie je bránené vo vysokej aktivite a zároveň sa nestráca dialóg so subjektmi, ktoré prijímajú rozhodnutia. Tie, naopak, vnímajú aktivitu mladých ako pozitívny prvok, ktorý im pomáha robiť kvalitné rozhodnutia, a mladí tak majú príležitosť spolupodnikať na veciach, ktoré sa ich týkajú.

Spracované podľa: Regina, Ferrara, 2017.

Opäť jeden z príkladov z univerzitnej pôdy. Učiteľka prišla s nápadom založiť sociálny podnik na univerzite, ktorý by mal byť vedený študentmi a študentkami vysokej školy. Založenie a fungovanie sociálneho podniku bolo zakomponované do výučby v rámci viacerých predmetov s niekoľkými vyučujúcimi. Na začiatku bola študentom a študentkám predstavená len základná idea aktivity – podnik, by mal vyrábať prezentačné darčeky pre univerzitu a jej pracoviská a mala by byť nadviazaná spolupráca s niektorou so znevýhodnených skupín, ktorej členovia a členky by mali byť zapojení do samotnej výroby. Vyučujúca mala predstavu, že prvý produkt by mohli byť prírodné mydlá, ale študentom a študentkám nechali voľnú ruku v plánovaní a ich iniciatíve. Nakoniec prišli s úplne iným nápadom, a to s výrobou ekologických plátenných vreciek z použitých látok. Do ich výroby zapoja seniorky, ktoré ich budú šiť, a mladých ľudí s postihnutím, ktorí na ne budú maľovať. Nazvali ich „Vrecká s príbehom“. Pre aktivitu sa naozaj nadechli a je cítiť, že je to ich projekt pri každom kroku, ktorý urobia, ak by zostali pri pôvodnom nápade, ich participácia by bola určite nižšia.

Princíp dlhodobosti

Výchova a vzdelávanie detí a mládeže k dobrovoľníctvu môže byť realizovaná cez rôzne typy aktivít, má ale poskytovať priestor na prechod od krátkodobých aktivít k dlhobokejšej a systematickejšej dobrovoľníckej službe. Prostredníctvom výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu by deti a mladí ľudia mali byť vedení tiež k tomu, aby v aktivitách pokračovali aj mimo vedenia zo strany školy. S cieľom dosiahnuť výchovno-vzdelávací vplyv aktivít je potrebné, aby na školách prebiehali dlhodobá a pravidelne počas celého školského roka (tzn. nie pravidelne jedenkrát do roka).

Príkladom je základná škola, ktorá najprv do zariadenia sociálnych služieb pre seniorov chodievala vždy len počas sviatkov (Veľká noc, Vianoce). Keďže koordinujúca pani učiteľka odišla na materskú dovolenku, ďalšia pani učiteľka sa s riaditeľkou zariadenia dohodla, že budú do tohto zariadenia chodiť dva razy do mesiaca, pravidelne, pričom deti si vyberú, ktorú dobrovoľnícku aktivitu budú chcieť robiť. A tak sa každý mesiac v zariadení skrášľujú a čistia vonkajšie a vnútorné priestory, seniori a seniorky trávia čas s deťmi, ktoré im čítajú noviny a rozprávajú sa s nimi.

Rastúce nároky

Zapájanie sa do dobrovoľníctva poskytuje mladým ľuďom možnosť neustále rásť a napredovať. Pri realizácii výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu to vytvára priestor na postupné zvyšovanie nárokov v oblasti realizácie dobrovoľníckych aktivít so zámerom rozvíjať širšie spektrum vedomostí, zručností a postojov detí a mládeže.

Venčenie psíkov v útulku či upratovanie lesa od odpadkov môžu byť dobrou prvou skúsenosťou, no so žiakmi a žiačkami je dobré ísť až ku „koreňu vecí“. Diskusie pred aktivitami a po nich by mali postupne viesť k tomu, aby žiaci a žiačky sami pomenovávali problémy a potreby, ktoré vedú k tomu, že v lese je neporiadok a že toľko psíkov je v útulku. Čo spraviť preto, aby ľudia odpadky nevyhadzovali do lesa? Čo pre to, aby bolo v útulkoch čo najmenej opustených psíkov? Dobrovoľnícka činnosť sa takto stane kreatívnou, rozvojovou a zábavnou, keďže sa mladým ľuďom vytvára priestor na to, aby sa sami angažovali, hľadali a nachádzali v činnosti zmysel a motiváciu. Možno budete prevapení, s akými riešeniami mladí ľudia prídu.

Študentka Janka je dlhé roky dobrovoľníčkou v rámci organizácie skautského typu, kde ako radkyňa pripravuje hry pre deti. Pri výzve zapojiť sa do dobrovoľníctva od triednej učiteľky ju napadne, že by mohla urobiť dve hry pre mladší ročník počas branného cvičenia. Má predsa množstvo skúseností a dokonca má niektoré hry a aktivity pripravené zo schôdzok. Robila to na branných cvičeniach aj dva roky predtým a jej hry u detí mali vždy veľký úspech. Jankine sú síce úspešné, ale ona sa v ničom neposúva. Možno by pre ňu bolo osožnejšie, keby skúsila skoordinať tím spolužiačok, s ktorými by pripravili ucelenejší program.

Inšpirácia príkladmi dobrej praxe

Pre dobré fungovanie a podporu dobrovoľníctva v systéme formálneho a neformálneho vzdelávania je nevyhnutná existencia takého prostredia, ktoré umožní deliť sa o široké možnosti dobrých a úspešných príkladov dobrovoľníckych projektov a aktivít. Je dôležité, aby tieto príklady boli dobre dostupné tak pedagógom a pedagogičkám, ako aj žiakom a žiačkam a aby ich využívali pri realizácii projektov. Systém by mal zároveň inšpirovať k rôznym formám dobrovoľníctva – od jednorazových aktivít cez rôzne formy krátkodobých aktivít až po dlhodobé formy dobrovoľníctva.

Napríklad môžete realizovať na škole aspoň 1x za školský rok workshop, stretnutie s dospelými dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami z komunity, ale aj zo zahraničia, s organizáciami, ktoré pracujú s dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami, s inými školami v regióne a pod. Inšpirácie môžete nájsť aj v zdrojoch uvedených na konci tejto publikácie.

Cielená motivácia

Deti a mladí ľudia môžu stratiť motiváciu, preto je vhodné ich pravidelne povzbudzovať, byť s nimi viac v kontakte, ale tiež ponúkať im neformálne a formálne uznanie prínosov ich dobrovoľníckej

aktivity, potvrdenia, certifikáty či odporúčania do zamestnania. Motivátory (vonkajšie podnety, javy či udalosti, ktoré majú schopnosť vzbudiť alebo uspokojiť potreby) sú dôležité najmä v konkurencii iných tlakov a lákadiel na využívanie voľného času. Najčastejšie využívaným incentívom je uznanie prínosov aktivity alebo získanie ďalšej kvalifikácie či prezentácia budúcim zamestnávateľom vo forme certifikátu, referencie a pod. Pre mladých dobrovoľníkov je – v prípade absencie najbežnejšieho incentívu, t. j. peňazí – rovnako dôležité aj pokrytie nákladov, ktoré súvisia s dobrovoľníckou aktivitou (doprava, cestovné, stravné a pod.).

V školskom prostredí sa osvedčili napríklad pravidelné stretnutia (osobné v škole, v organizácii), skupiny na sociálnych sieťach, nástenka, odkazy do schránky v škole, v organizácii, povzbudenie počas samotného vyučovacieho procesu, dobrovoľníkov a dobrovoľníčky zapojiť do marketingových aktivít školy (napríklad do dňa otvorených dverí), pravidelné informácie o dobrovoľníckych aktivitách na webovej stránke školy, ocenenie na konci školského roka, kde sú pozvaní aj zástupcovia partnerských organizácií, informácie v školskom rozhlase, príspevky v regionálnych médiách. Pre žiakov a žiačky stredných škôl je benefitom dostať potvrdenie, odporúčanie, ktoré slúži nielen pri prijatí na vysokú školu, ale aj pri hľadaní zamestnania, pri študijných pobytoch v zahraničí a pod.

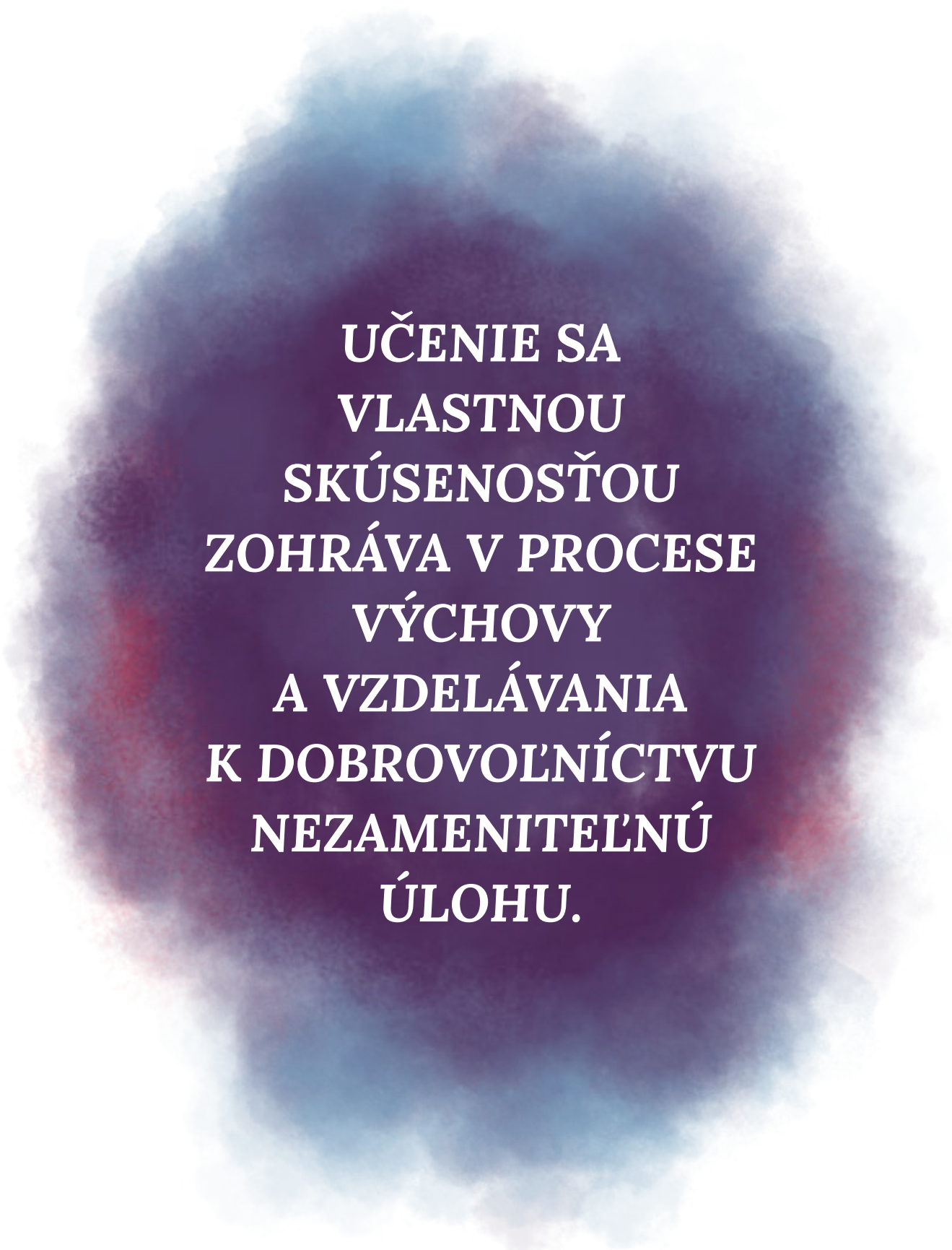
Rešpektovanie špecifických potrieb

V prípade, že sú v škole alebo školskom zariadení deti a mladí ľudia so špecifickými potrebami, je potrebné, pri ich zapájaní do dobrovoľníckych aktivít, zohľadniť ich špecifické potreby a sociálnu situáciu (nároky na čas, dochádzku, otázku dostupnosti, prípadne potrebu asistencie). Aj v tomto môžeme využiť to, v čom deti dokážu pomôcť, prípadne v čom vynikajú, a poveriť ich úlohami, v ktorých zažijú úspech.

Krásnohorská základná škola na Pokrokovej ulici je školou s vyučovacím jazykom slovenským, avšak jej žiaci sú dvoj- až trojjazyční. Okrem slovenčiny často ovládajú aj rómčinu a maďarčinu. Škola chráni svojich žiakov pred predsudkami a nenávisťou zo strany majority podporovaním hrdosti na ich pôvod, tradície v obci alebo rómsku kultúru. Po nešťastnom vypálení hradu škola zorganizovala dobrovoľnícku živú reťaz zo žiakov a učiteľov na podporu obnovy pamiatky. Vzhľadom na to, že takmer všetci žiaci sú rómskeho pôvodu a pochádzajú zo sociálne znevýhodneného prostredia, škola reflektuje negatívne stereotypy prisudzované rómskym žiakom a pokúša sa pestovať v žiakoch hrdosť. Zdroj: http://cvek.sk/wp-content/uploads/2016/02/CVEK_prikklady_dobrej_praxe.pdf

Žiaci a žiačky sa rozhodli zorganizovať charitatívny predaj v stánku na Vianočných trhoch. Úlohou detí bolo počas výtvarnej výchovy vyrábať zaujímavé vianočné dekorácie a ozdoby. Všetci sa z aktivity veľmi tešili, jedine Karol, ktorý bol na vozíčku a mal problém udržať čokoľvek v ruke, sa necítil zapojený. Jeho spolužiak Peťo si to však všimol a opýtal sa ho, čo by chcel pre predaj urobiť on. Karol veľmi rád rozprával, a tak túžil predávať veci v stánku. Preto sa spolužiaci rozdelili tak, aby vždy s Karolom bol niekto v stánku a mohol podávať výrobky a prijímať peniaze. Triedny učiteľ mu priniesol paletu, aby sa na ňu postavil a bolo ho v stánku za pultíkom vidieť.

UČENIE SA
VLASTNOU
SKÚSENOSŤOU
ZOHRAVA V PROCESE
VÝCHOVY
A VZDELÁVANIA
K DOBROVOLNÍCTVU
NEZAMENITEĽNÚ
ÚLOHU.

4. KOMUNIKÁCIA O DOBROVOLNÍCTVE S KLÚČOVÝMI HRÁČMI ALEBO ČO JE DÔLEŽITÉ PREDTÝM, NEŽ ZAČNETE

Kým sa rozhodnete v škole s výchovou a vzdelávaním k dobrovoľníctvu začať, je dôležité uvedomiť si niekoľko zásadných skutočností, ktoré môžu vaše zámery ovplyvniť a ktoré by ste si mali premyslieť. Pre úspešný štart v zavádzaní výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu prostredníctvom stratégie service learning do života škôl a školských zariadení odporúčame:

- Urobiť osobné rozhodnutie, že zavádzanie výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu prostredníctvom stratégie service learning prináša benefity pre všetky zúčastnené strany (školu/školské zariadenie, žiakov a žiačky i komunitu) v zmysle moderných výchovných a vyučovacích princípov, čo znamená aj poznanie základných krokov a filozofie service learningu.
- Osloviť vedenie školy/školského zariadenia s cieľom zapracovať stratégiu service learning do školského vzdelávacieho programu/výchovného programu školského zariadenia.
- Osloviť pedagogický zbor s cieľom vyjasnenia filozofie service learningu cez vlastný predmet a jeho potenciálu pre rôzne vzdelávacie oblasti/tematické oblasti výchovy.
- Osloviť rodičovskú verejnosť cez radu školy, rodičovské združenia a pod. s dôrazom na prínos pre žiactvo.
- Osloviť žiactvo cez žiacky parlament alebo iné kanály s dôrazom na prínosy pre celú komunitu.
- Inšpirovať sa príkladmi už zrealizovaných dobrovoľníckych aktivít, ideálne v blízkom okolí. Kontaktovať ľudí so skúsenosťou, prípadne niektoré z centier dobrovoľníctva.
- Nadviazať spoluprácu s jednotlivcom, inštitúciou, organizáciou, kde sa už service learning zavádzal, s cieľom posilniť vlastné motívy pre zavádzanie service learningu a vyhnúť sa chybám.
- Vytvárať si postupne predstavu o možných cieľoch dobrovoľníctva v blízkom okolí, teda mapovať situáciu v rôznych oblastiach – sociálnej, environmentálnej, kultúrnej, umeleckej či športovej a i.
- Pomenovať kľúčové myšlienky, princípy a prínosy dobrovoľníctva a pri formálnych i neformálnych príležitostiach o nich hovoriť (pracovné porady, stretnutia rady školy, stretnutia s rodičmi, so zástupcami školského parlamentu, bežné rozhovory a diskusie s kolegami a kolegynami a pod.).
- Zaradiť tému dobrovoľníctva do vyučovaných predmetov, resp. obsahov.

Základným predpokladom úspešného rozvoja dobrovoľníctva v škole je tzv. **prodobrovoľnícka atmosféra**. Prodobrovoľnícku atmosféru chápeme ako vytváranie prostredia, ktoré motivuje k záujmu o dianie vo svojom okolí a k záujmu o pomoc iným a v ktorom sú podporované a oceňované dobrovoľnícke aktivity žiakov a žiačok. Prodobrovoľnícka atmosféra je niečo, čo je na niektorej škole prítomné „automaticky“, inde je potrebné na nej pracovať a môže byť jedným z cieľov zavádzania výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu v prostredí vašej školy. Takúto atmosféru do veľkej miery formuje najmä postoj vedenia školy k dobrovoľníctvu, ale aj postoj ostatných učiteľov a učiteliek a ďalšieho personálu.

Počítajte s tým, že sa možno nestretnete s pozitívnym ohlasom u všetkých vašich kolegov a kolegyň. Na Slovensku totiž nemá dobrovoľníctvo stále vysokú prestíž a pre niektorých ľudí môže byť „podozrivé“, prečo sa niekto takýmto aktivitám venuje, ak sa do nich sami nikdy nezapojili. Ak však budete žiakov a žiačky motivovať k tomu, aby sa do dobrovoľníctva zapojili, a zároveň sa budú ostatní vaši kolegovia a kolegyne vyjadrovať o vašej alebo ich aktivite posmešne či pohrdavo alebo budú vyjadrovať svoj nezáujem, pravdepodobne budete musieť vyvinúť veľa energie na to, aby ste žiakov a žiačky pre dobrovoľníctvo nielen získali, ale ich v ňom aj udržali a aby mali z toho dobrý pocit.

V ďalšom texte ponúkame niekoľko inšpirácií a rád, ako komunikovať s rôznymi skupinami.

4.1. KOMUNIKÁCIA O DOBROVOĽNÍCTVE S VEDENÍM ŠKOLY

Ak sa má škola stať miestom, kde sa dieťa či mladý človek môže zapájať do dobrovoľníckych aktivít, potrebuje byť vedenie školy s konceptom dobrovoľníctva oboznámené a v ideálnom prípade stotožnené. Ako teda vysvetľovať, prečo a ako môže dobrovoľníctvo pomáhať deťom, mladým, samotnej škole a okoliu?

Ak chceme predstaviť možnosti výchovy a vzdelávania žiakov a žiačok k dobrovoľníctvu, určite by sme mali myslieť na niekoľko dôležitých skutočností:

Zvoľte vhodný čas a vhodné miesto

Je veľmi dobré dohodnúť si s vedením školy samostatný čas a miesto stretnutia, kde možnosti výchovy a vzdelávania žiakov a žiačok k dobrovoľníctvu odprezentujete. Nie je nič horšie, ako to vysvetľovať po ceste do jedálne či za krátky čas medzi dvoma dôležitými pracovnými stretnutiami.

Vyberte vhodnú formu komunikácie

Jednou z možností je pripraviť si prezentáciu, videopríklad z praxe iných škôl, pripraviť si krátky workshop, pozvať hostí (z regionálneho dobrovoľníckeho centra či inej organizácie pracujúcej s mladými dobrovoľníkmi) alebo prizvať prezentovať aktívnych žiakov a žiačky, ktorí už dobrovoľníctvo realizujú. Vhodnou možnosťou je tiež využiť prezentáciu žiackej či študentskej rady, dobrovoľníckeho krúžku na škole či inej fungujúcej neformálnej iniciatívy aktívnych žiakov a žiačok.

Hovorte o prínosoch

Dobrovoľníctvo a účasť na dobrovoľníckych aktivitách je v modernej spoločnosti fenomén, ktorý prispieva k zdravým a pozitívnym vzťahom medzi jej členmi. Dôležité hodnotové piliere vzájomnej úcty, rešpektu a spravodlivosti nielen medzi ľuďmi, ale aj vo vzťahu k prírode je potrebné prežívať v konkrétnych situáciách, na „vlastnej koži“. Práve účasť na dobrovoľníckych aktivitách prináša pre všetkých zúčastnených množstvo benefitov.

Prínosy dobrovoľníctva pre školu sú napríklad:

- škola získava lepšie prepojenie na komunitu;
- budujete si dobré meno;
- vaši žiaci a žiačky sú ku škole lojálnejší;
- máte šancu získať nové kontakty vo vašom okolí aj pre iné aktivity a školské projekty;
- máte šancu získať aktívnych uchádzačov a uchádzačky o štúdium a i.

Nie ako „sám vojak v poli“

Nájdite podobne zmýšľajúcich ľudí vo vašej škole a porozprávajte sa s nimi o tom, či sú vaše predstavy o výchove a vzdelávaní žiakov a žiačok k dobrovoľníctvu reálne. Vedenie školy určite ocení, keď uvidí, že prezentujete nielen myšlienku jedného učiteľa/jednej učiteľky, ale že ste do svojho plánovania zapojili aj svoje okolie a pýtali ste sa na názory viacerých učiteľov a učiteľiek.

Buďte pripravený/pripravená

Odporúčame osloviť vedenie školy s čo najkonkrétnejšou predstavou a podobou dobrovoľníctva (koordinátor má predstavu a predbežný plán), ideálne je, ak samotní žiaci prídu s myšlienkou dobrovoľníctva a chcú aj prezentovať svoje návrhy pred vedením. Koordinátor/koordinátorka dobrovoľníckych aktivít má čo najviac informácií o dobrovoľníctve, o dobrovoľníctve na školách alebo vie, kde si ich má vyhľadať.

4.2. KOMUNIKÁCIA S INÝMI UČITEĽMI A UČITEĽKAMI A PEDAGOGICKÝMI A ODBORNÝMI ZAMESTNANCAMI

Prodobrovoľnícka atmosféra školy je ideálny stav a jej vytvorenie je dlhodobý proces. To znamená, že nevznikne z ničoho, iba z neustálej intervencie niekoho v škole. Pozitívne vnímanie dobrovoľníctva a následne podpora dobrovoľníctva zo strany učiteľov je veľmi dôležitá a bez nej sa myšlienka dobrovoľníctva presadzuje ťažšie. Odpoveď na otázku: „Ako prekonať prípadný negatívny postoj učiteľov?“ či časté názory: „Mňa sa to netýka...“ je najlepšie hľadať s ohľadom na poznanie svojich kolegov a kolegyň a zloženie pedagogického kolektívu. Vo všeobecnosti odporúčame vysvetľovať význam a úlohu dobrovoľníctva pre žiakov a žiačky, školu, prepojenie a súvislosť s existujúcimi dokumentmi (konceptia, školský vzdelávací program, pedagogicko-organizačné pokyny a pod.).

Tipy, ako postupovať pri komunikácii s učiteľstvom o dobrovoľníctve:

Ak učiteľ/učiteľka nemá žiadne informácie o dobrovoľníctve:

- Odporúčame poskytnúť základné informácie o dobrovoľníctve (legislatíva o dobrovoľníctve, koncepcia, prítomnosť v legislatíve týkajúcej sa školy, význam dobrovoľníctva, jeho prínos napríklad pre rozvoj kompetencií žiactva, konkrétne príklady, aké má škola skúsenosti s dobrovoľníctvom, príklady inej školy/školského zariadenia, ktoré realizovalo dobrovoľnícky program a ako).
- Pomôžte identifikovať, kde sa s ním, pravdepodobne, už stretli pri svojej výchovno-vzdelávacej činnosti, prípadne vo svojom okolí (niektoré mimoškolské aktivity, ktoré učitelia poznajú a realizujú, môžeme zaradiť k dobrovoľníckym, napr. zbierky, brigády, aktivity Slovenského Červeného kríža...).
- Nevnučujte, nepresviedčajte, násilne nezapájajte, trpezlivo využívajte všetky vhodné príležitosti (pedagogické a predmetové porady, projektové dni, celoškolské aktivity, dni otvorených dverí, vyučovacie predmety – napr. etická výchova, občianska výchova).

Ak učiteľ/učiteľka má skúsenosť s dobrovoľníctvom:

- Uveďte príklady, ako sa dobrovoľníctvo prepája s vyučovacími predmetmi.
- Zorganizujte diskusiu v škole s učiteľom/učiteľkou o dobrovoľníctve, prípadne pozvite zástupcu organizácie, v ktorej pracuje ako dobrovoľník/dobrovoľníčka.
- Zapojte učiteľov a učiteľky do spoznávania komunity, môžu byť užitoční pri vyhľadávaní a navrhovaní príležitostí pre dobrovoľníctvo.
- Apelujte na nové trendy vo vzdelávaní – zážitkové vzdelávanie s cieľom rozvoja občianskych kompetencií alebo kritického myslenia.

V oboch prípadoch odporúčame do komunikácie zapojiť aj žiakov a žiačky, aktívnych dobrovoľníkov a dobrovoľníčky, zástupcov dobrovoľníckych organizácií a pod.

Uvedomujeme si, že v dnešnej situácii v školstve je pre učiteľov a učiteľky mimoriadne dôležitá motivácia. Dobrovoľníctvo ešte nie je vnímané ako samozrejmosť súčasť života školy, a preto sa musíte vyzbrojiť trpezlivosťou a použiť rôzne spôsoby, ako motivovať kolegov. Napríklad osobná angažovanosť, prosociálnosť, byť vzorom, osobnostný rast, kariérny rast (kredity), odmena za krúžkovú činnosť, dobré meno školy, dobré meno v komunite.

4.3. KOMUNIKÁCIA S RODIČMI

Komunikácia s rodičim pred samotnou realizáciou akejkoľvek dobrovoľníckej činnosti je veľmi dôležitá. Dobrovoľnícke aktivity, konajúce sa mimo školy, musia byť od predprimárneho vzdelávania až po strednú školu vždy realizované až po informovanom súhlase a dohode so zákonným zástupcom žiaka. Práve rodičia sú tí, ktorí môžu žiakov a žiačky pre dobrovoľníctvo nadchnúť, ale na druhej strane ho aj v týchto aktivitách brzdiť. Preto je dôležité, aby ste im poskytli čo najviac informácií. Ideálne je, ak sa vám rodičov podarí do plánovania a realizácie dobrovoľníckych projektov aj zapojiť.

Pred samotným stretnutím s rodičmi majte dopredu premyslenú predstavu o dobrovoľníctve na škole/v triede. Hovorte s nimi o možnostiach aktivít, ktoré si žiaci sami zvolia – o tom, že škola je otvorená iniciatíve detí a bude ich podporovať v ich dobrovoľníckych aktivitách. Stretnutie s rodičmi je ideálne na poskytnutie prvotných informácií o dobrovoľníctve rodičom. Na tomto stretnutí, či už je to v materskej, základnej, alebo strednej škole, by ste mali rodičov jasne oboznámiť s tým, čo je to dobrovoľníctvo, prečo sa práve vaša škola do tohto typu aktivít zapája, čo to znamená pre žiakov a žiačky a aký prínos to pre nich bude mať. Ak vo vašej škole máte dlhodobejšie rozvinuté dobrovoľníctvo, povedzte im o tom, prizvite, ak je to možné, aj koordinátora dobrovoľníkov z vašej školy. Povedzte rodičom o predošlých dobrovoľníckych programoch, ktoré vaša škola realizovala, a aké prínosy to malo nielen pre žiactvo, ale aj pre celú školu. V prípade, že dobrovoľníctvo vo vašej škole len začínate rozvíjať, povedzte rodičom, čo od toho očakávate a aké výhody to pre ich deti môže mať.

Vysvetlite rodičom, že **projekty, do ktorých sa s deťmi zapájate, sú v rámci výchovno-vzdelávacieho procesu a deti sa touto skúsenosťou učia**. Deti v nich môžu uplatniť svoje vedomosti, zručnosti, skúsenosti, talent. Ubezpečte rodičov, že základom je vždy to, aby sa žiaci a žiačky niečo nové naučili. Prostredníctvom dlhodobých dobrovoľníckych programov sa žiaci môžu zlepšiť nielen vo vzdelávacej oblasti, ale taktiež budú rozvíjať svoju schopnosť spolupráce s druhými, budú viac motivovaní k učeniu, tiež si môžu rozvíjať svoju zodpovednosť, budú schopní lepšie robiť rozhodnutia a riešiť problémy. Hovorte s nimi aj o prínosoch pre komunitu, v ktorej žijú, podpore solidarity, zodpovednosti a pod. Samozrejme, je potrebné mať na zreteli, že každý stupeň vzdelávania nesie so sebou iné špecifiká a žiaci a žiačky sa nachádzajú v rôznych vývinových obdobiach. Od toho závisí aj to, ako vysvetlíte rodičom, čo robíte.

Čo sa týka zapájania detí do dobrovoľníctva v **materských školách**, tiež platí, že by o tom mali vedieť rodičia na úvodnom, spoločnom stretnutí. Určite odporúčame, aby ste rodičom vyzdvihli dobrovoľníctvo ako formu výchovy ich detí. Oboznámte ich s tým, aké aktivity by ste s deťmi chceli robiť. Ak sa chystáte na nejakú environmentálnu aktivitu, povedzte im, čo tým mienite (*Cieľom je napr. naučiť deti, ako sa starať o svoje prostredie.*). Povedzte rodičom, že každá aktivita má nadväznosť na to, o čom sa s deťmi budete následne v škôlke rozprávať, čomu ich budete učiť. Deti sa cez tieto programy a aktivity učia o svete, v ktorom žijú, rozvíjajú už v útlom veku vlastnosti ako pomoc druhým, vnímavosť, učia sa pomoci, obohacuje to ich charakter a podobne.

Základná škola je rovnako ideálnym miestom na rozvíjanie dobrovoľníckych aktivít so žiakmi. Rodičia by si mali byť vedomí toho, že už žiaci a žiačky prvého stupňa by mali byť vedení k dobrovoľníctvu, keďže to u nich rozvíja mnohé dôležité schopnosti, ktoré v budúcnosti určite využijú. Pri žiakoch a žiačkach druhého stupňa môžete okrem iného rodičom povedať, že pre žiakov a žiačky je veľmi dôležité získanie správnych návykov cez dobrovoľníctvo, keďže sa tento druh pomoci čoraz viac rozvíja aj u nás, a teda žiaci a žiačky sa s ním oveľa častejšie môžu stretnúť na stredných školách, keď dobrovoľníctvo môže byť súčasť aj niektorých vyučovacích predmetov. Zároveň žiaci a žiačky nadobudnú zručnosti, ktoré by inak nezískali.

Ak ide o žiakov a žiačky **strednej školy**, rovnako oboznámte rodičov o plánovaných aktivitách hneď, pokiaľ možno na začiatku školského roka. Povedzte im o plánoch, ktoré máte pripravené. Rodičom je okrem informácie o type a zámere dobrovoľníckej aktivity určite dobré povedať, aké prínosy bude mať táto činnosť pre ich dieťa. Ak na vašej škole nie je dobrovoľníctvo neznámou a máte ho rozvinuté už dlhšie, môžete spomenúť žiakov a žiačky, ktoré sa zapájajú do dobrovoľníckych aktivít, a vyzdvihnúť ich nadobudnuté zručnosti a skúsenosti, ktoré si z toho odniesli. Jednou z podstatných infor-

mácií pre rodičov môže byť práve to, že mnohé zahraničné univerzity, na ktoré sa možno ich dieťa po skončení strednej školy chystá, uprednostňujú mladých ľudí so skúsenosťami s dobrovoľníctvom a mnohé školy to majú priam ako nevyhnutnú podmienku prijatia na štúdium. Ak sa žiak/žiačka na vysokú školu nechystá a rodičia preto predpokladajú, že predošlá informácia sa ich dieťaťa netýka, určite im môžete povedať, že dobrovoľníctvo sa čoraz viac rozvíja aj u nás, a preto aj mnoho zamestnávateľov uprednostňuje uchádzačov a uchádzačky, ktoré majú skúsenosť s dobrovoľníckou prácou, pretože rozvíja mnohé dôležité schopnosti. Rovnako hmatateľným benefitom pre ich dieťa môžu byť rôzne certifikáty, no na druhej strane aj bohaté skúsenosti, ktoré ho v blízkej budúcnosti určite môžu odlíšiť od mladých ľudí, ktorí sa do takýchto činností nezapájali.

Niektorí rodičia môžu mať pochybnosti o tom, ako nejaká environmentálna aktivita, do ktorej sa ich dieťa zapojí, môže zlepšiť jeho schopnosti. Aj v tomto prípade treba rodičovi vysvetliť, aký plán máme so žiakmi a žiačkami na celý rok a čo najkonkrétnejšie uviesť príklady aktivít, ktoré sa už realizovali, ak nie na vaše škole, tak v iných prostrediach.

Ak v triede existuje čo i len jeden rodič, dobrovoľník alebo nadšenec pre service learning, treba ho vyzvať, aby uviedol vlastné argumenty, prečo sa do aktivít zapojiť, a aby vás ako učiteľa/učiteľku podporil v realizácii tejto stratégie.

Ak sa nájdú rodičia, ktorí aj napriek vysvetleniu a príkladom dobrej praxe budú mať voči dobrovoľníctvu negatívny postoj, zdôraznite im, že dieťa si takýmito aktivitami buduje vzťah s celým triednym kolektívom, utužuje vzťahy, dostáva sa pri tom do určitej sociálnej roly a nesúhlas rodiča so zapojením dieťaťa do aktivity môže mať naňho negatívny vplyv. Rovnako im môžete ponúknuť možnosť, aby navrhli sami nejakú aktivitu, ktorá je podľa nich vhodná pre žiakov/žiačky a ktorú pokladajú za prínosnú pre ich dieťa. Rovnako môžete zväžiť možnosť zapojenia rodiča do niektorých z aktivít, čo by možno mnohí rodičia uvítali a zmizla by bariéra nevedomosti a určitých mýtov o tematike dobrovoľníctva. Prijmite od rodičov spätnú väzbu a diskutujte s nimi o vzniknutých otázkach a nezrovnalostiach. Dbajte na to, aby rodičia dostali čo najpresnejšie a najjasnejšie informácie o tom, o čom váš program je, aké benefity to pre ich deti bude mať, a rovnako informáciu o tom, ako môžu byť ako rodičia nápomocní.

Samozrejme, vždy je potrebné mať premyslenú alternatívu, pretože musíte byť pripravení na to, že rodič niektorému zo žiakov/žiačok nepovolí vykonávať dobrovoľnícku aktivitu. To znamená, mali by ste byť pripravení na to, čo žiak/žiačka bude robiť (či sa pripojí k druhej triede, k druhej skupine a ostane v škole...).

4.4. KOMUNIKÁCIA SO ŽIAKMI A ŽIAČKAMI

Komunikáciu so žiakmi a žiačkami je potrebné prispôbiť vekovému obdobiu detí a mladých ľudí, s ktorými pracujete. V texte ponúkame skôr východiská a niektoré tipy na spôsob a témy komunikácie.

Pozitívne skúsenosti školy a jej žiakov a žiačok so zapojením sa do dobrovoľníckych aktivít môžu zavádzaniu výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu významne pomôcť. Budete mať na čom stavať či na čo nadviazať. Pokúste sa zmapovať, čo všetko sa na vašej škole zrealizovalo alebo kde sú/boli vaši žiaci a žiačky ako dobrovoľníci a dobrovoľníčky aktívni. Na druhej strane v prípade, že si vaša škola a jej žiaci a žiačky zažili neúspešné či zle manažované dobrovoľnícke projekty, budete môcť predísť tomu, čo bolo hodnotené ako negatívne.

Elisha Evans a Joe Saxton (2005) identifikovali v správe o meniacej sa podobe dobrovoľníctva v 21. storočí deväť kľúčových trendov, ktoré určujú a budú určovať zmeny v oblasti dobrovoľníctva v nasledujúcich desaťročiach. Jedným z týchto trendov je aj trend označovaný ako nárast mladých aktivistov a pokles mladých dobrovoľníkov. Mladí ľudia chcú byť stále viac nielen dobrovoľníkmi, ale aktívnymi občanmi v lokálnom či globálnom kontexte. Ak chceme, aby sa mladí ľudia zapájali do dobrovoľníctva, musíme dobrovoľníctvo spájať s aktivizmom a sociálnym uvedomením, nie so staromódnym a neinšpirujúcim dávaním času. Mládežnícke dobrovoľníctvo má úplne iný imidž, ktorý je spojený s aktivizmom alebo pro-aktivizmom. Ostatné trendy hovoria o tom, že súčasní mladí

Ľudia ako potenciálni dobrovoľníci a dobrovoľníčky potrebujú:

- ľahko dostupné informácie o možnostiach dobrovoľníctva;
- počuť, že ich organizácia naozaj potrebuje a ako veľmi môžu svojím dobrovoľníctvom prispieť k zmene;
- zdôrazniť, že dobrovoľníctvo môže byť životnou skúsenosťou poskytujúcou nielen výzvu, ale v závere aj odmenu a prínos;
- mať možnosť zapojiť sa do dobrovoľníckych aktivít rôznymi formami, napr. aj cez internet;
- mať poskytnuté aj jednorazové, nenáročné formy dobrovoľníctva (pre tých, ktorí nechcú záväzok na celý život);
- dostať v úvode informáciu o tom, aké zručnosti dobrovoľník potrebuje, aký tréning a osobnú podporu dostane a aká „hlbka“ záväzku sa od neho očakáva;
- cez obrázky a príbehy vidieť, že dobrovoľníkmi sú aj iní mladí ľudia (z rôznych prostredí);
- všetky informácie stručné a hutné, rýchlo obsiahnuteľné a pochopiteľné.

Môžem ja zmeniť svet? Páči sa mi, ako to tu vyzerá, funguje? Čo mi prekáža? Dokážem s tým niečo urobiť?

Mladých ľudí a deti je ťažké motivovať prostredníctvom morálneho apelu. Môžete ich motivovať tým, čo všetko sa cez dobrovoľníctvo môžu naučiť a ako im to môže pomôcť v budúcnosti pri štúdiu, práci alebo v osobnom živote. Lepšie však je, ak budú **dobrovoľníctvo vnímať ako prostriedok, cez ktorý môžu ovplyvniť svoje okolie alebo životy** iných tým, že sami niečo urobia.

Sila stratégie service learning pri realizácii výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu spočíva v sociálnej zmene, ktorú umožňuje a prináša.

Nájdite zmysel

- Aktivitu, ktoré majú vykonávať, by im mali dávať zmysel – mali by mať pocit, že niekomu naozaj pomáhajú.
- Zamerajte sa na to, čo deti zaujíma a trápi, čo by chceli zmeniť, v čom vidia svoj prínos, hovorte s nimi o tom, nájdite ten správny „dôvod“ na akciu. Urobte si brainstorming – všetky nápady zapisujte, všetky sú dobré, nič nezavrhuje.
- Vysvetlite im váhu toho, čo idú robiť a ako môžu dosiahnuť zmenu vo svojom okolí. Dajte im zmysel a nechajte ich, aby ho takto uchopili.

Dovoľte im byť nezávislými

- Nechajte ich samostatne si vybrať a rozhodovať. Nikto nemá rád, keď ho do niečoho nútia. Ak ich necháte konať nezávisle, budú cítiť, že im dôverujete, a, prirodzene, čím viac dôvery človek dostane, tým sa správa zodpovednejšie.

Vžite sa do ich situácie

- Ak sa niekto necíti pochopený, nebude sa snažiť pochopiť ostatných. Ak sa necítia na dobrovoľníctvo, neodsudzujte ich za to ako sebeckých alebo nezodpovedných. Niekedy je empatia všetko, čo je potrebné na to, aby sme ich motivovali alebo podporili v dobrovoľníctve.

Ved'te ich svojim príkladom

- Dajte im príklady zo života, ideálne aj z vlastného.

Poskytnite zábavu

Zapojte do dobrovoľníckych aktivít hry, najmä ak ide o aktivity v znevýhodnených komunitách. Deti sa radi hrajú a tým sa aj odbúrava stres z dobrovoľníckych aktivít.

Dávajte veľa pozitívnej spätnej väzby a oceňte všetky snahy

Pocit nepovšimnutia je najlepší spôsob, ako zabiť motiváciu, hlavne keď robíte niečo, čo prináša výsledky.

Využite príklady

- Je možné na stretnutie v úvode priviesť dobrovoľníka/dobrovoľníčku, ktorí by rozprávali o ich skúsenostiach a motivovali ostatných.
- Na internete, v brožúrach dobrovoľníckych centier si vyhľadajte aktivity dobrovoľníkov a dobrovoľníčok, ktoré by ich mohli inšpirovať.

Dobrovoľnícke projekty a dobrovoľníkov a dobrovoľníčky pravidelne prezentujte pred celou triedou/školou/komunitou – ich príbehy, úspechy, poďakovania od komunit –, žiaci a žiačky by mali cítiť, že ich snahu okolie vníma a oceňuje, váži si ju.

Vhodnou formou, ako so žiakmi a žiačkami začať hovoriť o dobrovoľníctve, môže byť organizácia workshopu. Ponúkame vám ako inšpiráciu metodiku vedenia workshopu o dobrovoľníctve vytvorenú v rámci projektu Dobrovoľníctvo stredoškolákov – cesta k aktívnej participácii (Brozmanová Gregorová, Bielešová, Kurpielová, 2013). Môžete využiť niektoré časti. Samotný priebeh vždy závisí od spôsobu vášho vedenia, ale aj celkovej atmosféry v skupine. Cieľom workshopu je najmä zvýšiť povedomie žiakov a žiačok o dobrovoľníctve a možnostiach ich participácie.

V praxi sa tiež osvedčilo, keď workshop viedol niekto z mimo prostredia školy. Žiaci a žiačky si tak môžu vypočuť informácie o dobrovoľníctve priamo od niekoho, kto sa dobrovoľníctvu aktívne venuje. V prípade, že sa workshop rozhodnete viesť sami, odporúčame vám pozvať ako hosťa aktívneho dobrovoľníka alebo dobrovoľníčku, ktorý bude hovoriť o svojich skúsenostiach, alebo pracovníka či pracovníčku dobrovoľníckej organizácie.

Dĺžku trvania workshopu prispôbte vašim možnostiam a aktivitám, ktoré chcete využiť. Workshop môže trvať jednu, maximálne dve vyučovanie hodiny. Workshop zrealizujte počas vyučovania.

Aj keď sa diskusia o dobrovoľníctve s prítomnosťou aktívneho dobrovoľníka alebo dobrovoľníčky môže zdať jednoduchá, priebeh celého workshopu si pripravte a dobre premyslite dopredu. Dôkladná príprava umožní efektívne využiť čas, ktorý tejto téme budete venovať.

Metodika vedenia workshopu o dobrovoľníctve

Workshop začnite predstavením témy a seba, v prípade, že vás žiaci a žiačky nepoznajú, a približného časového rámca stretnutia.

Zoznámenie – Karty s obrázkami	
Cieľ	Zoznámenie, navodenie priateľskej, uvoľnenej a otvorenej atmosféry
Čas	20 minút pri počte cca 20 ľudí
Pomôcky	Kľúčové v tejto aktivite sú karty o dobrovoľníctve. Zrejme ich nikde nezoženiete, preto si ich vyrobte sami. Nájdite obrázky s témou dobrovoľníctvo. My sme použili fotografie z publikácie <i>Dobrovoľníctvo – keď pomoc baví a zábava pomáha</i>. Obrázky nalepte na hrubší papier. Z druhej strany nalepte výrok o dobrovoľníctve (pravda/mýtus), aby ste s kartičkami mohli pracovať aj v rámci ďalších aktivít workshopu. Obrázky zalaminujte a hotovo. Príklady právd a mýtov o dobrovoľníctve. Výroky: Ak niekto nedostáva peniaze za svoju prácu, znamená to, že je dobrovoľník/dobrovoľníčka. Dobrovoľník/dobrovoľníčka musí spraviť čokoľvek, čo sa od neho/nej žiada, a kedykoľvek. Dobrovoľnícke programy nepotrebujú peňažné prostriedky na realizáciu. Nemám dosť peňazí, aby som sa zapojila do aktivít prospešných pre komunitu. Dobrovoľníctvo je druh praxe, ktorú študenti/študentky musia absolvovať v rámci ich univerzitných predmetov (kurzov). Dobrovoľníctvo je vhodné len pre tých, ktorí nemajú prácu. Ľudia s rodinami, deťmi a spoločenskými aktivitami jednoducho nemajú čas byť dobrovoľníkmi/dobrovoľníčkami. Dobrovoľníctvo je len pre mladých ľudí. Dobrovoľníctvo znamená „prácu zadarmo“ a neprináša žiadne benefity (zisky). Dobrovoľníci/dobrovoľníčky nerobia nič iné, len zbierajú peniaze vo verejných zbierkach, vylepujú plagáty a rozdávať letáčky. Kto nemá skúsenosti, nemôže byť dobrovoľníkom/dobrovoľníčkou. Dobrovoľníctvo zahŕňa len prácu a pomoc ľuďom v núdzi. Preferujem v tomto smere skôr darovanie peňazí (verejné zbierky, anonymné darcovstvo cez účet, SMS...). Všetci dobrovoľníci a dobrovoľníčky sa zapájajú dobrovoľníctva len na základe náboženskej motivácie.
Postup	Položte karty na zem fotkou hore, aby boli všetky obrázky viditeľné. Spolu so žiakmi a žiačkami sa posadte do kruhu. Nechajte chvíľu čas, aby si kartičky prezreli a následne na to ich vyzvite, aby si vybrali jednu podľa toho, ktorá ich zaujme. Ak máte v skupine viac žiakov a žiačok ako kartičiek, rozdeľte ich do dvojíc, prípadne trojíc (zástupca za dvojicu, resp. trojicu vyberie kartičku, na ktorej sa spoločne zhodnú). Následne si obrázky ukážte a každý povie svoje meno a čo jeho obrázok vyjadruje, prečo si ho vybral. Nasleduje reflexia aktivity napríklad s otázkami: Čo nové ste sa o dobrovoľníctve dozvedeli? Ako sa rozšíril váš obraz o dobrovoľníctve? Čo by ste vedeli o dobrovoľníctve iným ľuďom povedať? Ako podľa vás dobrovoľníctvo pomáha zmene v komunite? Náš tip: Je lepšie pripraviť si viac kartičiek, aby mal každý zo žiakov a žiačok svoju kartičku, pretože, keď sú vo dvojiciach alebo trojiciach, rozpráva za skupinu väčšinou iba jeden. Ostatní povedia iba svoje meno, hoci by mohli veľmi zaujímavu obohatiť svojich spolužiakov a spolužiačky.

Mýty a fakty o dobrovoľníctve	
Cieľ	Zvýšiť informovanosť a povedomie o dobrovoľníctve a jeho význame. Umenie diskutovať, vyjadriť svoj vlastný názor a postoje.
Čas	30 minút pri počte cca 20 ľudí
Pomôcky	Vopred pripravené karty o dobrovoľníctve
Postup	Vyzvite žiakov a žiačky, aby kartičky otočili. Na zadnej strane sú výroky o dobrovoľníctve. Každý prečíta výrok a spoločne o ňom diskutujú. Takto neformálnou formou predstavíte dobrovoľníctvo, komu je určené, čo v sebe tento pojem zahŕňa... atď. Je veľmi dôležité, aby ste sa na túto aktivitu svedomito pripravili a vedeli k daným výrokom zaujať stanovisko. Ďalej v tejto aktivite vznikne priestor na uvažovanie o tom, kto je dobrovoľník, aký je, čo je pre neho typické, aké má postavenie v spoločnosti, čo dáva a čo dostáva, aké sú prínosy dobrovoľníctva, oblasti/možnosti pôsobenia. Kartičky tiež slúžia žiakom a žiačkam ako príklady aktivít, do ktorých sa môžu ako dobrovoľníci a dobrovoľníčky zapojiť. Nasleduje reflexia aktivity napríklad s otázkami: Čo nové ste sa o dobrovoľníctve dozvedeli? Ako sa rozšíril váš obraz o dobrovoľníctve? Čo by ste vedeli o dobrovoľníctve povedať iným ľuďom? Ako podľa vás dobrovoľníctvo pomáha zmene v komunite?

Kto je dobrovoľník/dobrovoľníčka?	
Cieľ	Zvýšiť informovanosť a povedomie o dobrovoľníctve a jeho význame. Poukázať na to, že dobrovoľníkom/dobrovoľníčkou sa môže stať ktokoľvek.
Čas	20 minút pri počte cca 20 ľudí
Pomôcky	Obrys človeka
Postup	Každý žiak/žiačka dostane obrys človeka. Ich úlohou je nakresliť, ako podľa nich vyzerá dobrovoľník, a vymyslieť jeho druhé meno podľa toho, čo sa im spája s dobrovoľníkom, alebo podľa toho, kto môže byť dobrovoľníkom a akým by mal byť (napr. Janka Šikovná, Jožko Športovec). Po uplynutí cca 5 minút ich vyzvite, aby svoj obrázok a meno odprezentovali. V reflexii môžete doplniť ďalšie mená (charakteristiky) tak, aby ste poukázali na to, že dobrovoľníkom/dobrovoľníčkou môže byť ktokoľvek.

Poster o dobrovoľníctve	
Cieľ	Zvýšiť informovanosť a povedomie o dobrovoľníctve a jeho význame. Poukázať na to, že dobrovoľníkom/dobrovoľníčkou sa môže stať ktokoľvek.
Čas	30 minút pri počte cca 20 ľudí
Pomôcky	Noviny, časopisy, nožnice, lepidlo, farbičky, fixy, veľké papiere, texty o dobrovoľníctve (môžete využiť mýty a pravdy)
Postup	Ďalším podkladom na diskusiu o dobrovoľníctve môže byť poster, ktorý môžu žiaci a žiačky na hodine vyrobiť z vopred pripravených obrázkov a textov o dobrovoľníctve.

V závere nezabudnite na spätnú väzbu, ktorú môžete získať aj prostredníctvom vyplnenia krátkeho dotazníka.

Ďalšie inšpirácie pre vedeniu workshopu:

- Ako podklad k diskusii o dobrovoľníctve pustite žiakom a žiačkam krátke video o dobrovoľníckych aktivitách. Môžete si ich stiahnuť z youtube. Na žiakov a žiačky môže video pôsobiť motivačne a možno sa nechajú inšpirovať a tiež natočia videá z ich vlastných aktivít.
- Motivujúca je prezentácia aktívneho dobrovoľníka/dobrovoľníčky. Ak sa vám podarí nájsť takého, ktorý je žiakom a žiačkam aj vekovo blízky, vyhrali ste.
- Oživením môže byť aj predstavenie konkrétnej organizácie a jej dobrovoľníckeho programu.
- V programe workshopu by nemal chýbať priestor na otázky a postrehy žiakov a žiačok.
- Na prejavenie záujmu o dobrovoľníctvo využite skôr neverejnú cestu, napríklad dotazník, ktorý uvádzame. Keďže aj napriek výborne zvládnutému workshopu nemusia žiaci a žiačky stále vnímať dobrovoľníctvo ako „in“, nechajte im priestor na súkromnú voľbu.
- Nezabudnite z workshopu vyhotoviť fotodokumentáciu. Po určitom čase môže byť pre žiakov a žiačky inšpirujúce vidieť, kde a kedy sa to všetko začalo. Workshop by mal končiť konkrétnou ponukou, ako sa žiaci a žiačky môžu do dobrovoľníckych aktivít zapojiť, t. j. napríklad kedy bude najbližšie stretnutie a čo bude jeho obsahom.

4.5. SPOLUPRÁCA S PARTNERMI

Pod partnerstvom si najčastejšie predstavíme spoluprácu, ale niekedy v partnerstve ide aj o spoluúčasť či spoločníka. Veľmi častou skúsenosťou implementácie výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu je okrem realizácie aktivít pre vlastnú školu a jej žiakov a žiačky aj spolupráca s inou organizáciou, spolu s ktorou dobrovoľníctvo realizujete.

Partneri prinášajú do projektu nový rozmer a spolupráca s nimi môže prebiehať viacerými formami:

- môžu byť prijímateľmi dobrovoľníckych aktivít vašich žiakov a žiačok,
- môžu byť v role sponzorov/donorov (finančná a materiálna pomoc) či garantov dobrovoľníckych aktivít žiakov a žiačok,
- môžu byť sprostredkovateľmi dobrovoľníckych aktivít pre žiakov a žiačky,
- môžu byť zdrojom aktívnych dobrovoľníkov/dobrovoľníčok, ktorí vám môžu s rozvojom dobrovoľníckej aktivity na škole pomôcť,
- môžu poskytovať pomoc pri rozbiehaní dobrovoľníctva (formou zaškolení, poradenstva, supervízie a i.),
- môžu byť pomocou pri propagácii aktivít a i.

Zmapujte potenciálnych partnerov a dobrovoľnícke príležitosti vo vašom okolí.

Zoznam dobrovoľníckych príležitostí môže byť inšpiráciou pre to, čo by žiaci a žiačky mohli ako dobrovoľníci a dobrovoľníčky robiť. Zároveň vám to umožní prepojiť aktivity na potreby komunity, v ktorej vaša škola pôsobí.

Organizácie môžu byť zároveň „zdrojom“ už aktívnych dobrovoľníkov a dobrovoľníčok, ktorí vám môžu pomôcť pri realizácii workshopov či vedení žiakov a žiačok pri dobrovoľníckych projektoch.

Kde môžete nájsť potenciálne dobrovoľnícke príležitosti:

- oslovte dobrovoľnícke centrum vo vašom kraji (informácie o fungujúcich centrách nájdete na stránke www.dobrovolnickecentra.sk alebo www.dobrovolnictvo.com). Keďže dobrovoľnícke centrá mapujú dobrovoľnícke príležitosti v jednotlivých krajoch, spolupráca s nimi môže pre vás predstavovať ušetrenie času a energie;

- opýtajte sa kolegov a kolegyň, rodičov, žiakov a žiačok, rodičovských a žiackych rád, študentských parlamentov či iných škôl a školských zariadení;
- oslovte informačné centrum mladých (ICM) vo vašom meste, obci alebo okolí;
- oslovte vaše mesto alebo obec, môžu byť zdrojom rôznych ponúk, ale rovnako môžu byť zriaďovateľom rôznych organizácií, v ktorých môžu dobrovoľníkov a dobrovoľníčky potrebovať;
- informácie o organizáciách v sociálnej oblasti, v oblasti zdravia, školstva, kultúry a voľného času môžete nájsť aj na stránkach vyššieho územného celku;
- zaujímavé portály o dobrovoľníctve a organizáciách pracujúcich v tejto oblasti sú: www.mladez.sk, www.iuventu.sk, www.ludialudom.sk;
- navštívte miestnu faru, kostol, knižnicu, múzeum, nemocnicu;
- najväčšie možnosti „dobrovoľníčenia“ poskytujú mimovládne neziskové organizácie, ich kompletný zoznam vo vašej obci nájdete na stránke Ministerstva vnútra SR, ktoré vedie ich register. Väčšina aktívnych organizácií je registrovaná aj na stránke www.rozhodni.sk ako prijímatelia 2 % z dane;
- dobrým zdrojom môžu byť aj neformálne iniciatívy a skupiny ľudí, ktorí sa rozhodli riešiť nejaký problém vo vašom meste alebo obci alebo sa rozhodli zrealizovať nejakú miestnu akciu (napríklad MDD);
- zameranie aktivít dobrovoľníkov a dobrovoľníčok môže spočívať aj v riešení problému, ktorému sa doposiaľ nikto vo vašom meste alebo obci nevenoval;
- môžete zmapovať svoje mesto, obec alebo dedinu prostredníctvom rôznych médií: infočlánkov v miestnych novinách o aktivitách organizácií, informáciách na webovej stránke mesta.

Dobrovoľnícke príležitosti môže vytvoriť aj vaša škola. Porozprávajte sa s vedením a vašimi kolegami a kolegyňami, aké sú ich potreby a predstavy o dobrovoľníckych aktivitách žiakov a žiačok. Ak sa vám podarí „vtiahnuť“ školu do rozhodovania o tom, čo by mohli žiaci a žiačky robiť, je predpoklad, že sa budú cítiť spolutvorcami celého nápadu a budú ho aj podporovať.

Pri nadväzovaní spolupráce odporúčame uprednostniť osobný kontakt pred inými formami komunikácie (list, mail a pod.).

Je lepšie, ak sa vám podarí nadviazať spoluprácu s jednou až tromi organizáciami, ktoré sú pripravené na prijatie dobrovoľníkov a dobrovoľníčok, ako s desiatimi nefunkčnými.

Obrázok 3 Spolupráca s partnermi v komunite

Zdroj: McPherson, 2011.

Na čo pri spolupráci myslieť?

Pred tým, ako sa rozhodnete s organizáciou nadviazať partnerstvo, je vhodné získať o nej informácie. Teda okrem názvu organizácie je dobré oboznámiť sa s jej cieľmi, poslaním a aktivitami. Aj keď nás toto zisťovanie bude stáť určitú investíciu času a pozornosti, je vždy lepšie partnerstvo ukončiť v začiatkoch ako počas rozbehnutej aktivity. Kvalita práce s dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami môže byť v organizáciách veľmi rôzna, preto sa pri nadväzovaní užšej spolupráce snažte o organizáciu a jej systéme práce s dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami zistiť čo najviac. Ak má organizácia značku kvality „S dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami to vieme“, viete, že práci s dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami rozumie.

Pri rozhodovaní o tom, s kým nadviazať spoluprácu, vám môže pomôcť aj zodpovedanie týchto otázok:

- Mali by žiaci a žiačky o spoluprácu s touto organizáciou záujem?
- Súvisí cieľ a poslanie organizácie s predmetmi, vzdelávaním, v rámci ktorých chceme spoluprácu nadviazať?
- Ako spolupráca s vybranou organizáciou prispeje k výchove a vzdelávaniu detí a mládeže k dobrovoľníctvu?
- Rozumie organizácia dobrovoľníctvu a dobrovoľníckym aktivitám? Prípadne je v organizácii koordinátor dobrovoľníkov?
- Prepájajú sa očakávania partnerskej organizácie s našimi očakávaniami?

Pred samotným pustením sa do spolupráce je dôležité uvedomiť si, že úspešné zrealizovanie partnerstva závisí aj od jasne stanovených rolí a zodpovednosti pri plnení jednotlivých úloh v rámci dobrovoľníckych aktivít. Ak nie sú jasne stanovené roly a zodpovednosť, môže partnerstvo, ale aj dobrovoľnícka aktivita žiakov a žiačok úplne zlyhať (oneskoriť sa v časových termínoch alebo prekročiť daný rozpočet). Preto je dobré, aby v danej partnerskej organizácii bola určená konkrétna osoba, ktorá zodpovedá za spoluprácu s vašou školou. S touto osobou by ste mali prebrať vzájomné očakávania, cieľ výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu, ako aj význam a cieľ konkrétnej dobrovoľníckej aktivity v celom systéme učenia sa. Taktiež je vhodné mať definované úlohy a povinnosti partnerskej organizácie, overený možný počet zapojených žiakov a žiačok, aby bolo pre nich dostatok „práce“ (aby sa predišlo strate motivácie, sklamaniu očakávaní u žiakov a žiačok a pod.).

Partnerská organizácia by mala byť do plánovania a realizácie projektu reálne zapojená a nie byť len prijímateľom.

Je vhodné, ak pozvete napríklad niekoho z organizácie, aby o nej žiakom a žiačkam porozprával, prípadne zorganizujete exkurziu, aby mali žiaci a žiačky možnosť sa s organizáciou oboznámiť.

Nezabudnite, že partnerstvo nesúvisí len so začiatkami, ale je potrebné pracovať na ňom aj počas priebehu či konca dobrovoľníckej aktivity žiakov a žiačok. Počas priebehu spolupráce je vhodné si overovať vnímanie a prínosy z pohľadu partnerov, byť ako učiteľ/učiteľka v pravidelnom kontakte so zodpovednou osobou z organizácie. Na záver je vhodné, aby ste spolu vyhodnotili spoluprácu (prínosy pre organizáciu a jej prijímateľov), aby ste nezabudli poďakovať partnerským organizáciám (napríklad mailom, ústne, malým darčekom, v školskom časopise, na školskom webe a pod.), prípadne ich spomenúť v rámci svojich propagačných aktivít o dobrovoľníctve na vašej škole.

V prípade spolupráce s donormi a sponzormi môže byť spolupráca spojená s potrebou vykázat'/dokázať realizované aktivity napríklad formou fotografií, videí, písomnej správy a pod.

4.6. ANALÝZA VAŠICH POSTOJOV A SKÚSENOSTÍ S DOBROVOLNÍCTVOM

Ak sa chcete venovať rozvoju dobrovoľníckych aktivít na vašej škole, mali by ste si úprimne odpovedať na otázku, aký je váš postoj k dobrovoľníctvu a prečo ste sa rozhodli tejto téme venovať. Aj keď neexistuje zoznam tých „správnych“ motivácií, čím presnejšie si budete vedieť sami pred sebou túto otázku zodpovedať, tým bude vaše konanie transparentnejšie a motivujúcejšie pre vás aj žiakov a žiačky.

Na otázku, či sú dobrovoľnícke skúsenosti nevyhnutné na to, aby ste vedeli výchovu a vzdelávanie k dobrovoľníctvu realizovať, neexistuje správna odpoveď. Na druhej strane hovoriť niekomu o niečom, čo ste si sami nezažili, môže byť ťažké a nemusíte pôsobiť presvedčivo. Pri diskusiách a workshopoch s mladými ľuďmi sa často stáva, že chcú počuť o vašich skúsenostiach v tejto oblasti. Ako učiteľ/učiteľka ste pre mladých ľudí stále vzorom a je dobré, ak im viete poskytnúť osobný príklad aj v tejto oblasti. V prípade, že takéto skúsenosti nemáte, máte dve možnosti. Opäť odporúčame spoluprácu s dobrovoľníckym centrom alebo organizáciou a/alebo sa v procese realizácie výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu sústreďte aj na získanie vlastných skúseností.

Poslednou otázkou, ktorú by ste si mali zodpovedať predtým, ako sa do rozvoja dobrovoľníctva na vašej škole pustíte, je, koľko času chcete tejto aktivite venovať. Od odpovede totiž závisí to, na ktorý model dobrovoľníctva by ste sa mali zamerať. Spolupráca s organizáciami pri náboře dobrovoľníkov či pri jednorazových akciách zaberie určite menej času ako vedenie dobrovoľníckych projektov. Ak pre dobrovoľnícke aktivity žiakov a žiačky získate a následne nebudete mať dost času na ich vedenie, môže sa stať, že ostanú sklamaní a viac sa do podobných akcií nezapoja.

Predtým ako začnete so samotným plánovaním a zavádzaním stratégie service learning na vašej škole, odporúčame zodpovedať si otázky v pracovnom liste 1. Ich zodpovedanie je vlastne prípravou na implementáciu výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu na vašej škole.

PRACOVNÝ LIST Č. 1

***Príprava na implementáciu výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu
prostredníctvom stratégie service learning service v škole***

Pokúste sa odpovedať na tieto otázky:

Aký je postoj vedenia školy/školského zariadenia k dobrovoľníckym aktivitám žiakov a žiačok a k implementácii service learningu a prečo je taký?

Aký je postoj ostatných učiteľov a učiteliek, vychovávateľov a vychovávateľiek k dobrovoľníckym aktivitám žiakov a žiačok a k implementácii service learningu a prečo je taký?

Ako môžem motivovať vedenie školy/školského zariadenia, ostatných učiteľov a učiteliek, vychovávateľov a vychovávateľiek k tomu, aby sa do dobrovoľníctva zapojili?

Aké má škola/školské zariadenie a jej žiaci a žiačky skúsenosti s dobrovoľníctvom?

Ako môžem motivovať žiakov a žiačky k tomu, aby sa do dobrovoľníctva zapojili?

Čo na zapojenie sa do dobrovoľníctva hovoria rodičia a prečo to hovoria?

Aký je môj postoj k dobrovoľníctvu a prečo je taký?

Aké sú moje skúsenosti s dobrovoľníctvom?

Koľko času chcem/môžem tejto aktivite venovať?

**ZÁKLADNÝM
PREDPOKLADOM
ÚSPEŠNÉHO ROZVOJA
DOBROVOLNÍCTVA
V ŠKOLE JE
TZV. PRODOBROVOLNÍCKA
ATMOSFÉRA.**

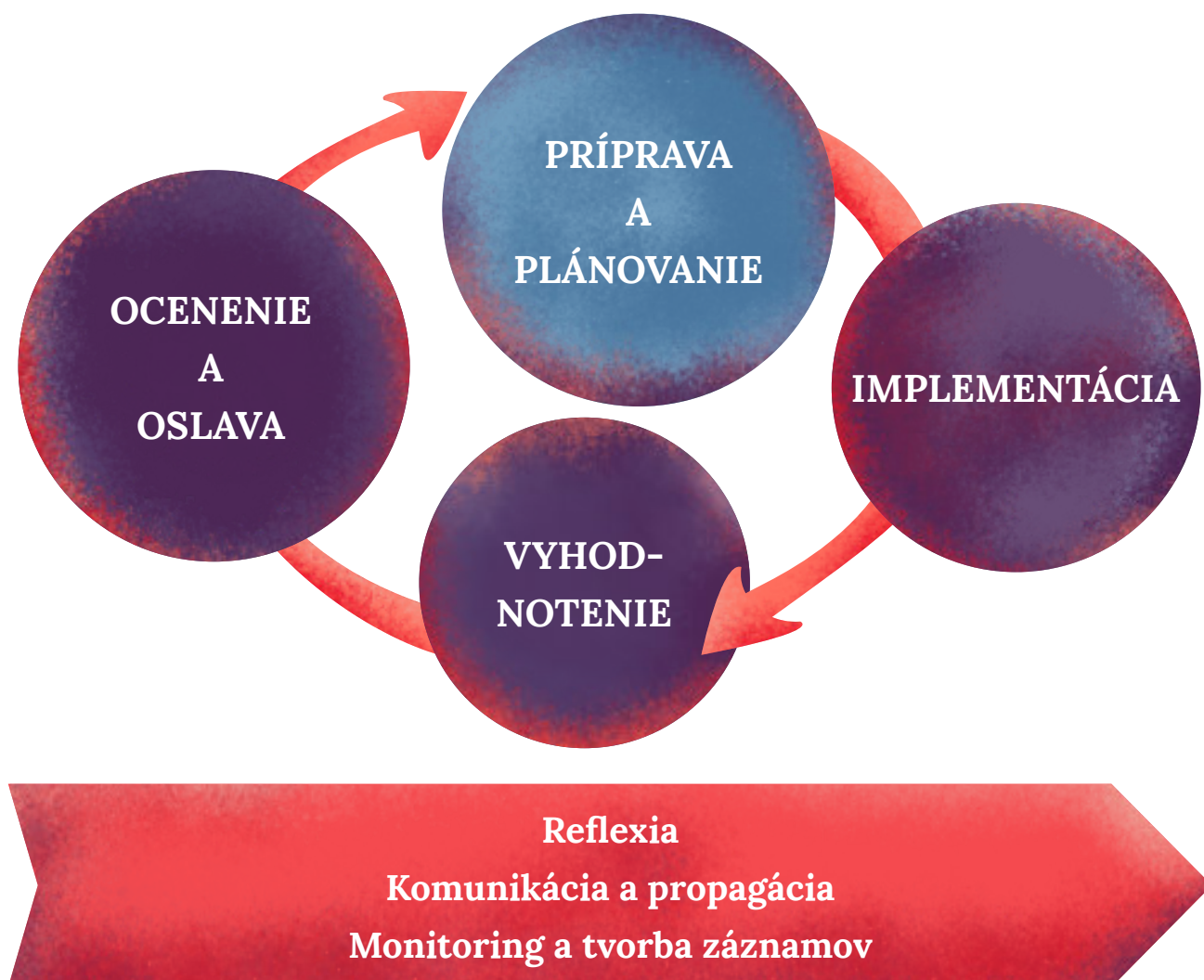
5. VÝCHOVA A VZDELÁVANIE DETÍ A MLÁDEŽE K DOBROVOLNÍCTVU PROSTREDNÍCTVOM STRATÉGIE SERVICE LEARNING AKO PROCES

Rozvoj dobrovoľníctva v škole je ako cesta, ktorú môžeme rozdeliť do niekoľkých hlavných etáp:

1. Pred samotnou cestou sa potrebujete pripraviť a motivovať. Potrebujete si tiež ujasniť, aký je cieľ vašej cesty a akou trasou povedie. V service learningu tieto kroky označujeme ako príprava a plánovanie. V service learningu ste časť tejto etapy absolvovali v predchádzajúcej kapitole, časť si potrebujete ujasniť v spolupráci s učiteľmi a učiteľkami a vedením školy a časť plánujete spolu s vašimi žiakmi a žiačkami.
2. V druhej etape sa vydáme na cestu, v našom prípade je to cesta služby alebo realizácie konkrétnych dobrovoľníckych projektov.
3. V tretej etape vyhodnocujeme, čo sa urobilo, učíme sa z chýb, oslavujeme, čo sme dokázali, a rozhodujeme sa, ako ďalej.

Okrem toho našu cestu sprevádza reflexia našich skúseností a učenia sa, monitoring, komunikácia a propagácia. Tento proces je zobrazený na obrázku 4:

Obrázok 4 Service learning ako proces

Zdroj: Brozmanová Gregorová, A. et al., 2019.

Bez ohľadu na to, v akom modeli service learning prebieha či aká dlhá je služba žiakov a žiačok v organizácii/komunita a čo obsahuje, je dôležité, aby predmet/predmety/oblasti výchovy, ktoré sú postavené na stratégii service learning, obsahovali všetky uvedené prvky a aplikovali sa ako vzájomne prepojené.

5.1. PRÍPRAVA NA IMPLEMENTÁCIU STRATÉGIE SERVICE LEARNING

Samotná príprava na implementáciu service learningu spočíva v niekoľkých fázach. Tieto fázy nemusia nasledovať striktne po sebe, ale sú vzájomne prepojené a výsledok jedného ovplyvňuje a formuje ďalší krok. Pri príprave implementácie je potrebné:

- analyzovať potreby školy,
- analyzovať potreby žiakov a žiačok,
- analyzovať potreby komunity a organizácií, ktoré v nej pôsobia,
- stanoviť ciele implementácie stratégie service learning,
- vybrať model implementácie service learningu,
- pripraviť predmet/predmety/oblasti výchovy s aplikáciou stratégie service learning.

Analýza potrieb školy

Pri analýze potrieb školy môžete vychádzať z klasickej SWOT analýzy¹. Zamyslite sa nad tým, aké sú silné a slabé stránky vašej školy a aké príležitosti a ohrozenia sú v jej externom prostredí. Samozrejme, že stratégia service learning a jej implementácia nerieši všetky identifikované potreby v tejto analýze, ale môže byť odpoveďou na niektoré z nich, a to predovšetkým na tie, ktoré hovoria o prínosoch service learningu.

Analýza potrieb žiakov a žiačok

Service learning by mal byť prispôsobený potrebám žiakov a žiačok a úrovni ich rozvoja (Xing, Hok Ka Ma, 2010). Ďalším krokom prípravy implementácie service learningu je preto analýza potrieb žiakov a žiačok. Pri hľadaní odpovede na otázku, aké sú potreby žiakov a žiačok vo vzťahu k uplatneniu service learningu, môžete využiť viacero metód a techník: rozhovor, anketu, dotazníkový prieskum, fokusové skupiny a iné. Samotné zmapovanie potrieb môže nastoliť veľké množstvo možností a cieľov, na ktorých naplnenie sa service learningové aktivity môžu zamerať.

Analýza potrieb komunity

Zmapovanie potrieb komunity smeruje k výberu organizácií s existujúcimi reálnymi potrebami, ktoré by mohli byť service learningovými aktivitami uspokojené, a zároveň v nich pracujú zamestnanci a zamestnankyne ochotní prijať a prípadne viesť žiakov a žiačky v priebehu service learningovej aktivity (Xing, Hok Ka Ma, 2010). Mapovanie potrieb komunity je aj súčasťou prípravy na service learningové aktivity.

V tejto fáze nie je úlohou vytvoriť nejaký kompletný zoznam. Ide skôr o to, aby ste vedeli žiakom a žiačkam predstaviť to, aké sú ich možnosti, a aby ste sa vy lepšie zorientovali v tejto oblasti. Veľmi dobrým zdrojom dobrovoľníckych príležitostí môžu byť totiž práve žiaci a žiačky, ktorí môžu sami prichádzať s nápadmi, čo by chceli alebo mohli ako dobrovoľníci a dobrovoľníčky robiť.

Zoznam dobrovoľníckych príležitostí vám tiež môže pomôcť rozhodnúť sa, či dobrovoľnícke aktivity vašich žiakov a žiačok budú reagovať na potreby organizácií alebo či sa viac sústredíte na vlastné nápady a projekty žiakov a žiačok.

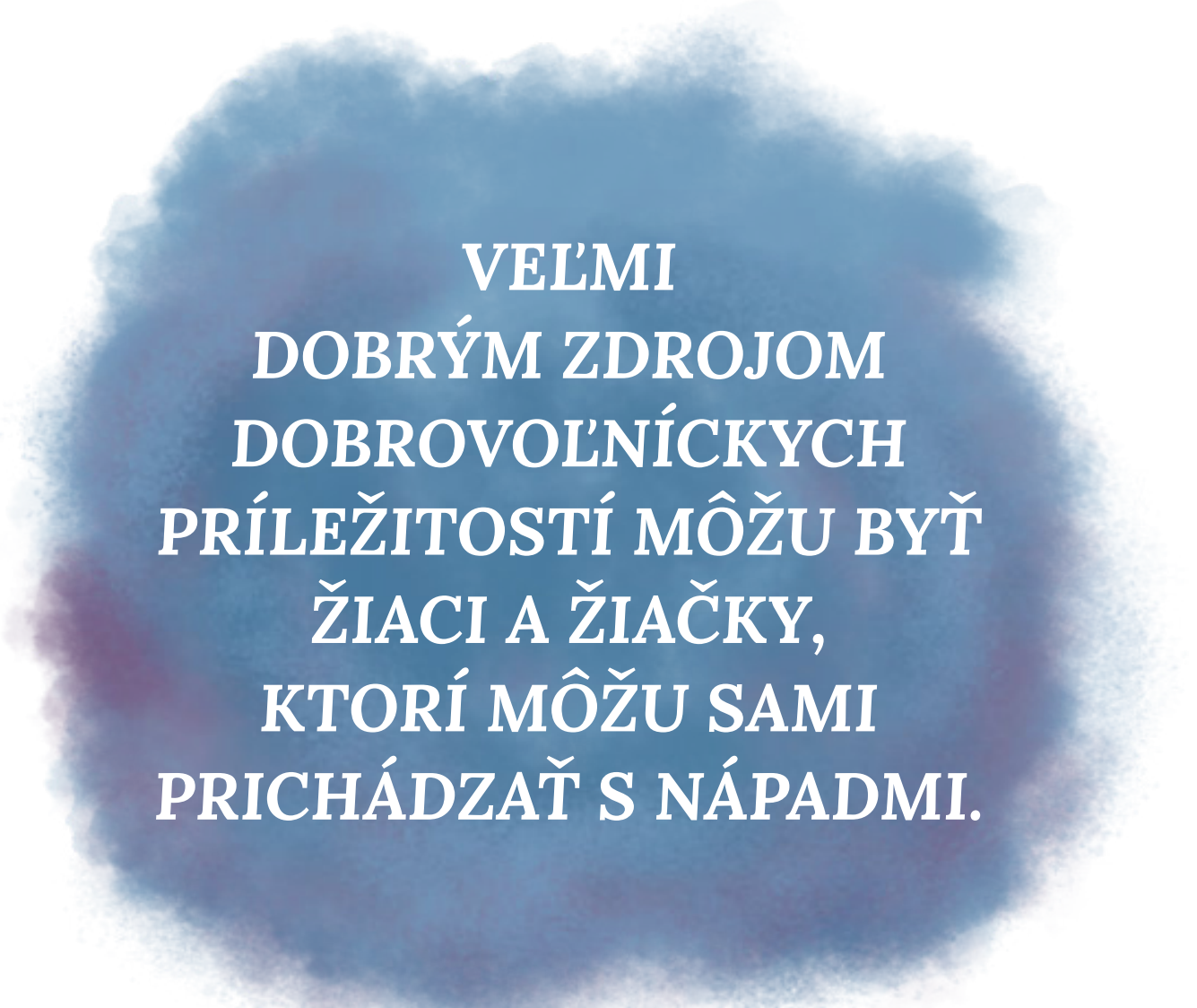
¹ Je to základný nástroj používaný na vyhodnotenie súčasného stavu z rôznych hľadísk, a to z hľadiska silných a slabých stránok, príležitostí a ohrození. Viac o SWOT analýze nájdete napríklad v GIRMANOVÁ, L. a kol. 2009. *Nástroje a metódy manažérstva kvality*. Košice : Technická univerzita v Košiciach, 2009. 145 s. ISBN 978-80-553-0144-0.

Rozhodnutie, s kým spolupracovať, by malo byť na žiakoch a žiačkach. Nezabudnite ale, že ľudia sa prirodzene vyhýbajú práci s tými cieľovými skupinami, s ktorými nemajú skúsenosti alebo voči ktorým majú rôzne predsudky. Tieto sú však často tými, ktoré ich pomoc môžu najviac potrebovať. Najčastejšie chcú mladí ľudia pracovať s deťmi, ale aj práca so seniormi môže byť pre nich zdrojom intenzívnych a bohatých skúseností a zážitkov.

Stanovenie cieľov implementácie service learningu

Predtým ako začnete plánovať samotné service learningové projekty či implementáciu service learningu do predmetov, je dôležité stanoviť všeobecné ciele service learningu vo vašej škole. Východiskom pri stanovení cieľov by mali byť výsledky analýzy potrieb v predchádzajúcich krokoch. Na základe nich môžete určiť:

- ciele implementácie service learningu vo vzťahu k škole;
- ciele implementácie service learningu vo vzťahu k žiakom a žiačkam;
- ciele implementácie service learningu vo vzťahu ku komunite.

**VELMI
DOBRÝM ZDROJOM
DOBROVOLNÍCKYCH
PRÍLEŽITOSTÍ MÔŽU BYŤ
ŽIACI A ŽIAČKY,
KTORÍ MÔŽU SAMI
PRICHÁDZAŤ S NÁPADMI.**

PRACOVNÝ LIST Č. 2

Príprava na implementáciu stratégie service learning – analýza potrieb a cieľov

Odpovedajte na tieto otázky:

Na aké potreby školy má zavedenie stratégie service learning reagovať?

Aké sú potreby vašich žiakov a žiačok v súvislosti s implementáciou stratégie service learning?

Aké sú potreby komunity, v ktorej pôsobí vaša škola?

Aké sú ciele implementácie service learningu vo vzťahu k vašej škole? Čo by mala implementácia stratégie vašej školy priniesť? Kde by ju mala posunúť?

Aké sú ciele implementácie service learningu vo vzťahu k vašim žiakom a žiačkam? Aké vedomosti, zručnosti, postoje, kompetencie by ste chceli u žiakov a žiačok prostredníctvom tejto stratégie rozvinúť? Aké skúsenosti by mali žiaci a žiačky získať? Čo by sa mali naučiť?

Aké sú vaše ciele implementácie service learningu vo vzťahu ku komunite? Aký vplyv na komunitu by mala implementácia service learningu vo vašej škole mať?

Modely service learningu

Ďalším krokom v príprave na implementáciu service learningu je výber modelu. Existuje niekoľko možných modelov implementovania service learningu do kurikula škôl a školských zariadení. Tieto modely môžu byť prispôsobené slovenskému vzdelávaciemu systému na školách, ale aj v školských zariadeniach bez toho, aby sa zmenil obsah pôvodných myšlienok, ale súčasne sa dosiahol zvolený zámer.

Z hľadiska prístupu môžeme uvažovať o:

- začlenení stratégie service learning do konkrétneho predmetu,
- začlenení stratégie service learning do tematickej oblasti výchovy,
- začlenení stratégie service learning do viacerých predmetov alebo tematických oblastí výchovy (tzv. interdisciplinárny prístup).

Z hľadiska preferencie služby alebo vzdelávania môžeme uvažovať o tom, že:

- východiskom service learningového projektu je služba (vychádzame z potreby komunity) a prepojenie dobrovoľníctva a predmetu začína najmä potrebou služby,
- východiskom service learningového projektu sú vzdelávacie ciele (vychádzame z potrieb žiakov a žiačok), a teda máme jasne určený vzdelávací cieľ, na ktorý hľadáme potrebu služby.

Z hľadiska povinnosti:

- dobrovoľné service learningové aktivity (účasť na nich je dobrovoľná a môže sa realizovať aj mimo povinného vyučovania, vo voľnom čase), tento model je ideálny pre školské výchovno-vzdelávacie zariadenia,
- povinné service learningové aktivity (príprava, realizácia, hodnotenie i účasť je priamou súčasťou hodnotenia konkrétneho predmetu), tento model je ideálny pre školy.

Príprava predmetu/predmetov s aplikáciou service learningu

Posledným krokom pri príprave implementácie service learningu je premyslenie koncepcie predmetu, t. j. stanovenie jeho cieľov, podmienok a spôsobu hodnotenia, obsahu, tematického plánu a metód výučby. Pri príprave by ste mali zodpovedať najmä otázky v pracovnom liste č. 3. Ďalšie aspekty, ktoré je potrebné premyslieť pri príprave predmetu a ktoré súvisia s priebežnými procesmi implementácie service learningu (reflexiou, monitoringom a tvorbou záznamov a komunikáciou a propagáciou), sú vysvetlené v ďalšej časti publikácie.

PRACOVNÝ LIST Č. 3

Príprava predmetu/predmetov s aplikáciou service learningu

Premyslite si jednotlivé aspekty realizácie konkrétneho predmetu:

Aké sú vzdelávacie/učebné ciele predmetu? Aké kompetencie v rámci predmetu chcete rozvinúť?

Ako budete naplňovať vzdelávacie ciele počas fázy prípravy?

Ako budete naplňovať vzdelávacie ciele počas fázy akcie?

Ako budete naplňovať vzdelávacie ciele prostredníctvom reflexie?

Ako budete naplňovať vzdelávacie ciele počas vyhodnotenia a oslavy?

Aké sú ciele služby?

Ako sú vzdelávacie ciele a ciele služby prepojené?

Ktorý z prezentovaných modelov service learningu zvolíte? Prečo?

S akou veľkou skupinou žiakov a žiačok budete pracovať?

Aká bude rola žiakov a žiačok v jednotlivých fázach realizácie service learningu? Ako budú žiaci a žiačky zapojení?

Ako budete spolupracovať s komunitou? Ako bude zapojená do procesu realizácie od plánovania po vyhodnotenie? Akú rolu budú mať partneri v komunite?

Koľko učiteľov/učiteľiek bude do konkrétneho projektu zapojených? Akým spôsobom?

Aké bude časové rozloženie výučby?

Ako bude prebiehať príprava žiakov a žiačok na realizáciu service learningových aktivít?

Ako budete aktivity so žiakmi a žiačkami reflektovať?

Ako budete vyhodnocovať implementáciu výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu?

Aké budú podmienky hodnotenia a známkovania predmetu?

5.2. PLÁNOVANIE SERVICE LEARNINGOVÉHO PROJEKTU

Podobu plánovania service learningovej aktivity determinujú najmä ciele implementácie výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu, jeho model, charakter predmetu a jeho zameranie. Nie je určené, ako dlho má samotné plánovanie trvať. Aktivity by ste však nemali uponáhľať. Ak bude plánovanie trvať pol roka, je to úplne v poriadku. V tejto časti sa spolu so žiakmi a žiačkami sústredíte na:

- mapovanie potrieb komunity/organizácií;
- výber potreby alebo problému, ktorý budete dobrovoľníctvom riešiť;
- podrobné plánovanie service learningového projektu.

Mapovanie potrieb organizácií/komunity a ich výber

V príprave na realizáciu service learningu ste získali predstavu o organizáciách a ich potrebách vo vašej komunite. Je možné žiakom a žiačkam predostrieť prehľad a nechať ich rozhodnúť, s kým by chceli spolupracovať alebo na riešení akého problému by ste sa chceli podieľať. Identifikácia problému, na ktorý budete reagovať, môže prísť aj zo strany organizácie, ktorá vás osloví na spoluprácu. V prípade, že nemáte identifikované potreby alebo problémy, ktoré by ste mohli service learningovým projektom riešiť, čaká vás mapovanie potrieb.

Service learningovým projektom nerealizujeme činnosti pre činnosť (aktivitu pre aktivitu), ale má skutočne prinášať postupnú zmenu pre organizácie, komunity alebo jednotlivcov.

Na mapovanie potrieb môžete využiť viaceré metódy, za aktívnej spoluúčasti žiakov a žiačok:

1. osobný rozhovor, osobná návšteva alebo exkurzia, výlet do organizácie/komunity (realizovaný žiakmi a žiačkami),
2. oficiálny list s oslovením organizácií (naformulovaný aj žiakmi a žiačkami alebo v spolupráci),
3. anketový/dotazníkový prieskum v okolí (realizovaný a vyhodnotený žiakmi a žiačkami),
4. štúdium.

Pri mapovaní potrieb vám môže poslúžiť aj pracovný list č. 4.

PRACOVNÝ LIST Č. 4

Získavanie informácií o potrebách komunity²

Čo potrebuje vaša komunita? Otázky v nasledujúcich štyroch kategóriách vám to pomôžu zistiť.

Médiá

Z akých médií (novín, TV staníc a rádii) vo vašej komunite je možné získať užitočné informácie? Uveďte spôsoby, akými môžete pracovať s jednotlivými médiami, ak chcete zmapovať potreby komunity.

Interview

Premyslite si, ktoré osoby by vedeli poskytnúť informácie o potrebách komunity. Môže to byť niekto zo školy, z miestnych organizácií alebo samosprávy. Sformulujte štyri otázky, ktoré by ste týmto osobám mohli položiť.

Interview s:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Otázky

1.
2.
3.
4.
5.
6.

² Podľa BERGER KAYE, C.: *The Complete Guide to Service Learning*. Mineapolis : Free Spirit Publishing, 2010, s. 24 – 25.

Dotazník

Informácie od ľudí, ale aj ich názory môžete získať prostredníctvom dotazníka. Komu by ste ho mohli dať vyplniť? Žiakom a žiačkam? Členom a členkám rodiny? Susedom? Koľko respondentov a respondentiek by ste chceli získať? Napíšte tri dotazníkové otázky.

Koho osloviť:

.....

.....

.....

.....

.....

Želaný počet respondentov a respondentiek:

Otázky:

1.

.....

2.

.....

3.

.....

Priame pozorovanie

Ako môžete získať informácie priamym pozorovaním? Kam by ste sa mohli vybrať? Čo by ste tam mohli robiť? Ako by ste mohli zaznamenať svoje zistenia?

.....

.....

.....

.....

.....

Ďalší krok: Podel'te sa o nápady. Naplánujte si postup mapovania potrieb s využitím vybraných metód. Ak pracujete v malých skupinách, možno budete chcieť svoju činnosť prepojiť. Napríklad členovia všetkých skupín môžu pomôcť uskutočniť dotazníkový prieskum a zbierať výsledky. Získané informácie zhromaždíte a vytvorte zoznam potrieb komunity.

Výber potreby alebo problému

Výsledkom zmapovania potrieb môže byť dlhý zoznam potrieb. Keďže zámerom service learningových projektov nie je riešiť „všetky problémy sveta“, je potrebné si vybrať niektorú z potrieb a následne sa sústrediť na podrobné plánovanie aktivity alebo projektu. Výber potreby má byť produktom tímovej spolupráce všetkých žiakov a žiačok, ktorí sa budú na aktivite, projekte podieľať. Pri výbere potreby/problému je potrebné uprednostniť tie sociálne potreby, ktoré možno riešiť prostredníctvom explicitne vzdelávacieho projektu s vysokou mierou účasti a učenia sa žiakov a žiačok. Výber potreby je závislý aj od zdrojov, priorít a časových možností. Téma, ktorej sa budete prostredníctvom service learningu venovať, by mala vyvážiť záujmy a motiváciu všetkých účastníkov a účastníčok s očakávaniami komunity a dostupných zdrojov. Je dôležité zvážiť rozsah, v akom vzdelávacia inštitúcia môže reálne splniť tieto očakávania, rovnako ako význam projektu z hľadiska vzdelávania a vzdelávacie príležitosti, ktoré navrhovaná service learningová aktivita/projekt môže poskytnúť. Dôraz tu treba klásť aj na bezpečnostné podmienky a efektívne vzdelávacie príležitosti tak, aby vznikla primeraná rovnováha medzi túžbami mladých ľudí a zodpovednosťou zainteresovaných dospelých. Pri práci vám môže poslúžiť aj pracovný list č. 5.

PRACOVNÝ LIST Č. 5

Výber potreby/problému, ktorý bude service learningová aktivita riešiť³

Pri výbere potreby/problému, ktorý bude vaša service learningová aktivita riešiť, sa pokúste v skupine odpovedať na tieto otázky:

1. Čo radi/rady robíte?

.....

.....

.....

2. Ktoré identifikované potreby/problémy sú pre vás zaujímavé?

.....

.....

.....

3. S akou cieľovou skupinou by ste chceli pracovať?

.....

.....

.....

4. V akej oblasti chcete a dokážete poskytnúť zmysluplnú službu?

.....

.....

.....

5. V akej oblasti by ste chceli získať skúsenosti alebo si rozvinúť zručnosti?

.....

.....

.....

6. Aké sú vaše možnosti a limity pri realizácii service learningovej aktivity (finančné, časové, kompetenčné...)?

.....

.....

.....

³ Zdroj: Brozmanová Gregorová, A. et al., 2013.

Podrobné plánovanie service learningového projektu

Plánovanie service learningovej aktivity je hľadaním čo možno najpodrobnejších odpovedí na otázky, ktoré si kladieme v procese plánovania: Kde sme?, Kam sa chceme dostať? a Ako sa tam dostaneme? Na to, ako tieto otázky dobre zodpovedať, existuje niekoľko metodických príručiek, ktoré sa väčšinou týkajú procesu manažmentu projektu. Sally Berman (2006) pri plánovaní service learningovej aktivity odporúča použiť metódu KISS (Keep It Short and Simple). Úspešný projekt je krátky a jasný, súčasne je postačujúci na získanie skúseností so service learningom. Pri plánovaní sa osvedčili jednoduchšie projekty a aktivity, pri ktorých si žiaci a žiačky mohli zažiť, čo je skutočné plánovanie času na konkrétnu aktivitu/projekt a čo je to plánovanie v čase. Pri plánovaní vám pomôže pracovný list č. 6, ktorý obsahuje všetky otázky, ktoré by v procese plánovania mali byť zodpovedané.

PRACOVNÝ LIST Č. 6

Podrobný plán service learningového projektu

Aký je názov nášho projektu?

Názov by mal čo najlepšie vystihovať hlavnú myšlienku, môže napovedať o aktivitách pre cieľovú skupinu, môže obsahovať apel.

Čo vieme o východiskovej situácii/potrebe alebo probléme?

Čo je potreba/problém, ktorú/ktorý rieši service learningová aktivita? Aké sú príčiny tohto problému? Ako sa tento problém prejavuje? Čo svedčí o jeho existencii? Kedy sa problém objavil, ako dlho trvá alebo kedy došlo k vyhroteniu problémovej situácie? Čo existenciu problému dokumentuje (štatistiky, výsledky prieskumov, skúsenosti, sťažnosti/námety od občanov...)? Na koho existencia problému vplýva? Koho sa dotýka? Čo hovoria o probléme/ako vnímajú problém tí, ktorých sa dotýka? Čo sa už urobilo pre riešenie tohto problému alebo čo sa momentálne robí pre riešenie tohto problému?

Aké sú ciele nášho service learningového projektu?

Akú zmenu chceme projektom dosiahnuť? Aké sú ciele vzdelávania? Aké sú ciele služby? Ako sú ciele vzdelávania a ciele služby prepojené?

Kto je cieľová skupina nášho service learningového projektu?

Pre koho je projekt určený? Aké sú špecifiká cieľovej skupiny? Aká je veľkosť cieľovej skupiny (koľko ľudí plánujeme zapojiť)? Kedy je najvhodnejší čas (obdobie) realizovať aktivitu pre túto cieľovú skupinu (ráno, doobeda, popoludní, celodenná aktivita, nočná aktivita, celotýždňová, viacdňová, jar, leto, jeseň, zima)? Sú nejaké obmedzenia alebo špeciálne predpisy, potreby cieľovej skupiny, režim na prácu s touto cieľovou skupinou alebo pre túto cieľovú skupinu (napr. práca s požívateľmi, zdravotný preukaz, prísne hygienické normy a predpisy, sterilné prostredie, liečebné diéty, zdravotné postihnutia, fyzické obmedzenia, alergie alebo iné zdravotné riziká, pravidlá BOZP a PO, informovaný súhlas zákonných zástupcov klientov, detí, oprávnených osôb)?

Akými aktivitami, činnosťami chceme ciele dosiahnuť?

Čo všetko potrebujeme urobiť pred realizáciou samotnej akcie? Aký je plán aktivít a úloh počas realizácie akcie? Čo všetko potrebujeme urobiť po skončení akcie?

Koľko potrebujeme času na realizáciu celej aktivity a konkrétnych úloh?

Aký je začiatok a koniec realizácie service learningovej aktivity/projektu. Koľko času budeme potrebovať na každú činnosť/aktivitu v projekte?

S kým budeme pri realizácii aktivít spolupracovať?

Kto budú naši partneri, darcovia, sponzori, iné skupiny, ktoré by nám mohli pomôcť?

Ako si rozdelíme pri realizácii jednotlivé úlohy a zodpovednosti?

Kto je hlavným koordinátorom/koordinátorkou service learningového projektu? V čom spočívajú jeho/jej kompetencie a zodpovednosti? Aké je ďalšie rozdelenie zodpovednosti v projekte? V čom spočívajú úlohy a kompetencie jednotlivých osôb tímu? Kto je zodpovedný za realizáciu konkrétnych aktivít a úloh a kto ich realizuje?

Ako budeme service learningovú aktivitu propagovať?

Kto je cieľová skupina propagácie (koho chceme osloviť)? Ako oslovíme cieľovú skupinu? Aký nástroj propagácie zvolíme? Kedy, kde a kto zabezpečí propagáciu? Kto bude tlačový hovorca? Aké budú jeho kompetencie a úlohy?

Aký je náš rozpočet?

Čo budeme potrebovať na zabezpečenie jednotlivých aktivít? Aké zdroje využijeme na pokrytie našich nákladov?

Ako budeme vedieť, že sme boli pri realizácii aktivity úspešní?

Aké sú spočítateľné výstupy našej aktivity (napríklad ľudia, ktorých chceme do projektu zapojiť, aktivity, ktoré chceme zrealizovať, produkty a pod.)? Aká zmena by mala nastať po realizácii vašej aktivity? Čo sa zmení v cieľovej skupine? Ako budeme vedieť, že táto zmena nastala? Ako ju budeme sledovať?

Skôr ako so žiakmi a žiačkami uskutočnite service learningovú aktivitu, nezabudnite na vybavenie všetkých povolení k realizácii. Môžete potrebovať napríklad:

- povolenie na vstup do priestorov organizácie alebo na vstup na pozemok;
- písomný súhlas so spracovaním osobných údajov na základe zákona č. 84/2014 Z. z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých údajov v znení neskorších predpisov;
- písomný súhlas dotknutej osoby (v prípade neplnoletosti zákonný zástupca) na zverejňovanie fotografických a iných záznamov za účelom propagácie aktivity;
- povolenie konania verejnej zbierky na základe zákona č. 162/2014 o verejných zbierkach a zmene a doplnení niektorých zákonov.

Je dôležité definovať aj:

- povinnosti a práva žiakov a žiačok pri plnení úloh a pri realizácii service learningovej aktivity;
- povinnosti a práva organizácie, kde sa bude realizovať service learningová aktivita;
- povinnosti a práva školy vysielajúcej žiakov a žiačky do organizácií, kde budú realizovať service learningovú aktivitu.

Je nutné nezabudnúť napríklad aj na:

- ohlasovacie povinnosti: napr. písomné oznámenie o konaní kultúrneho podujatia v interiéri alebo exteriéri.

Ak ste service learningový projekt úspešne so žiakmi a žiačkami naplánovali, ponúkame vám ešte jednoduchý checklist ako kontrolu vášho plánu:

- ☐ Je problém jasne identifikovaný a definovaný?
- ☐ Existujú jasné dôvody na akciu?
- ☐ Je jasné, aké vzdelávacie ciele majú byť dosiahnuté?
- ☐ Je jasné, aké sú ciele služby vzhľadom na identifikovaný problém v komunite?
- ☐ Sú plánované aktivity v súlade s cieľmi?
- ☐ Sú identifikované cieľové skupiny, príjemcovia?
- ☐ Sú jasne definované úlohy a zodpovednosti jednotlivých žiakov a žiačok?
- ☐ Je stanovený časový harmonogram zahŕňajúci aktivity mimo školy?
- ☐ Boli brané do úvahy pri plánovaní aktivít priestory vnútri a mimo školy?
- ☐ Aké sú dostupné zdroje? Sú dostatočné? Čo sú finančné zdroje projektu?
- ☐ Je naplánovaný priestor na reflexiu a spätnú väzbu?
- ☐ Je naplánovaná evalvácia projektu?
- ☐ Je komunita spolurealizátorom projektu?
- ☐ Majú žiaci a žiačky rolu lídrov v jednotlivých fázach realizácie projektu?
- ☐ Sú prepojené ciele služby a ciele vzdelávania?

5.3. AKCIA – SLUŽBA V KOMUNITE

Akcia zahŕňa priamu aktivitu/službu, počas ktorej (rovnako ako počas ostatných fáz realizácie) prebieha proces učenia sa. Prostredníctvom praktických skúseností sa u žiakov a žiačok konštruujú vedomosti, ktoré podporujú pochopenie svojej roly v danej aktivite (Xing, Hok Ka Ma, 2010, s. 57). Aj z tohto dôvodu je potrebné dbať na to, aká atmosféra sa vytvára počas realizácie service learningovej aktivity. Všetci zúčastnení by sa mali cítiť bezpečne, pretože v takomto prostredí sa dokážu efektívnejšie učiť, ale tiež nemajú strach robiť chyby (tento strach je často nechcenou brzdou akejkoľvek aktivity), môžu zažiť pocit úspechu a zadostúčenenia a takto posilňovať svoje sebadôveru.

Aktivita alebo služba v komunite môže prebiehať rôznymi spôsobmi:

- *Osobné (priame) aktivity:* ide o osobnú službu, v rámci ktorej sa žiaci a žiačky priamo zapájajú do service learningovej aktivity (napr. doučovanie, čistenie vybranej plochy, zorganizovanie voľnočasovej aktivity a iné).
- *Distribúované (nepriame) aktivity:* ide o neosobnú, teda nepriamu službu žiakov a žiačok pre vybranú organizáciu/komunitu (napr. distribúcia potravín alebo oblečenia, zorganizovanie zbierky, zapojenie iných subjektov (ľudí, odborníkov a odborníčok, organizácií)).
- *Občianske aktivity:* ide o aktivity zamerané na presadzovanie zmien v komunite. Príkladom je lobbing, advokácia, kampane a iné.

Ak sa pri výchove a vzdelávaní detí a mládeže k dobrovoľníctvu dopracujete ku kroku akcie, nie je dostatočné len ho nechať prebehnúť. Rola učiteľa/učiteľky je závislá od modelu service learningu a od veku žiakov a žiačok, ale spočíva najmä **vo vytvorení priestoru na učenie sa prostredníctvom služby v komunite**. Je dôležité, aby ste pri implementácii service learningu rešpektovali niekoľko odporúčaní:

- **Posilňujte celkový prínos zo service learningovej skúsenosti**

Prostredníctvom realizácie service learningových projektov prebieha proces rozvoja žiakov a žiačok. Na to je však potrebná reflexia, ktorej sa venujeme v samostatnej časti.

- **Vyjasňujte záväzky, očakávania a úlohy**

Najčastejšie problémy pri realizácii service learningových aktivít vznikajú v súvislosti s nejasne definovanými záväzkami, úlohami a očakávaniami od správania sa žiakov a žiačok. Preto je dôležité aj vo fáze služby v komunite tieto aspekty neustále vyjasňovať.

- **Udržiavajte zameranie na učebné ciele a ciele rozvoja**

Aktivity, ktoré žiaci a žiačky realizujú počas služby v komunite, sa automaticky nespájajú s ich učebnými cieľmi. Preto je potrebné väzbu medzi službou a učením vytvárať priamo aj počas fázy služby v komunite, napríklad priebežnou reflexiou.

- **Podporujte žiakov a žiačky počas ich služby**

Nové prostredie a úlohy vzťahujúce sa k realizácii service learningových aktivít môžu byť pre žiakov a žiačky výzvou, ale môžu byť pre nich aj odstrašujúce. Pravidelné inštrukcie, povzbudzovanie a vedenie môžu pomôcť žiakom a žiačkam prekonať pocity neistoty, úzkosti a nervozity.

- **Podporujte interpersonálne a interkultúrne skúsenosti**

Služba v komunite môže u žiakov a žiačok prispievať k rozvoju ich interpersonálnych a kultúrnych kompetencií tým, že prichádzajú do kontaktu s ľuďmi odlišných etníc, sociálnych a ekonomických statusov či veku. Majú tiež možnosť učiť iných o svojej vlastnej situácii a o svojom postavení.

- **Pomáhajte zvládnuť zmeny v priebehu realizácie service learningového projektu**

Napriek dôkladnej príprave sa môže stať, že veci nebudú prebiehať tak, ako si ich service learningový tím naplánoval. Ak dôjde k zmenám, je dôležité pomôcť žiakom a žiačkam efektívne a tvoriť dané zmeny zvládnuť. Nie každý service learningový projekt sa musí podariť. Aj neúspechom sa ľudia učia.

- **Poskytujte dohľad a zaistite bezpečnosť**

Pri službe v komunite je dôležité prostredníctvom pravidelného monitorovania zaistiť bezpečnosť žiakov a žiačok. V prípade akéhokoľvek ohrozenia alebo problémov by mal byť učiteľ/ učiteľka kontaktnou osobou, schopnou zaistiť bezpečnosť.

- **Udržiavajte energiu a nadšenie**

Pri dlhšie trvajúcej službe v komunite môžu žiaci a žiačky strácať energiu a entuziazmus, preto je dôležité aj prostredníctvom neformálnej podpory povzbudzovať ich k plneniu úloh a dosahovaniu cieľov.

- **Dokumentujte skúsenosti a pripravujte reflexiu**

Aby žiaci a žiačky získali čo najviac z ich service learningovej skúsenosti, je dôležité, aby rôznymi spôsobmi a cestami dokumentovali svoje skúsenosti, učenie sa a otázky aj v priebehu samotnej realizácie service learningových aktivít. Existuje viacero spôsobov, ktorými je možné realizovať reflexiu počas služby v komunite, napríklad:

- pýtať sa žiakov a žiačok, čo robia, prečo to robia, čo sa učia, z čoho sú zmätení alebo rozrušení,
- povzbudzovať ich k tomu, aby si zapisovali kľúčové slová ich skúsenosti, pocity alebo proces učenia sa,
- v tímových projektoch zaistiť, aby bola určená osoba, ktorá bude zodpovedná za zhotovovanie fotografií alebo videozáznamu,
- povzbudzovať ich k písaniu denníkov a využívaniu iných techník reflexie.

Buďte aktívny/aktívna

Ak sa žiaci a žiačky rozhodnú upratovať nejaký priestor, urobiť tvorivé dielne pre iných alebo pomáhať v zariadení pre seniorov, je potrebné sa zapojiť.

Nepreberajte zodpovednosť za nápady ani za podobu service learningových aktivít a projektov žiakov a žiačok. Musia cítiť, že to je ich, nie váš projekt. Pokúšajte sa vzdať myšlienky, ako by aktivitu naplánoval alebo zrealizoval niekto dospelý (učiteľ/učiteľka, vychovávateľ/vychovávateľka). Ste v role poradcu/poradkyne.

Opäť ponúkame checklist, ktorý vám môže pomôcť reflektovať vašu prácu so žiakmi a žiačkami vo fáze služby v komunite:

- ☐ Posilňujete počas service learningovej aktivity/projektu celkový prínos zo service learningovej skúsenosti?
- ☐ Určujete jasné záväzky, očakávania a úlohy?
- ☐ Kontrolujete alebo udržiavate zameranie na ciele a ciele rozvoja žiakov a žiačok?
- ☐ Podporujete žiakov a žiačky počas aktivity/projektu, počas akcie vašou osobnou účasťou?
- ☐ Dávate im pravidelné inštrukcie, povzbudzujete ich a vediete ich k tomu, aby si navzájom pomáhali?
- ☐ Pomáhate žiakom a žiačkam prekonávať pocity neistoty, úzkosti a nervozity?
- ☐ Pomáhate im podporovať interpersonálne a kultúrne skúsenosti? (napr. eliminujete u nich predsudky, neznášanlivosť, xenofóbiu a pod.)

- ☐ Pomáhate žiakom a žiačkam zvládnuť zmeny v priebehu realizácie service learningového programu?
- ☐ Poskytujete dohľad a hlavne bezpečnosť? S kým žiaci a žiačky komunikujú, keď vzniknú problémy počas aktivity? (mali by ste to byť vy)
- ☐ Ste tým zapáleným učiteľom a učiteľkou, vychovávateľom a vychovávateľkou, ktorí udržiavajú energiu a nadšenie v tíme žiakov a žiačok?
- ☐ Dokumentujete skúsenosti z aktivity?
- ☐ Máte pripravenú reflexiu? Pýtate sa žiakov a žiačok, čo robia, prečo to robia, čo sa učia, z čoho sú zmätení alebo rozrušení?
- ☐ Povzbudzujete ich k tomu, aby si zapisovali kľúčové slová ich skúseností, pocity alebo proces učenia sa?
- ☐ Pracujete s denníkmi alebo inými technikami reflexie?

5.4. VYHODNOTENIE

Pri sledovaní vplyvu service learningu na mladých ľudí je dôležité uvedomiť si, že service learning nie je tradičnou vyučovacou stratégiou, preto nie je možné realizovať hodnotenie tradičnou cestou, napríklad len formou testov. Pri aplikácii service learningu do akéhokoľvek predmetu sa proces učenia odohráva prostredníctvom vzájomnej integrácie vedomostí a skúseností.

Vyhodnotenie v stratégii service learning vracia našu pozornosť k cieľom, ktoré boli stanovené v prípravnej fáze implementácie. Preto sa v rámci vyhodnotenia môžeme zamerať na viacero aspektov. Hodnotenie môžete orientovať na žiakov a žiačky, spoluprácu s organizáciou, komunitou, samotnú službu, školu a aplikáciu service learningu. Ponúkame ku každej oblasti otázky, na ktoré sa môžete pri hodnotení zamerať, a v prílohách nájdete nástroje, ktoré môžete využiť.

Žiaci a žiačky

- Ako sa naplnili vzdelávacie ciele?
- Bol naplnený obsah, boli dosiahnuté stanovené ciele z pohľadu nadobudnutých vedomostí, zručností, kompetencií?
- Dosiahli sa nejaké nepredpokladané výsledky?
- Prejavili žiaci a žiačky iniciatívu?
- Boli žiaci a žiačky schopní/schopné vyhodnotiť svoju skúsenosť a vnímať ju v širšom kontexte vo vzťahu ku komunite alebo spoločnosti?
- Uvedomili si žiaci a žiačky prínos získanej skúsenosti z pohľadu kognitívneho aj afektívneho?
- Aký vplyv mala realizácia aktivity na žiakov a žiačky?
- Aké kompetencie získali?
- Čo sa naučili?
- Ako sa zmenili?
- Boli žiaci a žiačky schopní/schopné explicitne uviesť účel a zmysel svojej service learningovej aktivity?

Spolupráca s organizáciami

- Ako spolupráca prebiehala?
- Boli nejaké nedostatky?
- Čo priniesla?
- Je partnerská inštitúcia spokojná s priebehom interakcie?
- Vytvorili sa nové vzťahy?

Vyriešenie problémov, naplnenie potrieb cieľových skupín

- Zrealizovali sa plánované služby, aktivity alebo produkty?
- Ako sa naplnili ciele služby?
- Ako dobrovoľnícke aktivity žiakov a žiačok prispeli k vyriešeniu problémov alebo potrieb komunity, cieľových skupín?
- Aký prínos mala aktivita?
- Ako service learning prosperel alebo neprosperel snahe o zlepšenie života komunity?

Škola

- Ako sa naplnili ciele aplikácie service learningovej stratégie vo vzťahu k škole?
- Aký vplyv malo zapojenie sa do dobrovoľníckych aktivít na školu?
- Aký vplyv to malo na učiteľov a učiteľky?
- Aký bol finančný prínos?
- Aké boli náklady školy na realizáciu aktivít?
- Ako to prispelo k propagácii školy?

Aplikácia samotnej stratégie výučby

- Aký vplyv mala táto skúsenosť na spôsob vyučovania a učenia sa?
- Aký úspešný bol proces plánovania?
- Aké máte námety na celkové zlepšenie?
- Ako sa pri ďalších aktivitách môžu žiaci a žiačky ešte viac zapojiť?
- Ako možno zlepšiť či posilniť vytvorené väzby v rámci komunity?

Pre učiteľov a učiteľky, ktorí sa rozhodli implementovať stratégiu service learning, rovnako ako pre vedenie školy je dôležité spojiť uvedené aspekty hodnotenia a zamerať sa na vyhodnotenie celkovej realizácie a úspešnosti implementácie stratégie. Toto vyhodnotenie umožňuje zlepšovať celý proces implementácie a kultivovať kultúru zavádzania service learningu. Aby hodnotenie nebolo samoúčelné, je nevyhnuté v ďalšej etape jeho závery zakomponovať do prípravnej fázy implementácie stratégie service learning.

5.5. OCENENIE A OSLAVA

Dôležitou súčasťou výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu je prezentácia dobrovoľníckych aktivít žiakov a žiačok a ich výsledkov. Môžete tým motivovať k práci aj ostatných spolužiakov a spolužiačky, posilniť motiváciu aktívnych dobrovoľníkov a dobrovoľníčok, ale aj oceniť a vyzdvihnúť ich aktivitu.

Aj v prípade, ak sa cieľ aktivity nepodarilo naplniť, je vhodné vyzdvihnúť práve to, čo sa podarilo. Preto je dôležitou súčasťou prezentácia výsledkov service learningových aktivít samotnými žiakmi a žiačkami.

Aj napriek tomu, že dobrovoľníctvo neprináša finančný zisk, je dôležité hľadať iné cesty ocenenia žiakov a žiačok, ktorí sa do aktivít zapoja. Aj ocenenie môžete zrealizovať viacerými spôsobmi:

- malé darčeky pre zapojených žiakov a žiačky (trička, náramky, odznaky a pod.);
- spoločná oslava, párty;
- výstava fotografií;
- vystavenie certifikátu;

- prezentácia pred inými spolužiakmi, učiteľmi, rodičmi;
- navrhnutie na ocenenie dobrovoľníkov realizované dobrovoľníckymi centrami (Srdce na dlani);
- najdôležitejšie je slovo **ĎAKUJEM**.

Po ocenení a oslave netreba zabudnúť aj na ukončenie projektu a poďakovanie za spoluprácu všetkým zúčastneným.

5.6. REFLEXIA

Dôležitou časťou celej výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu prostredníctvom service learningu je reflexia. Preto je v teórii aj praxi service learningu dôležité uvedomiť si, že práve reflexia zážitkov či skúseností sa stáva kľúčom k pochopeniu významu celej service learningovej aktivity, ako aj prostriedkom transferu novonadobudnutých skúseností do obsahu vzdelávania a aj do osobného života. Opodstatnenie a využitie reflexie v service learningu vyplýva zo samotného zážitku, ktorý prináša service learningová aktivita.

Reflexia je kľúčom k pochopeniu významu celej service learningovej aktivity. Ideálne je reflexiu uskutočňovať pred service learningovou aktivitou, počas nej aj po service learningovej aktivite.

Reflexia v service learningu ponúka priestor na interpersonálnu komunikáciu, sebahodnotenie, budovanie zmyslu pre občiansku zodpovednosť a zmyslu pre spolupatričnosť. Keďže pri service learningu nejde len o individuálnu prácu jedinca, ale často o tímovú spoluprácu v rámci service learningových aktivít, reflexia by sa mala uskutočňovať na niekoľkých úrovniach:

- **Intrapersonálna rovina** – sa uplatňuje v súvislosti so sebauvedomením, ide o sebareflexiu pocitov jednotlivcov, ich vedomostí, skúseností a zručností. (Čo ste sa naučili o sebe? Čo bolo pre vás najľahšie/najťažšie? Vysvetlite prečo? Čo nové ste sa naučili?)
- **Interpersonálna rovina** – je reflexia diania v skupine a delenie sa o skúsenosti a zážitky zo skupinovej práce, počas nich prebieha sociálne učenie, t. j. hľadá sa to, čo sa žiaci a žiačky navzájom od seba naučili. (Čo ste sa naučili o iných v skupine? Čo ste sa o sebe dozvedeli pri práci v skupine? Aké sú silné stránky vašej skupiny?)
- **Rovina uplatnenia** – predstavuje transfer toho, čo si zo skúsenosti a z následnej reflexie vezmeme a uplatníme, ide o hľadanie prepojenia skúseností s teoretickými poznatkami. (Ako môžete vo svojom štúdiu alebo živote využívať to, čo ste sa naučili? V akej inej situácii to využijete? Čo by ste odporúčali iným?)

Reflexiu realizujte priebežne, no nezabudnite aj na záverečnú reflexiu, ktorá by sa mala realizovať čo najskôr po ukončení service learningových projektov.

Reflexia v prípravnej fáze

Priebežnú reflexiu môžeme realizovať aj spontánne, ale odporúčame vytvoriť si štruktúrovaný čas na reflexiu ako súčasť service learningového projektu. Na začiatku service learningového procesu zistíte, čo žiaci a žiačky vedia. Aké sú ich počiatočné predstavy a názory? Ako a kde si ich vytvorili? Aké majú očakávania? Akú predstavu majú o tom, čo sa naučia a aké pocity pri tom zažijú? Ak to situácia dovoľí, môžete žiakom a žiačkam pripraviť otázku, ktorú budú mať pri service learningovej aktivite zodpovedať, alebo problém, ktorý budú mať za úlohu vyriešiť. To im môže pomôcť byť pozornejšími a upriamiť ich záujem na špecifické potreby.

Reflexia počas aktivity

Pozorujte. Čomu žiaci a žiačky venujú pozornosť? Čo si medzi sebou hovoria? Ako sa správajú? Môžete si robiť poznámky, ktoré vám pomôžu pri záverečnej reflexii. Pri reflexii na mieste, t. j. počas tejto fázy, žiaci a žiačky niekedy vyslovia podnetné myšlienky alebo odporúčania, ktoré zlepšia dosah ich aktivít a prehĺbia skúsenosti, ktoré získavajú.

V rámci závěrečné reflexie je důležité realizovat ju čo najskôr po ukončení projektu. Vnímame ju ako obzretie sa späť, hľadanie súvislostí medzi výsledkom aktivity a výsledkom učenia. Táto reflexia umožňuje zároveň pohľad dopredu, pretože ukazuje, ako je možné nadobudnuté skúsenosti využiť pri ďalšej činnosti. Je to teda proces, ktorý slúži ako spätný pohľad na zisky a straty z predchozej skúsenosti a na to, čo bolo dosiahnuté, a zároveň ide o proces zameraný na uplatnenie týchto skúseností v budúcej činnosti a širších sociálnych kontextoch. Využívajte rôzne postupy podnecujúce reflexiu. Skôr než začnete diskutovať o zrealizovanej aktivite, požiadajte žiakov a žiačky, aby najprv napísali odpovede na rozličné diskusné podnety. Zachovajte tak jedinečnosť každej individuálnej skúsenosti a dosiahnete, že každý bude mať čím prispieť do diskusie. Skúsenejších žiakov a žiačky požiadajte, aby sami navrhli postup pri reflexii pre seba a svojich spolužiakov a spolužiačky. Požadujte, aby sa žiaci a žiačky opierali o tento postup pri prezentácii svojej aktivity.

Reflexívne aktivity využívané v service learningu

Neexistujú nijaké univerzálne aktivity na uskutočňovanie service learningovej reflexie. Môžu sa využívať rôzne spôsoby reflexie – od individuálnych písomných reflexií cez vzájomné delenie sa o skúsenosti a ich reflektovanie v skupinách žiakov a žiačok až po workshopy s účasťou klientov a klientok a pracovníkov a pracovníčok organizácií/komunit.

Reflexia sa môže realizovať prostredníctvom hovorenia, písania, počúvania alebo čítania skúseností. Aktivity podporujúce reflexiu sú napríklad: písanie denníkov, citáty, eseje, sebareflexie, prípadové štúdie, diskusné skupiny, moja taška, karty a pod.

Pri utváraní priestoru na reflexiu pri service learningových aktivitách je dôležité mať na pamäti, aby:

- aktivity na reflexiu boli citlivo a vhodne naplánované a využívané rozumne,
- reflexia bola kontinuálna, teda aktivity na reflexiu boli využívané vždy, keď je na to vhodná doba,
- aktivity na reflexiu jasne prepájali zážitok zo service learningu s kurikulumom daného predmetu.

Reflexívne otázky

Otázky v reflexii sa odvíjajú o troch rovín reflexie. Tieto roviny vychádzajú z teórie cyklu experimentálneho učenia, ktorý spracoval David Kolb (1984).

Prvá úroveň reflexie sa označuje tiež ako reflexívne pozorovanie. Zameriava sa na skúsenosť a jej základnou otázkou je otázka ČO?. Príklady reflexívnych otázok v tejto fáze sú:

- Čo sa stalo?
- Čo ste pozorovali?
- Čo ste realizovali?
- Vymenujte zvuky, ktoré ste počuli.
- Ako by ste nevidiacemu opísali, čo ste videli?
- Napíšte dve vety o vôňach, ktoré ste vnímali.
- Ako na vás reagovali ľudia, keď ste prišli? Ako reagovali, keď ste odchádzali?
- Napíšte krátky odsek o niekom, koho ste počas skúsenosti stretli.
- Čo ste cítili, keď ste prvý krát vstúpili do dverí?
- Čo bola najdôležitejšia vec, ktorú ste dnes robili?
- Čo vás prekvapilo? Prečo?
- Aké boli vaše očakávania? Zmenili sa tieto očakávania? Naplnili sa? Ako? Prečo?
- V čom bola skúsenosť zo služby v komunite pre vás skúsenosťou, ktorá vám otvorila oči?
- Ako ste sa motivovali, ak sa vám nechcelo?

Druhá úroveň reflexie je odborne nazývaná ako abstraktná konceptualizácia. Zameriava sa na význam a interpretáciu skúsenosti. Jej základnou otázkou je otázka TAK ČO? Príklady reflexívnych otázok v tejto fáze sú:

- Čo nové ste sa naučili? Aké záujmy ste si rozvinuli?
- Čo ste sa naučili o sebe?
- Ako sa vaša skúsenosť odlišuje od toho, čo ste očakávali?
- Čo ovplyvnilo to, akým spôsobom vnímate situáciu/skúsenosť?
- Na aké potreby projekt reagoval? Aké sú príčiny problému, ktorý ste riešili? Čo ešte by bolo možné urobiť, aby sa situácia zlepšila? Kto je za to zodpovedný?
- Ako to, čo ste sa naučili pri realizovaní service learningového projektu, súvisí s tým, čo sa učíte v škole?
- Ako vám to, čo ste sa naučili v triede, pomohlo porozumieť tomu, čo ste riešili v service learningovom projekte?
- Čo ste sa naučili na základe tejto skúsenosti?
- Aké špecifické zručnosti ste využili pri službe v komunite?
- Vidíte prínosy služby v komunite? Prečo áno alebo prečo nie?
- Zmenil sa váš pohľad na cieľovú skupinu, s ktorou ste pracovali? Ako?
- Zmenili sa vaše úvahy o budúcom zamestnaní pod vplyvom skúsenosti?
- Čo z toho, čo ste robili, považujete za efektívne a čo za neefektívne?
- Ako sa zmenilo vaše vnímanie zmeny v komunite pod vplyvom vašej skúsenosti?
- Cítili ste sa počas služby v komunite ako outsider? V čom je byť outsiderom iné ako byť insiderom?
- Aká je vaša rola v komunite, v ktorej žijete?

Tretia úroveň reflexie spočíva v aktívnom experimentovaní, v testovaní alebo uplatnení toho, čo sa žiaci a žiačky naučili v nových situáciách. Otázka, ktorú kladieme, je TERAZ ČO?

- Ako sa zmenili vaše osobné hodnoty pod vplyvom služby v komunite?
- Ako môžete využiť to, čo ste sa naučili?
- Čo by ste sa chceli ďalej naučiť o probléme, ktorý ste riešili?
- Aké ďalšie pokračovanie je potrebné v rámci realizovaného projektu?
- Aké informácie môžete poskytnúť vašim spolužiakom a spolužiačkam o komunite?
- Ak by ste projekt realizovali opäť, čo by ste urobili inak?
- Ako môžete pokračovať vo vašom zapojení?
- Ako môžete vzdelávať iných o problémoch cieľovej skupiny alebo komunity?

Pri plánovaní reflexie vám pomôže pracovný list č. 7.

PRACOVNÝ LIST Č. 7

Plánovanie reflexie⁴

Navrhujte proces reflexie na základe cieľov, ktoré ste si stanovili.

Ciele vzdelávania:

Ciele služby:

Proces reflexie	Aké metódy reflexie využijete? (diskusia, písanie, portfólium...)	Ako kľúčové otázky budú viesť proces reflexie?
Čo? Pohľad na skúsenosť (reflexívne pozorovanie)		
Tak čo? (Interpretácia skúsenosti)		
Teraz čo? (aktívne experimentovanie)		

4 Zdroj: An Asset Builder's Guide to Service-Learning, 2000.

5.7. KOMUNIKÁCIA A PROPAGÁCIA

Komunikácia v service learningu je priebežný proces a odohráva sa medzi všetkými zúčastnenými stranami – žiakmi a žiačkami, učiteľstvom, partnermi v komunite a ostatnými zainteresovanými. Optimálny service learningový projekt vytvára efektívne komunikačné kanály medzi jednotlivými účastníkmi projektu. Tieto slúžia na šírenie informácií, vzbudzovanie záujmu o projekt a problémy, ktorých sa projekt týka, rozvoj aktivít a zapojených ľudí. Komunikácia podporuje ďalšie učenie sa o procese komunikácie, propagácii projektu a zapojení detí a mladých ľudí (Regina, Ferrara, 2017).

Komunikáciu v tíme, ktorý realizuje service learningový projekt, môžete podporiť týmito činnosťami:

- Spolu so žiakmi a žiačkami vytvorte nástenku, kde budete informovať školu o vašich aktivitách – dvere vašej dobrovoľníckej komunity by mali zostať po celý čas otvorené pre ďalších záujemcov/záujemkyne a ich nápady.
- Dohodnite si jeden termín v týždni, keď sa budete stretávať, plánovať a realizovať svoje aktivity.
- Dobré je vytvoriť si spoločnú skupinu (chat) na návrhy a nápady.
- Ak máte miestnosť, v ktorej sa stretávate pravidelne, je vhodné mať veľkú tabuľu, „to do list“, kde si priebežne značíte úlohy.
- Z jednotlivých stretnutí je potrebné robiť zápisy, ktorými môžete poveriť žiakov a žiačky – aj tým sa veľa naučia.

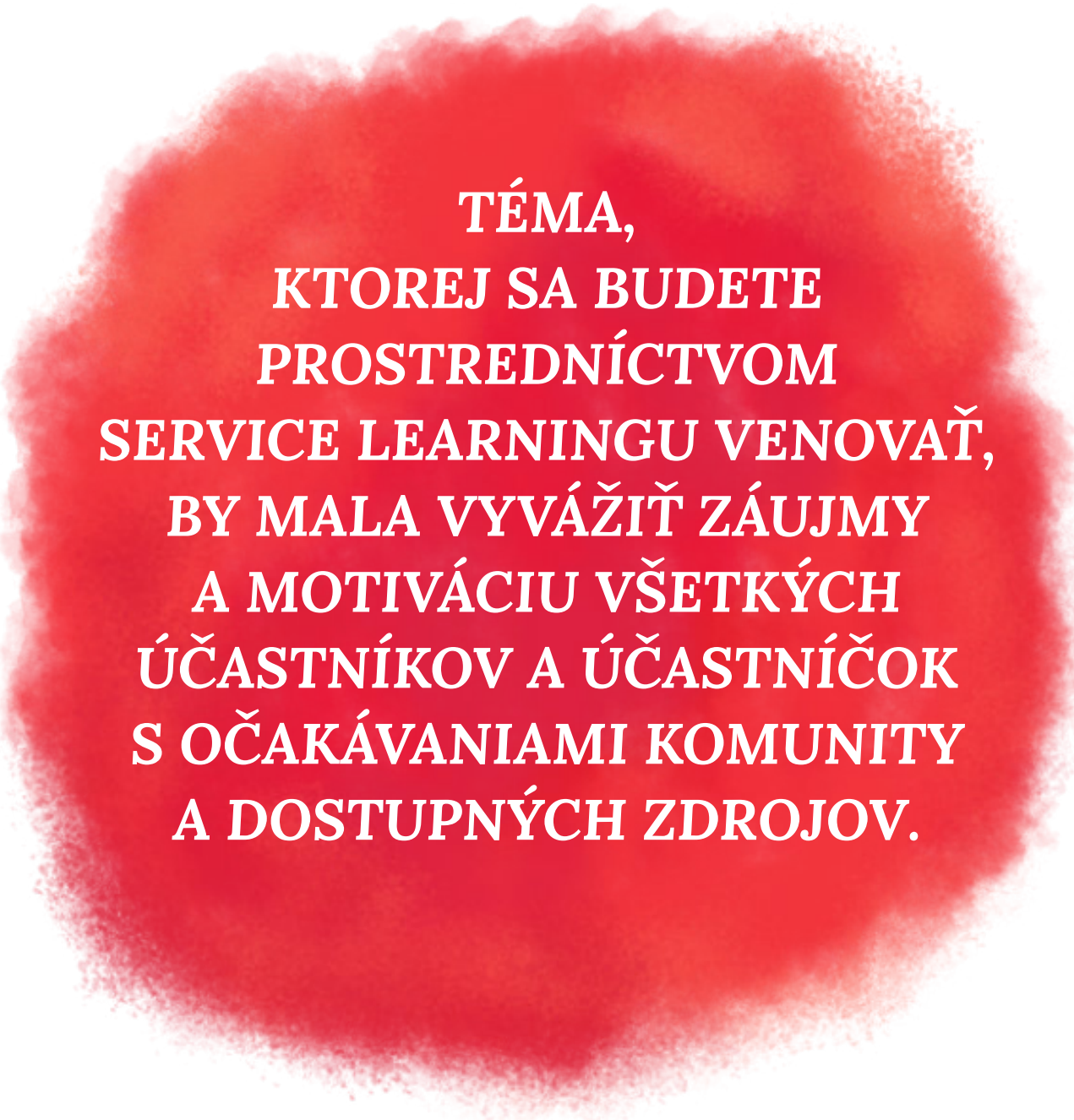
Propagácia je dôležitou súčasťou service learningového projektu, najmä vtedy, ak je vaším cieľom implementovať service learning dlhšie ako jeden školský rok. Prostredníctvom propagácie môžete váš projekt zviditeľniť. Propagácia je chápaná ako priebežne prebiehajúci proces, keďže aktivity, ktoré budete so žiakmi a žiačkami realizovať, budú pravdepodobne vyžadovať priebežné prezentovanie informácií o projekte pre rôzne cieľové skupiny. Na prezentáciu dobrovoľníckych aktivít môžete využiť viaceré cesty:

- článok a fotografie v miestnych novinách;
- článok a fotografie v školskom časopise;
- článok a fotografie na školskej webovej stránke, facebooku;
- samostatná sekcia o dobrovoľníctve na školskej webovej stránke;
- nástenky o dobrovoľníckych aktivitách žiakov a žiačok;
- informácie v kronike školy;
- prezentácia výsledkov na rade školy a pod.

5.8. MONITORING A TVORBA ZÁZNAMOV

Ďalším z priebežne prebiehajúcich procesov realizovaných počas plánovania a implementácie service learningových projektov je monitoring a tvorba záznamov. Veľmi často tieto procesy vnímame len ako niečo, čo nastáva na konci realizácie projektu, a potom zistíme, že je veľmi ťažké si spomenúť alebo dohľadať informácie o tom, ako sa presne aktivity realizovali. Tvorba záznamov nám pritom môže slúžiť nielen na reflexiu, evaluáciu, ale aj propagáciu projektu. Existuje množstvo spôsobov dokumentácie service learningových projektov (denníky, portfóliá, nástenka, folder, blog, webová stránka a pod.) a množstvo foriem (písomná audiovizuálna, multimediálna). Jedným z príkladov je online účastnícka knižka, ktorá sa využíva v programe Medzinárodná cena vojvodu z Edinburghu.

Tvorba rozličných správ o realizácii service learningového projektu môže byť užitočná aj pre vedenie školy, sponzorov a darcov, partnerov v komunite, rodičov, prípadne ďalších žiakov a žiačky a učiteľov a učiteľky. Vo všetkých správach nezabudnite dodržiavať zásady ochrany osobných údajov.

**TÉMA,
KTOREJ SA BUDETE
PROSTREDNÍCTVOM
SERVICE LEARNINGU VENOVAŤ,
BY MALA VYVÁŽIŤ ZÁUJMY
A MOTIVÁCIU VŠETKÝCH
ÚČASTNÍKOV A ÚČASTNÍČOK
S OČAKÁVANIAMÍ KOMUNITY
A DOSTUPNÝCH ZDROJOV.**

6. RIZIKÁ REALIZÁCIE DOBROVOĽNÍCKYCH PROJEKTOV

Základné riziko je nesprávny postoj k dobrovoľníctvu. Preto je dôležité už na začiatku presne pomenovať, čo je dobrovoľníctvo a kto je dobrovoľník/dobrovoľníčka a vyjasniť si svoj postoj k celej problematike.

Nepreverenie si možností realizácie dobrovoľníctva v komunite

Učiteľ/učiteľka žiakov a žiačky motivuje, aby realizovali programy pre detských pacientov, no sú v obci, kde najbližšia nemocnica je vzdialená šesťdesiat kilometrov, alebo na pomoc opusteným zvieratám, ale široko-daleko nie je žiaden útulok. Žiaci a žiačky sa nadchnú pre aktivity, no keď zistia, že ich nemôžu realizovať, prichádza sklamanie a môže nastať strata záujmu o dobrovoľníctvo.

Odporúčame preto nemať veľké oči, nenechať sa zlákať mediálne populárnymi formami dobrovoľníctva, ale zmapovať si prostredie komunity, potreby komunity, ale tiež reálne možnosti, či je možné pri napĺňaní daných potrieb zapojiť žiakov a žiačky, či je pre dobrovoľnícku pomoc otvorený príjemca. Až po tejto fáze treba predstaviť možnosti, prejsť si ich spoločne so žiakmi a žiačkami a v ďalšom slede ich podrobnejšie analyzovať.

Neodhadnutie reálnych fyzických a mentálnych možností žiakov a žiačok pre naplánované aktivity

Pre deti vo veku 4-5 rokov naplánujeme pomoc pri upratovaní po maľovaní. Deti budú nadšené, ale reálna pomoc a výsledok nebude požadovaný, takže bude nespokojný príjemca dobrovoľníckej pomoci, ale ani samotné deti nezískajú to, čo by im malo dobrovoľníctvo priniesť. Pravidlá „každá pomoc – dobrá pomoc“ alebo „každá pomoc sa cení“ sú síce správne, ale len vtedy, ak je pomoc pomocou a neprináša so sebou následnú potrebu opráv.

Odporúčame uvedomiť si, že dobrovoľníctvo má viesť aj k výchove a formovaniu zodpovednosti, preto je dôležité vyberať spolu so žiakmi a žiačkami aktivity, ktoré sú pre nich vhodné s ohľadom na vek, fyzické a mentálne danosti, aby vo výsledku bola dobrovoľnícka pomoc ucelená a s požadovaným výsledkom tak pre žiakov a žiačky, ako aj pre príjemcov. V nadväznosti na príklad to môže byť kombinácia rôznych skupín, staršie deti spolu s mladšími, a rozumné rozdelenie činnosti tak, aby výsledkom bol uprataný priestor po maľovaní.

Nesprávne odhadnutie potreby časovej dotácie alebo nesprávne načasovanie

V septembri na prvý polrok naplánujeme vysádzanie kvetov alebo zeleninovej záhrady pre seniorov. Ak nechceme vysádzať do skleníkov, aktivita sa nebude dať realizovať od septembra do februára. Alebo naplánujeme prekopanie záhrady osamelej starenke za jedno popoludnie pre dvoch dobrovoľníkov, no záhrada má viac ako 1000 m².

Pri plánovaní odporúčame prejsť si celý proces naplánovaných činností niekoľkokrát vrátane toho, koľko času bude vyžadovať a kedy v roku je vhodné ich realizovať. Samozrejme, sú dobrovoľnícke aktivity realizované ad hoc, podľa vzniknutej potreby, ale pri plánovaní rozsiahlejších alebo dlhodobších aktivít je potrebné sa na ne pozeráť ako na komplexný projekt s presnou časovou dotáciou pre jednotlivé kroky.

Nedocenenie dôležitosti komunikácie – nielen pred aktivitou, ale aj počas nej a v jej závere

Nedocenenie dôležitosti komunikácie sa môže týkať komunikácie s nadriadenými a kolegami/kolegyňami, s prijímateľmi dobrovoľníckej pomoci, so žiakmi a žiačkami, ale i s partnermi v komunite a cieľovými skupinami. Učiteľ/učiteľka sa niekedy obmedzí len na základné informácie, pričom správne informovanie znamená ďalšiu možnú podporu, minimalizáciu nedorozumení a zároveň maximalizáciu efektívneho napĺňania cieľov.

Odporúčame spraviť si komunikačný plán, ktorý bude kopírovať projektový plán. V ňom si jasne vyznačiť, čo presne je potrebné komunikovať v jednotlivých fázach aktivity, komu/s kým je to potrebné komunikovať (koho oslovujeme, ako ho oslovujeme, prečo ho oslovujeme, čo mu oznamujeme).

Podcenenie finančnej náročnosti

Pri výkone aktivít môžu vzniknúť napríklad náklady na cestovanie, na materiál potrebný na realizáciu aktivít a pod. Hovoríme, že dobrovoľníctvo je síce realizované zadarmo, ale jeho koordinácia a realizácia niečo stojí.

Odporúčame pri plánovaní spraviť odhad finančnej náročnosti a preveriť možnosti školy, možnosti žiakov a žiačok, rodičov a možnosti podporovateľov.

Prílišné zasahovanie učiteľa/učiteľky do realizácie projektu zo strachu zo zlyhania žiakov a žiačok

Často sa stáva, že žiaci a žiačky si aj napriek radám učiteľov a učiteľiek vyberú cieľ alebo aktivitu, ktoré sú náročné. Dobrovoľníctvo dáva možnosť aj z nie práve najvydarenejšej skúsenosti vyťažiť čo najviac. Rizikom však je, ak učiteľ/učiteľka v snahe zabrániť neúspechu žiakov a žiačok zasiahne a dobrovoľnícku aktivitu celú zmanažuje.

Odporúčame žiakom a žiačkam vysvetľovať riziká ich volieb, možné následky, poukázať na iné možné cesty, ale nepreberať zodpovednosť za tie aspekty realizácie, za ktoré ju môžu niesť.

7. KDE HLADAŤ PODPORU

Ak chcete získať viac informácií o dobrovoľníctve, môžete sa obrátiť buď na Platformu dobrovoľníckych centier a organizácií (www.dobrovolnickecentra.sk), alebo aj na svoje regionálne dobrovoľnícke centrum, ktoré je k vám najbližšie (zoznam nižšie).

Platforma dobrovoľníckych centier a organizácií ponúka tiež akreditovaný vzdelávací program **Service learning vo výchove a vzdelávaní detí a mládeže k dobrovoľníctvu**. Vzdelávací program:

- je určený pre učiteľov a učiteľky základných a stredných škôl, ďalších pedagogických a odborných zamestnancov škôl a školských zariadení a pre pracovníkov a pracovníčky s mládežou;
- je plný príkladov, praktických návodov, rád, skúseností, zážitkov a tvorivej atmosféry v bezpečnom prostredí;
- je vedený tímom lektoriiek s dlhoročnými skúsenosťami v oblasti výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu v rôznych prostrediach.

Na tréningu sa naučíte, ako spájať vzdelávanie so službou v komunite, získate teoretické poznatky, ale i praktické zručnosti v realizácii výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu prostredníctvom inovatívnej stratégie service learning, spoznáte Konceptiu výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu a jej základné východiská, ciele a princípy a vytvoríte si vlastný plán/projekt implementácie service learningu v rámci svojej výchovno-vzdelávacej činnosti.

V prípade záujmu o tréning kontaktujte Platformu dobrovoľníckych centier a organizácií: www.dobrovolnickecentra.sk; platforma@dobrovolnickecentra.sk; 0907 130 817

Čo je to dobrovoľnícke centrum?

Dobrovoľnícke centrum je *servisnou organizáciou*, ktorá poskytuje služby verejnosti a organizáciám pracujúcim s dobrovoľníkmi, zaujíma sa o dobrovoľníctvo, dobrovoľníkov a organizácie/projekty, ktoré pomoc dobrovoľníkov potrebujú.

Aké aktivity robí a aké funkcie plní dobrovoľnícke centrum?

- prepája organizácie a dobrovoľníkov, vedie databázu organizácií, dobrovoľníckych príležitostí a dobrovoľníkov – má prehľad o organizáciách v oblasti, kde pôsobí, vie, ako s dobrovoľníkmi pracujú a akých dobrovoľníkov potrebujú,
- propaguje dobrovoľníctvo, hľadá a motivuje ľudí pre dobrovoľníctvo v oblasti, kde pôsobí,
- komunikuje s dobrovoľníkmi a informuje ich o možnostiach dobrovoľníctva – odporúča dobrovoľníkov do jednotlivých organizácií, informuje nových dobrovoľníkov o ich dobrovoľníckych možnostiach, o ich právach, povinnostiach, etických zásadách a pýta sa na ich očakávania,
- pracuje s dobrovoľníckymi organizáciami, poskytuje školenia, konzultácie a supervízie v oblasti manažmentu dobrovoľníkov,
- sieťuje dobrovoľnícke organizácie – podporuje výmenu ich skúseností z práce s dobrovoľníkmi,
- spolupracuje s firmami – rozvíja firemné dobrovoľníctvo – vysiela dobrovoľníkov z firiem do dobrovoľníckych organizácií, pripravuje firemné dobrovoľnícke programy podľa očakávaní firiem a dobrovoľníckych organizácií,
- zviditeľňuje spoločenskú hodnotu dobrovoľníctva prostredníctvom spoločenských podujatí zameraných na oceňovanie a motivovanie dobrovoľníkov,
- buduje medzisektorové partnerstvá medzi dobrovoľníckymi organizáciami, samosprávou a firmami,
- realizuje výskumy v oblasti dobrovoľníctva – sleduje vývoj a trendy v tejto oblasti.

Zoznam dobrovoľníckych centier na Slovensku

Banská Bystrica:

Centrum dobrovoľníctva, n. o., Komenského 21, 974 01 Banská Bystrica,
cd@centrumdobrovolnictva.sk, telefonický kontakt: 0908 411 917, www.centrumdobrovolnictva.sk

Bratislava:

Bratislavské dobrovoľnícke centrum, Nám. SNP 25 (budova Starej tržnice), 811 01 Bratislava,
ahoj@dobrovolnictvoba.sk, telefonický kontakt: 0918 569 781, www.dobrovolnictvoba.sk

Košice:

Dobrovoľnícke centrum košického kraja, Watsonova 7, Košice, dckk@dckk.sk,
telefonický kontakt: 0905 601 861, www.dckk.sk

Nitra:

Nitrianske centrum dobrovoľníctva, Nedbalova 17 (areál komunitného centra), 949 12 Nitra,
jana@ncdnitra.sk, telefonický kontakt: 0905 843 656, www.ncdnitra.sk

Prešov:

Prešovské dobrovoľnícke centrum, Čapajevova 9, 080 01 Prešov, info@dobrovolnictvopo.sk,
telefonický kontakt: 0907 125 177, www.dobrovolnictvopo.sk

Trenčín:

TeCeMko – Trenčianske centrum mládeže, Vlárská 383/2F, 911 05 Trenčín, info@tecemko.sk,
telefonický kontakt: 0919 136 192, www.tecemko.sk

Trnava:

Trnavské dobrovoľnícke centrum, Hlavná 43, 917 01 Trnava, info@dobrovolnictvott.sk,
telefonický kontakt: 0949 380 207, www.dobrovolnictvott.sk

Žilina:

Žilinské dobrovoľnícke centrum, Ústie nad priehradou 41, 028 01 Trstená,
dobrovolnictvo@ozviac.sk, telefonický kontakt: 0948 849 922, www.dobrovolnictvoza.sk

Ďalšie užitočné webové stránky

www.centrumdobrovolnictva.sk/aktualne-projekty/service-learning

www.dobrovolnictvo.com

www.servicelearning.umb.sk

www.clayss.org/CEE

www.greenfoundation.eu

www.ludialudom.sk

www.srdcenadlani.sk

www.mladez.sk

www.dofe.sk

www.miv.sk/ros

Autorský kolektív je otvoreným rôznym podnetom, námetom a pripomienkam k textu publikácie, k jej jednotlivým častiam (čo v publikácii napríklad chýba...), ako aj námetom o tom, ako niektoré procesy v šírení myšlienky dobrovoľníctva zlepšovať. Prípadne privítame kontakty na zaujímavých ľudí, organizácie, školy, projekty a pod., ktoré by mohli byť zaujímavou inšpiráciou pre našu ďalšiu prácu.

Môžete nás kontaktovať: www.dobrovolnickecentra.sk;
platforma@dobrovolnickecentra.sk;
0907 130 817

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

BERMAN, S. (2006). *Service Learning*. Thousand Oaks, CA : Corwin Press.

Brozmanová Gregorová, A. et al. (2019). *Teacher training in service learning. Manual for trainers*. Banská Bystrica : Belianum.

Brozmanová Gregorová, A., Bielešová, Z., & Kurpielová, M. (2013). *Dobrovoľníctvo stredoškôľakov – cesta k aktívnej participácii: metodika výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu v stredných školách*. Banská Bystrica : Centrum dobrovoľníctva a Univerzita Mateja Bela, Pedagogická fakulta.

Brozmanová Gregorová, A., Šolcová, J., & Siekelová, M. (2018). *Dobrovoľníctvo mládeže na Slovensku – aktuálny stav a trendy*. Stupava : Platforma dobrovoľníckych centier a organizácií.

Brozmanová Gregorová, A. (ed.). (2012). *Dobrovoľníctvo na Slovensku – výskumné reflexie*. Bratislava : Iuventa.

Brozmanová Gregorová, A., Bariaková, Z., Heinzová, Z., Chovancová, K., Kompán, J., Kubealaková, M., Nemcová, L., Rovňanová, L., Šolcová, J., & Tokovská, M. (2014). *Service learning – Inovatívna stratégia učenia (sa)*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela.

Regina, C., & Ferrara, C. (2017). *Service-learning in Central and Eastern Europe handbook for engaged teachers and students*. Ciudad Autónoma de Buenos Aires : CLAYSS.

Evans, E., & Saxton, J. (2005). *The 21st Century volunteer. Report on the changing face of volunteering in the 21st Century*. London : Scout Association.

Hall, M., Lasby, D., Ayer, S., & Gibbons, W. D. (2009). *Caring Canadians, Involved Canadians: Highlight from the 2007 Canada Survey of Giving, Volunteering and Participating*. Ottawa : Ministry of Industry.

Kolb, A. David. (1984). *Experimental Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. New Jersey : Prentice-Hall, Inc.

McPherson, K. (2011). *Learn, Serve, Succeed*. Minneapolis : Search Institute Press, 2011.

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR. (2018). *Koncepcia výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu*. Bratislava : MŠVVaŠ SR.

Rehlkepartain, E., Byers, M., Bright, T., Margolis-Rupp, B. & Griffin-Wiesner, J. (1999). *An Asset Builder's Guide to Service-learning*. Minneapolis : Search Institute Press

Xing, J., & Hok Ka Ma, C. (ed.). 2010. *Service-learning in Asia. Curricular Models and Practices*. Hong Kong : Hong Kong University Press.

Zákon č. 406/2011 Z. z. o dobrovoľníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

PRÍLOHA 1 EVALVAČNÝ FORMULÁR PRE PARTNEROV V KOMUNITĚ¹

1. Vyhodnoťte, či boli **potreby/problémy komunity** riešené prostredníctvom service learningového projektu vhodne/úspešne:

- a) vôbec nie
- b) dostatočne úspešne
- c) (úplne) úspešne

2. Vyhodnoťte **primeranosť časového rámca/dĺžky service learningového projektu**:

- a) bol príliš krátky
- b) bol príliš dlhý
- c) bol dlhý tak akurát (primerane dlhý)

3. Vyhodnoťte **podporu, ktorú vaša organizácia poskytla service learningovému projektu/žiakom a žiačkam**:

- a) príliš málo
- b) príliš veľa
- c) tak akurát (primerane)

Vysvetlite vami zvolenú odpoveď:

.....

4. Vyhodnoťte **podporu, ktorú vašej organizácii poskytli vyučujúci** v priebehu service learningového projektu SL:

- a) príliš málo
- b) príliš veľa
- c) tak akurát (primerane)

Prosím vysvetlite.

.....

5. Vyhodnoťte **prínos projektu SL pre tieto oblasti rozvoja žiakov a žiačok**:

	vôbec žiadny	stredný	vysoký
Povedomie o potrebách/problémoch komunity			
Občianska angažovanosť v komunite			
Znalosti a zručnosti pri riešení potrieb/problémov komunity			

¹ Formulár využívaný v rámci projektu SLIHE. www.slihe.eu

6. S ohľadom na vašu skúsenosť so service learningovým projektom, má vaša organizácia záujem **pokračovať v zapojení do (podobných) projektov?**

- a) Áno
- b) Nie
- c) Neviem

Myslíte si, že prítomnosť žiakov a žiačok v service learningovom projekte vo vašej organizácii mala **pozitívny prínos pre vašu organizáciu** v týchto oblastiach:

	áno	nie
Zvýšenie viditeľnosti		
Spoločenské sieťovanie		
Pracovná klíma		
Kvalita pracovného prostredia		
Vzťah k cieľovým skupinám/prijemcom		
Kvalita služieb, ktoré vaša organizácia ponúka		
Pohoda zamestnancov a dobrovoľníkov		

Ak existuje nejaký ďalší prínos, o ktorom vaša organizácia vie, napíšte ho, prosím, a vysvetlite:

.....

.....

Uved'te tri **kladné aspekty/body**, ktoré ste si **odniesli** zo spolupráce v rámci SL projektu:

1.
2.
3.

Uved'te tri **výzvy/prekážky**, s ktorými ste sa stretli a radi by ste ich prekonali v budúcich SL projektoch:

1.
2.
3.

Aký druh ďalšej podpory by vaša organizácia potrebovala, aby pokračovala v spolupráci na service learningových projektoch? (napr. vzdelávanie o service learningu, ďalšie finančné zdroje, služby hľadania vhodných partnerov na úrovni školy, podpora pri vytváraní organizačných pravidiel atď.)

Odporúčali by ste SL projekty iným organizáciám v komunite?

- a) ÁNO
- b) NIE

Ak ÁNO, uviedli by ste, prosím, niektoré z organizácií, ktoré by mali záujem o túto spoluprácu?

.....

ĎAKUJEME.

PRÍLOHA 2 FORMULÁR NA HODNOTENIE SERVICE LEARNINGOVÉHO PROJEKTU PRE ŽIAKOV A ŽIAČKY²

1. Názov predmetu, ktorý ste absolvovali a v ktorom sa aplikovala stratégia service learning:

2. Vyberte, do akej miery súhlasíte s každým výrokom:

1 = Veľmi nesúhlasím, 2 = Skôr nesúhlasím, 3 = Ani nesúhlasím, ani súhlasím, 4 = Skôr súhlasím a 5 = Veľmi súhlasím.

Je pre mňa dôležité naučiť sa, čo sa v predmete vyučuje.	1	2	3	4	5
Nepáči sa mi väčšina práce v danom predmete.	1	2	3	4	5
Páči sa mi, čo sa učím v tomto predmete.	1	2	3	4	5
Myslím si, že budem môcť využiť to, čo sa učím na tejto hodine, na iných hodinách neskôr.	1	2	3	4	5
Myslím si, že to, čo sa učíme v tomto predmete, má svoju hodnotu.	1	2	3	4	5
Myslím si, že to, čo sa učím v tomto predmete, je pre mňa užitočné vedieť.	1	2	3	4	5
Je pre mňa dôležité naozaj pochopiť materiály, ktoré sú preberané v tomto predmete.	1	2	3	4	5
Moja práca na tomto predmete je dôležitá aj pre bežný život.	1	2	3	4	5
Moje skúsenosti so service learningom sú také, že po vykonaní dobrej práce sa mi dostalo ocenenia.	1	2	3	4	5
Mám pocit, že moja aktivita v service learningu znamenala reálny prínos.	1	2	3	4	5
V service learningu som mohol rozvíjať a využívať svoje vlastné nápady.	1	2	3	4	5
Moja service learningová aktivita naplňovala potreby komunity.	1	2	3	4	5

3. Prostredníctvom tohto predmetu, ktorý som absolvoval/absolvovala tento polrok:

1 = Veľmi nesúhlasím, 2 = Skôr nesúhlasím, 3 = Ani nesúhlasím, ani súhlasím, 4 = Skôr súhlasím a 5 = Veľmi súhlasím.

Získal som hlbší pohľad na veci, o ktorých som sa učil v tomto predmete.	1	2	3	4	5
Naučil som sa aplikovať pojmy z môjho predmetu v skutočných situáciách.	1	2	3	4	5
Viac som sa začal zaujímať o oblasť, ktorú reprezentuje daný predmet.	1	2	3	4	5
Lepšie chápem rolu profesionálneho pracovníka v tejto oblasti.	1	2	3	4	5
Viac som sa začal zaujímať o povolanie pracujúce s komunitou.	1	2	3	4	5
Dozvedel som sa viac o komunite.	1	2	3	4	5
Naučil som sa, ako s ostatnými pracovať efektívne.	1	2	3	4	5
Naučil som sa vážiť si iné kultúry.	1	2	3	4	5
Naučil som sa vnímať sociálne problémy novým spôsobom.	1	2	3	4	5
Viac si uvedomujem svoju vlastnú komunitu, do ktorej patrím.	1	2	3	4	5

² Formulár využívaný na evalváciu pri implementácii stratégie service learning na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici.

4. Koľko času okrem samotnej prezenčnej výučby ste venovali príprave, realizácii a evalvácii service learningovej aktivity? (Uved'te v hodinách.)

.....

5. V čom bol podľa vás tento predmet odlišný od iných predmetov, ktoré ste v rámci vášho štúdia absolvovali? (Skúste uviesť aspoň 3 odlišnosti.)

.....

.....

.....

6. Aký prínos mala podľa vás aktivita, ktorú ste realizovali, na organizáciu alebo cieľovú skupinu ľudí, pre ktorú ste ju realizovali?

.....

.....

.....

7. Ako vidíte vaše vlastné možnosti meniť rôzne komunity a svet okolo vás?

.....

.....

.....

8. Pokúste sa celkovo zhodnotiť účasť na aktivitách počas service learningového projektu ako skúsenosť. (Vašu voľbu zakrúžkujte.)

výborná dobrá priemerná slabá hrozná

a) Ak bola vaša skúsenosť výborná alebo dobrá, čo ju robilo výbornou alebo dobrou?

.....

.....

.....

b) Ak bola vaša skúsenosť priemerná, čo ju robilo priemernou?

.....

.....

.....

c) Ak bola vaša skúsenosť slabá alebo hrozná, čo ju robilo slabou alebo hroznou?

.....

.....

.....

PRÍLOHA 3 FORMULÁR SPRÁVY O REALIZÁCII SERVICE LEARNINGOVÉHO PROJEKTU

Názov aktivity:

--

Obdobie realizácie projektu:

Od:		Do:	
-----	--	-----	--

Ciele aktivity: (Opíšte, čo bolo cieľom vašej aktivity, čo ste chceli dosiahnuť, zmeniť, zlepšiť, vyriešiť.)

...

Postup naplnenia cieľa a časový harmonogram: (Stručne opíšte, aké aktivity ste zvolili na dosiahnutie cieľov a ich časový harmonogram.)

...

Partneri: (Opíšte, s kým a ako ste spolupracovali pri realizovaní aktivity.)

...

Propagácia: (Stručne opíšte, ako ste propagovali svoju aktivitu.)

...

Financovanie: (Opíšte, ako ste financovali svoju aktivitu vrátane uvedenia zdroja a na čo konkrétne boli využité financie.)

...

Kvantitatívne výstupy aktivity: (Opíšte kvantitatívne výstupy aktivity; napr. koľko ľudí sa zapojilo do realizácie aktivity, koľko ľudí ste aktivitou oslovili, koľko materiálov ste vydali, koľko peňazí ste vyzbierali a pod.)

...

Kvalitatívne výstupy aktivity, prínos aktivity: (Opíšte kvalitatívne výstupy aktivity, respektíve jej prínos; napr. čo sa vašou aktivitou zmenilo, zlepšilo.)

...

Postup naplnenia cieľa a problémy: (Opíšte, s akými problémami ste sa stretli pri realizácii aktivity.)

...

Vaše záverečné hodnotenie: (Vyhodnoťte zrealizovanú aktivitu z hľadiska úspešnosti/neúspešnosti – smerom k cieľovej skupine, komunite.)

S čím ste spokojní?	S čím ste nespokojní?
...	

Vaše záverečné hodnotenie: (Vyhodnoťte zrealizovanú aktivitu z hľadiska úspešnosti/neúspešnosti – smerom k organizácii, teda ku škole.)

S čím ste spokojní?	S čím ste nespokojní?
...	

Vaše záverečné hodnotenie: (Vyhodnoťte zrealizovanú aktivitu z hľadiska úspešnosti/neúspešnosti – smerom k organizačnému tímu.)

S čím ste spokojní?	S čím ste nespokojní?
...	

Editorka:

Alžbeta Brozmanová Gregorová

Autori a autorky:

Alžbeta Brozmanová Gregorová (1 AH)

Silvia Bohdanová (0,1 AH)

Iveta Harváneková (0,2 AH)

Lukáš Horvatovič (0,1 AH)

Luboslava Kubišová (0,1 AH)

Melánia Kurpielová (0,2 AH)

Mária Milková (0,1 AH)

Livia Nemcová (0,8 AH)

Miloš Ondrášik (0,2 AH)

Robert Sabo (0,6 AH)

Jana Šolcová (0,8 AH)

Lubica Tomková (0,2 AH)

Názov:

CESTY K DOBROVOLNÍCTVU

*Metodika výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu prostredníctvom
stratégie service learning*

Recenzovali:

Alžbeta Frimmerová

Lenka Rovňanová

Návrh obálky:

Žaneta Murgašová

Jazyková korektúra:

Zuzana Bariaková

Martina Kubealaková

Formát publikácie: A4

Náklad publikácie: 500 kusov

Rozsah: 84 strán (4,4 AH)

Rok vydania: 2019

Vydanie: prvé

Vydavateľ: Platforma dobrovoľníckych centier a organizácií

ISBN 978-80-973034-3-3

